MELODIJA TT OSTANE „SNOČ PA DAV"

NAMESTO SLANCE SE JE VMEŠAL DEŽ

Iskreno sožalje za minuli teden vsem, ki ste na dopustu!

Jesenski julij. Dež zjutraj, dež opoldne, dež v nalivu, droben dež, dež kar tako... Čudovito poletje! Objektivne težave... suše najbrž ne bo, možne pa so poplave.

Dež, ki je minuli teden marljivo močil rodovitno zemljico, kopališča in dopustnike, pa je bralce TT prikrajšal tudi za našo nagradno igro, ki je ta teden nikakor nismo mogli izpeljati. Kopališča in plaže so bile prazne kot denarnica povprečnega občana pred prvim.

Torej transistorski sprejemnik BLED DE LUXE še čaka na vas.

Upamo, da bo v prihodnjem tednu kaj več sonca. Pogoji ostanejo isti: prebran TT in pa spoznavno znamenje »Snoč pa dav«.

Spoštovani bralci, želimo vam kar največ sonca pa še našo nagrado povrh.

Torej, če boste v prihodnjih dneh zaslišali na kopališču ali plaži slovensko narodno »Snoč pa dav je slanca pala...«, potem je v vaši bližini naš sodelavec z nagrado, ki je pripravljena za vas.

Torej — veliko sreče in posluh!

hobby

hobby hobby

krema za britje

TT

teden se začne s TT

TEDENSKA TRIBUNA

30 Leto XIV

Ljubljana, 1. avgust 1966

Cena 80 par (80 starih dinarjev)

FESTIVAL V PULJU NAJ OSTANE!

ŽIVA POTREBA PO DELOVNEM FESTIVALU

In tako menda ni več nevarnosti, da bi si moral puljski turizem pomagati z gladiatorskimi boji, da bi napolnil areno

PULJ. — Trinajstemu festivalu jugoslovanskega filma se iztekajo poslednje minute. Še nekaj dni pred začetkom festivala pa ni bilo gotovo, ali bo festival lahko imel tak obseg kot doslej. Denarno krizo so rešili v poslednjem trenutku. Mar bo po trinajstih letih ukinjen filmski festival v Pulju? Nekateri filmski delavci so javno razglasili, da festival v Pulju ni potreben, ker ima premalo deloven značaj. Prenesli naj bi ga v kako drugo mesto in v drug letni čas. Med festivalom smo v Pulju poiskali nekaj filmskih delavcev in jih povprašali, kaj mislijo o tem.

DEJAN KOSANOVIĆ, direktor festivala jugoslovanskega filma: »Mislim, da bo festival v Pulju ostal. Pomoč, ki smo jo dobili od republik (0,8 odstotka filmskega fonda), je dobra denarna osnova zanj. Ne gre toliko za denarno krizo kot za razdeljevanje filmskih sredstev. Po več letih iskanja smo končno našli pravi sistem. Vsako leto znova se bojimo, da denar ne bo prispel pravočasno in da ga ne bo dovolj.

Obstajale so težnje, da bi naša festivala, puljskega in beograjskega, ukinili. Mi pa ju želimo le izboljšati; do uresničenja ekstremnih predlogov, mislim, ne bo prišlo. Več je govorjenja o spremembah v okviru obstoječih tradicij kot o spremembah, ki bi jih menjale.«

MAKO SAJKO, filmski režiser: »1. Sem za jugoslovanski filmski festival. 2. Sem za jugoslovanski filmski delovni festival. 3. Nimam ničesar proti filmski manifestaciji v puljski areni. 4. Nikakor pa ni mogoče povezati puljske filmske manifestacije z jugoslovanskim delovnim festivalom. Če ta manifestacija Pulju turistično ustreza, če mu je za spektakel, potem naj jo Pulj pač organizira. Kraj pa, kjer naj bi bil delovni festival, naj bo izbran med tistimi, ki imajo največ ugodnih možnosti. Slišati je, da je Bled pripravljen ponuditi zelo ugodne pogoje. Časovno pa bi bila za tak festival primernejša jesen.«

TONI TRŠAR, filmski kritik obenem tudi član letošnje uradne žirije: »Osnovna značilnost jugoslovanskega filmskega festivala v nasprotju z vsemi sorodnimi festivali na svetu je množično in nereprezentativno občinstvo. Razpravljati o selitvi iz Pulja pomeni odreči se temu avditoriju in pravi vsebini festivala. Pred leti sem tudi sam mislil, da bi bilo bolje, če bi bil festival kje drugje. Zdaj pa mislim, da je festival v areni v prisotnosti trinajsttisočglave množice posebna draž, ki jo čutijo vsi drugi obiskovalci festivala. Razlog več za to, da festival ostane v Pulju, je velika navezanost prebivalcev in pripravljenost, da mu po svojih močeh pomagajo. Drugo vprašanje pa je, ali ne bi razvoj jugoslovanskega nekomercialnega, ambicioznega filma zahteval neko bolj ekskluzivno manifestacijo, ki bi v obliki simpozija zbrala ustvarjalce, kritike in vse tiste, ki se ukvarjajo s filmom. Na takšnem sestanku naj bi pregledali rezultate, razpravljali naj bi o uspehih, zablodah, vrednosti in mistifikacijah jugoslovanske kinematografije.«

DUŠAN MAKAVEJEV, filmski režiser: »Za kraj in čas festivala sem prepričan, da so spremembe potrebne pa tudi nemogoče.

Vsi menimo, da je nemogoče najti bolj impresivno in boljše gledališče od Vespazijanove arene. Kljub vsem našim osebnim razočaranjem arena iz leta v leto publicira filmsko ustvarjalno žetev. Glavni razlog, zaradi katerega smo vsi proti festivalu, kakršen je bil doslej, ni v kraju in času, ampak v dejstvu, da je vse, kar je v filmu ustvarjalno, že leta izpostavljeno pritisku sil, ki so pravi ustvarjalnosti sovražne. Že več let je v Pulju čutiti razdiralni učinek birokratskih faktorjev. V mislih imam razne umazane stvari in podtalne pritiske na žirijo. Nekateri producenti in ustvarjalci, ki nimajo zadosti umetniških moči, so se poslužili političnih faktorjev in z neskončnim nizom zakulisnih iger zastrupljali vzdušje.

Ni bilo leta, ko bi ne bila na določene avtorje, ki so šli bolj pogumno v iskanje, ki so se manj bali napak, vržena senca suma. Vsakemu malo pogumnejšemu tekaču so metali polena pod noge.

Že letos pa se je pokazala čedalje večja vloga avtorjev v koncepciji proizvodnje in čedalje bolj konstruktivna vloga kritike in združenja kritikov in publicistov.

Dejstvo, da so amaterji priredili svoj medklubski festival prav pred puljskim festivalom in da so na tem medklubskem festivalu prikazali izredno bogat in raznolik izbor avantgardnih filmov, je zame v določeni meri ustvarjalna kritika našega profesionalnega filma in hkrati zdrave prihodnosti našega filma.«

LOV, RIBOLOV, ZDRAVILNI VRELCI IN GOSTILNE

KAJ SE DOGAJA V DEŽELI ŠTORKELJ

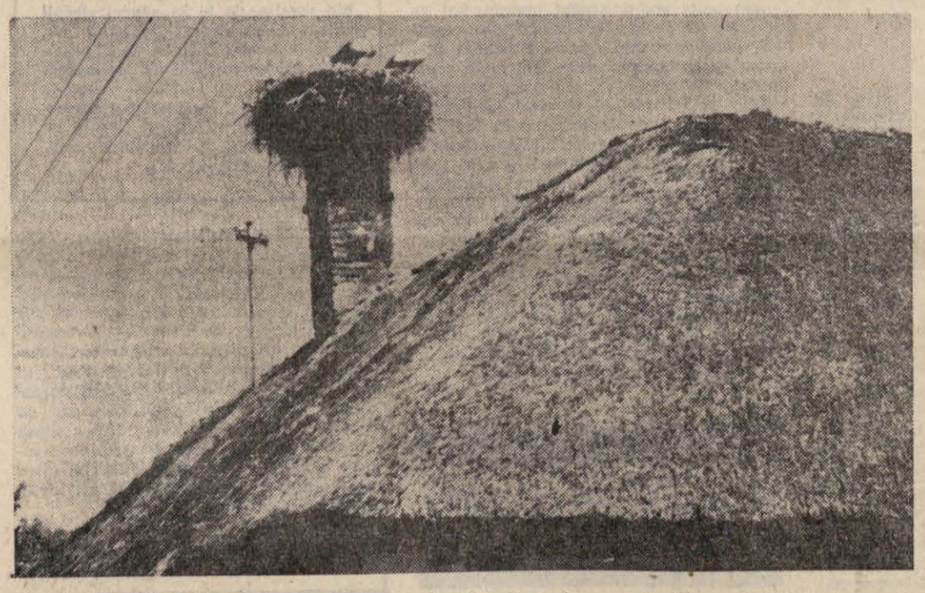

Prvi vtis iz Pomurja: komaj šest odstotkov slovenskega ozemlja predstavlja slovenska ravninska pokrajina, toda z lovom zasluži več deviz kot vsa Vojvodina ali kot cela Bosna.

Drugi vtis: parkirni prostori pred zdravilišči so prepolni avtomobilov s tujimi registracijami. V bazenu v Moravskih toplicah pa zdravilna voda pljuska čez rob, toliko kopalcev se tare v njem.

In še tretji vtis: zdi se, da si je opomoglo tudi zasebno gostinstvo in da želi privabiti tako domačega kot tujega gosta predvsem s posebnostmi domače prekmurske hrane.

Do včeraj, ali bolje rečeno, do predvčerajšnjim, je Prekmurje poznal komaj kak socialni zavarovanec, ki ga je zdravniška komisija poslala na zdravljenje v Radence, ali kak šolar, katerega šola se je odločila za tako daljen šolski izlet. V dobi avtomobilizma pa tudi avtobusnih izletov pa se je ta deviška pokrajina odprla vsem, ki imajo radi ravnino in ravninske lepote.

Avtomobili seveda potrebujejo ceste, in to čimbolj gladke. Prekmurje takšne ceste ima. Niso sicer hudo široke, vodijo skozi naselja, pa mora šofer popaziti na otroke, ki se igrajo na cesti, niso vse asfaltirane, toda tudi dober makadam nekaj zaleže. Tu ni nepremagljivih cestnih ovir, ni treba vrtati tunelov in vsekavati ceste v hrib. Če pa naj pride popotnik povsod in to z malo truda, potem bo treba že v bližnji prihodnosti storiti marsikaj. Že prihodnje leto bodo menda zgradili deset kilometrov dolgo cesto iz Radencev v Križevce. Tako se bo turizmu odprlo ljutomersko področje, ki je zanimivo predvsem za izletnike. Prekmurci pa trdijo, da je silno važna tudi zgraditev ceste iz Murske Sobote do obmejne Kuzme. Po dograditvi avstrijske južne ceste bi ta cesta povezala Avstrijo z našim morjem pa tudi s Hrvatsko.

Prekmurci ne prepuščajo teh problemov »višjim forumom«. Kadar ne gre drugače, se jih lotijo tudi z zavihanimi rokavi. Šest kilometrov dolgo cesto iz Murske Sobote do Bakovcev grade ljudje na pol sami — polovico vseh stroškov plačujejo iz svojih žepov.

Zdravilišči v Radencih in Moravcih sta povsem zasedeni. Zlasti Radenci še nadalje ostajajo turistična metropola Pomurja. Sem zahaja pač največ takšnih gostov, ki jim ugaja mir, posedanje na klopcah v senčnih drevoredih in pitje slatine. V zdravilišču je na razpolago 472 postelj, zasebniki oddajo 140 postelj in še je treba goste usmerjati v sosednjo Radgono. Letos je šestdeset odstotkov več tujih gostov kot lani. (In toliko manj domačih seveda).

Radenci so se modernizirali predvsem navznoter, na zunaj razen lepo urejenega Zdraviliškega doma in vikend hišic težnje po modernizaciji ni opaziti. Zidovi moderne restavracije Pošta še vedno ne služijo svojem namenu. Pravijo pa, da bodo restavracijo dograditi, brž ko bo mogoče. V načrtu je še hotel z dietno restavracijo in pokrito mineralno kopališče. Gotovo naj bi bilo vsaj do leta 1970. Vse to bo finansiralo samo zdravilišče z lastnim denarjem in s pomočjo inozemskih kreditov. Že letos pa bo do močno povečali »proizvodnjo« (polnjenje) slatine. V svet bo poromalo še enkrat več slavne radenske vode kot prej.

(Nadaljevanje na 4. strani)

Štorklji v svojem visokem gnezdu: še deviška in nespremenjena, mehka prekmurska pokrajina vabi izletnika tudi s svojimi posebnostmi. V leče fotoaparata se le prerade ujamejo tudi štorklje s svojimi značilnimi visokimi gnezdi na dimnikih.

RACKE Whisky

ŠKOTSKI WHISKY

Z RAHLIM PRIOKUSOM DIMA

VREME V SLOVENIJI IN OB JADRANU

V drugi polovici julija je dotekel iznad severnega Atlantika nad evropsko celino hladen zrak, ki je povzročil pri nas pogoste padavine. Povprečne temperature so bile za 5 stopinj nižje, kot je običajno v tem času. Nad Britanskim otočjem se zadržuje jedro hladnega zraka, ki bo v začetku tedna še vplivalo na vreme pri nas. V sredini tedna pa je verjetno, da se bo vreme izboljšalo.

VREME V ZAČETKU TEDNA:

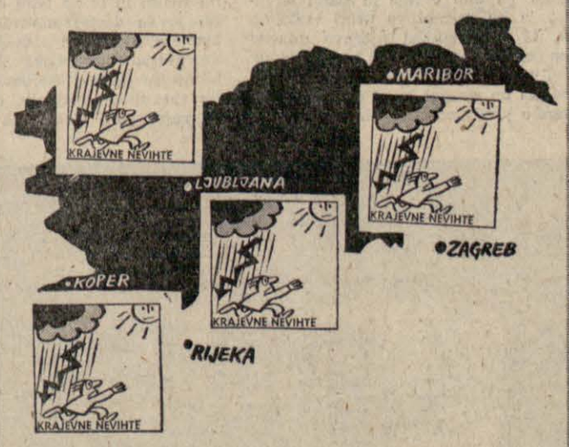

MEDNARODNI FILMSKI FESTIVAL »ŠPORT IN TURIZEM« V KRANJU

Kakor se je na koncu izvedelo, bo Slovenija letos dobila prvi mednarodni filmski festival, to bo prvi mednarodni filmski festival »šport in turizem«. Za festivalsko mesto je določen Kranj, festival pa bo trajal od 13. do 16. oktobra. Prikazali bodo športne filme, ki imajo v sebi tudi turistične elemente, in turistične filme, ki jih spremljajo športni elementi. Pokroviteljstvo nad festivalom sta prevzela SOFKA, Beograd, in zvezni komite za turizem.

Direktor festivala je beograjski novinar Dragan Janković. Vprašali smo ga, kako daleč je s pripravami za festival.

»Festival pripravljamo že dalj časa,« je povedal. »Zanj je v svetu in pri nas veliko zanimanja. Prejeli smo že veliko prijav. Samo Indija je prijavila dvanajst filmov. Določene so tudi glavne nagrade: prvonagrajeni film bo dobil beli Triglav, drugonagrajeni srebrni Triglav, tretji pa bronasti Triglav. Razen tega bo podeljenih več posameznih nagrad režiserjem, scenaristom, za kamero in za glasbo«.

JANEZ KAJZER

PRED VAŠIM ODHODOM NA DOPUST ŠE NA OGLED, KAJ VAM PRINAŠA ZA VROČE DNI

PRODAJNI SERVIS

modna hiša

LJUBLJANA – MARIBOR

TT ODMEVI

POLETNI RAZGLEDI

Vsaj enkrat iskreno in brez sramežljivega ovinkarstva: ker ste očitno prepričani, da Slovenci nimajo dovolj dobrih oči ali pa vsaj ne dovolj sreče, da bi si sami na kopališčih poiskali tisto, kar bo vašem mnenju v teh poletnih dneh potrebujejo še bolj kot pozimi, jim sedaj ponujate v vsaki številki kako telesce iz domačih logov »brez besed«. Prav. Mogoče boste tako spravili kakega Slovenca ob manjvrednostni kompleks, ki ga je skoraj gotovo moral dobiti v vseh teh letih, ko je bil ta ali oni kot zadnje strani vašega spoštljivega tednika namenjen fotografijam tujih teles. Ob dosedanjih fotografijah pa se skoraj bojim, da bo kak Slovenec odkril, da ima nov kompleks. Pred časom sem namreč bral, zdi se mi, da celo v vašem tedniku, da gre pripisati prav bolestno oboževanje Američanov za ženske prsi nekakšnemu toženju za časi, ko še ni bilo boja za vsakdanji kruh in ko je bilo materino naročje nadvse varno. Ženske prsi naj bi pomenile Američanom simbol blaginje, pogled na natiskane prsi nekakšno bežanje od stvarnosti, skratka blaženje kompleksa nenehnega izkoriščanja in odpovedovanja. Precej nezapletena perspektiva vaših poletnih razgledovanj bi potemtakem lahko pomenila le dvoje: ali imajo takšen kompleks vaši fotoreporterji ali pa ste prepričani, da ga ima tudi precej Slovencev in da jim ga je treba torej blažiti.

I. K., Ljubljana

Že naš največji pesnik Prešeren je zapel: »Ni take je mladenke, kot naše je krvi dekle!« Vi pa ste čakali na poletje, da ste izumetničene zvezdnice zamenjali z našimi zdravimi in brhkimi dekleti... Učiteljica v hribih sem. Pri nas zelo berejo TT. Zarad »lepotice« na zadnji strani je marsikdo zmajeval z glavo. Zaradi »poletnih razgledov« pa ni zgledovanja, le upravitelji ca je rekla: »Zdaj so pa še naše ponorele.« Ne maram lažnih moralistov. Ali je grdo, če si lep? In Slovenke smo res lepe... Bolj brhke smo kot na primer Avstrijke. Gotovo mi boste pritrdili. Recite vašim fotografom, naj ne hodijo samo po mestih. Tudi na kmetih bodo lahko nabrali lep šopek.

Anica Ž. iz R.

TT TELEGRAMI

- **HAMBURG** — Revija »Quick« je naročila anketo o priljubljenosti kanclerja Erharda. Izkazalo se je, da 68 odstotkov zahodnonemških volivcev ni več zadovoljnihs kanclerjem. Doslej je bilo vedno zadovoljnih z njim več kot 50 odstotkov anketirancev.
- **AOSTA** — V prvem letu je po predoru skozi Mont Blanc peljalo 592.000 vozil, se pravi na dan povprečno 1.616. Pričakovali so, da bo prvo leto šlo skozi predor samo 360.000 vozil.
- **BERN** — Anonimni Švicar je podaril DR Vietnam 2.000 kvadratnih metrov zemljišča ob Bodenskem jezeru (vrednost pol milijona švicarskih frankov). Tam naj bi postavili sanatorij za otroke, nedolžne žrtve bombardiranj.
- **VARŠAVA** — Po najnovejših podatkih šteje Poljska 31 milijonov 700 tisoč prebivalcev. Ženskih je 16,300.000, se pravi skoraj milijon več kot moških.
- **RIO DE JANERIO** — Rekordne zaloge kave: v brazilskih skladiščih je sedaj 60 milijonov vreč kave, približno toliko kot je letna svetovna potrošnja.
- **SANTA MONICA** — Letala, ki lete hitreje od zvoka, ogrevajo ozračje, tako da je po mnenju skupine strokovnjakov iz Kalifornije pričakovati, da bo čez nekaj let povprečna temperatura v ZDA višja za dve desetinki stopinje Celzija.
- **PARIZ** — Na mednarodnem kongresu o utrujenosti, ki bo sredi septembra, bodo razpravljali o 27 različnih vrstah utrujenosti.
- **MOSKVA** — Devetdeset minut za popoln obed, samo za zrezek 20 sekund: tudi za tako udarniško kuhinjo je poskrbela elektronika. Jedi skuha in speče žarek nevtronov.
- **HAAG** — Nizozemski parlament je sklenil, da zaradi splošnega dviga cen podvoji apanažo nizozemski kraljici Julijani.
- **HANOI** — V severnovietnamski prestolnici je slišati, da je na nekem doslej nenaseljenem indonezijskem otoku ustanovljena indonezijska vlada v izgnanstvu.

N

ZA DOPUST PRI MORJU,

— šotori: Dubrovnik, Opatija, Krvavec, Bled, Krim, Študent za dve, tri, štiri in šest oseb.

— zložljive postelje, ležalniki, stoli, fotelji, mize

ZA WEEKEND, ZA REKREACIJO IN ŠPORT V III. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE TOMŠIČEVA 2

— blazine: dvo in tridelne, eno in večbarvne
— camp garniture posode: za dve, tri in štiri osebe
— gorilniki na bencin, plin, špirit
— pečice za meso na žaru
— turist doze: male, srednje in velike
— camp svetilke in baterije
— termos steklenice za hrano in pijačo: od ¼ l do 1 ¼ l
— hladilniki za avtomobil alj camp

VELIKA IZBIRA,
KVALITETNO DOMAČE IN UVOŽENO BLAGO

NAKUP TUDI NA POTROŠNIŠKI KREDIT
10 % POPUST PRI PLAČILU ZA DEVIZE

nama

LJUBLJANA

PARAGVAJ

DON JOSÉ, KRVNIK AUSCHWITZA

Ima dobrih dvajset let več, nosi brke, trebuh mu sili nekoliko naprej in roke mu ohlapno opletajo okrog telesa, toda to je kljub vsemu on: Joseph Mengele, glavni zdravnik koncentracijskega taborišča Auschwitz, razen Hitlerjevega naslednika Martina Bormanna in šefa gestapa Heinricha Müllerja najbolj iskan vojni zločinec. Tistemu, ki bi ga živega izročil zahodnonemškim oblastem, bonska vlada ponuja 60.000 mark, najvišjo nagrado za človeka, ki so jo v tej državi sploh kdaj razpisali.

Za tega človeka, ki je osebno izbral deset in deset tisoč ljudi za pot brez vrnitve v plinske celice, ki je ljubil opere in bil hkrati vodja zločinskih poskusov na stotinah in stotinah otrok, trdi brazilski novinar Cicero Adolpho, da ga je nedavno videl in fotografiral na bregu Parane, nedaleč od argentinsko-paragvajske meje.

Po trditvah brazilskega novinarja je Mengele sedaj don José, lastnik osamljenega in po cesti sploh nedostopnega ranča nedaleč od Eldorada majhnega argentinskega mesta, v katerem žive pretežno priseljenci iz Nemčije. Don José hodi v

Don José
Razkrinkana skrivnost?

to mestece sredi svojih telesnih stražnikov dvakrat ali pa celo trikrat na teden s svojo ladjico »Viking«. Najpogosteje zahaja h Cafettijem, lastnikom trgovine z rezervnimi deli za traktorje in družabnikom nekega prebivalca Buenos Airesa, ki se piše Alois Mengele in ki naj bi bil po trditvah brazilskega novinarja kar brat krvnika iz Auschwitza. Brazilski novinar je štiri dni in štiri noči stražil pri pomolu, ob katerem običajno pristaja ladjica »Viking«. Pa je dočakal don Joséja. Pripeljal se je s svojo ladjico v spremstvu telesnega stražnika, in brazilskemu novinarju, ki je bil skrit v nekem na videz praznem taksiju, je celo uspeslo, da ga je fotografiral. Ko je kasneje primerjal svoje fotografije s tistimi, ki jih imata paragvajska in brazilska policija, je postal do kraja prepričan, da je res izsledil Mengeleja. In don José se res vede tako čudno, da je celo precej prebivalcev Eldorada pripravljeno verjeti vztrajnemu novinarju. Pokazali so mu tudi anteno na hiši Cafettijev, ki po njihovem skrbi za radijsko zvezo med mestom in rančem, na katerem živi don José. Zdravnik iz Assomptiona Otto Biss pa celo meni, da se pri don Joséju skriva tudi Martin Bormann: pred časom so ga namreč poklicali na ranč, kjer je moral zdraviti moža, ki je bil sila podoben nekdanji Hitlerjevi »desni roki«.

Mogoče gre spet za zmoto, mogoče je don José samo podoben nacističnemu krvniku, toda skorajda ni nobenega dvoma: Mengele res živi (ali pa je vsaj živel) v Paragvaju. Na seznamu tujcev v tej državi je tudi njegovo ime in pred leti je pogosto stanoval v Assomptionu v hotelu Astra. Grafologi so prepoznali Mengelejev podpis. Toda paragvajska vlada ga ni nikdar hotela poiskati in izročiti zahodnonemškim oblastem.

FRANCIJA

PRIZANESLJIVI DE GAULLE

V krogih, ki so v dobrih stikih z vlado in predsedstvom republike, zatrjujejo, da bo v kratkem prišel iz zapora že drugi od štirih glavnih voditeljev alžirskega generalskega puča v aprilu 1961. General André Zeller je že na prostosti, v prihodnjih mesecih (najkasneje do novega leta) pa naj bi bil pomiloščen tudi general Maurice Challe. Oba generala sta bila obsojena na petnajst let ječe. Tako bi od četverice generalov, ki so vodili puč, za nekaj časa — dobro obveščeni krogi trdijo, da nikakor ne predolgo — ostala v zaporu samo še general Raul Salan in admiral Jouhaud, ki ju je sodišče obsodilo na dosmrtno ječo. Značilno je, da so že na prostosti skoraj vsi, ki so jih sodišča obsodila zločinov proti državi v času alžirske vojne in kasnejšega divjanja OAS. Od 3600 ljudi, ki so jih obsodili zaradi takih zločinov, jih je sedaj v zaporu samo še triinosemdeset.

NESRAMNOST

»Gre pravzaprav za nesramno potegavščino, ki se nenehno ponavlja,« se jezi Guy Mollet. »Kadarkoli kak socialistični župan povabi ministra na slovesno otvoritev kakega bazena ali stadiona, minister zaključil svoj govor z besedami »... in tako imate sedaj pred seboj lepo delo V. republike ...« Guy Mollet je generalni sekretar francoske socialistične stranke in eden glavnih voditeljev opozicije proti de Gaullu. Da ne bi generalovi ministri mogli več izrabljati otvoritev raznih objektov, h katerim vlada ni prav nič prispevala, za svojo propagando, je sedaj socialistična stranka prepovedala svojim županom, da bi na take otvoritve in druge javne shode vabili člane vlade. Prav možno je, da bodo podobna navodila poslale svojim članom tudi druge opozicijske stranke.

DR NEMČIJA

FUCHS SPET V ZAPORU?

Zahodni dopisniki iz DR Nemčije trdijo, da je sloviti jedrski znanstvenik Klaus Fuchs spet v središču nove vohunske afere, da je celo v zaporu ali pa vsaj priporu in da je možno, da mu bodo kaj kmalu sodili. Nemški znanstvenik je med drugo svetovno vojno kot britanski državljan in član britanske ekipe znanstvenikov sodeloval z ameriškimi znanstveniki pri pripravah za prvo atomsko bombo, tudi po koncu vojne je bil član ameriško-britanske ekipe znanstvenikov, ki je kar največ vedela o ameriškem in potem tudi britanskem jedrskem orožju. Toda leta 1949 je posredoval sovjetski obveščevalni službi vrsto nadvse dragocenih podatkov o ameriškem in britanskem postopku za izdelavo jedrskega orožja. Zaprli so ga in ga potem v Britaniji obsodili na deset let ječe.

Po prestani kazni je Fuchs odpotoval v DR Nemčijo in spet prevzel nemško državljanstvo. Postal je pomočnik direktorja vzhodnonemškega inštituta za jedrske raziskave v Rosendorfu in eden vodilnih jedrskih strokovnjakov vzhodnega sveta. Živel je v Dresdenu

Zahodni dopisniki sedaj poročajo, da so »iz dobro obveščenih virov« izvedeli, da je Fuchs iz Vzhodne Nemčije posredoval LR Kitajski nekaj temeljnih študij o izdelavi jedrskega orožja in ji tako omogočil, da je v presenetljivo kratkem času izdelala svoje prve jedrske bombe. Fuchs naj bi bil posredoval te podatke brez dovoljenja DR Nemčije lani, ko se je v Karlovih Varyh sestal z vodilnim jedrskim znanstvenikom Čen San Čangom.

Vzhodna Nemčija ni uradno niti potrdila niti zanikala teh vesti o Fuchsu, toda gotovo je, da Fuchsa sedaj ni v Dresdenu. Nekaj zahodnih novinarjev, ki je prišlo v to mesto iskat Fuchsa, je ugotovilo, da je stanovanje, v katerem je živel, že nekaj časa prazno, v inštitutu za jedrske raziskave v Rosendorfu pa so jim povedali, da znanstvenik že »nekaj časa« ne prihaja več v laboratorije.

Ker se je Fuchs že v prvo vohunsko afero zapletel iz nekakšnega idealizma — za svoje informacije ni dobil nobenega denarja, pred sodiščem pa je izjavil, da je skrivno posredoval Sovjetski zvezi zato, ker je prepričan, da s tem zmanjšuje nevarnost jedrskega spopada med velesilami — je prav možno, da je res LR Kitajski s svojimi informacijami pomagal pri izdelavi njenega jedrskega orožja.

SOVJETSKA ZVEZA

ŽIVAHNO POLETJE

Kljub precejšnji vročini ni letos v Moskvi nikakršnega počitniškega lenobnega razpoloženja. Medtem ko je »ljudi s ceste« zadnje dneve razburjalo svetovno nogometno prvenstvo, še bolj pa napovedovanje sovjetskega »spektakularnega« posega v vesolje — menda bodo v kratkem poslali proti zvezdam pravi »vesoljski avtobus« — so za živahnost na političnem področju poskrbeli obiski tujih državnikov (Indire Gandhi, Wilsona in U Tanta pa še madžarskega in vzhodnonemškega zunanjega ministra) in pa zanimanje za zasedanje Centralnega komiteja sovjetske komunistične partije in Vrhovnega sovjeta. Smrt sekretarja Centralnega komiteja Rudakova, bolezen Suslova in zadolžitev Šeljepina za razvoj lahke industrije naj bi po mnenju tujih opazovalcev zahtevale precejšnje personalne spremembe v tem visokem partijskem telesu. Napovedujejo pa tudi spremembe v vladi. Tako naj bi se Malinovski umaknil s položaja ministra za obrambo, zunanji minister Gromiko naj bi postal podpredsednik ministrskega sveta, novi zunanji minister pa naj bi bil dosedanji pomočnik ministra za zunanje zadeve Kuznjecov.

S STRANSKIH TIROV

IGRALCI. V sovjetskem filmu o boju za Moskvo leta 1941 bo samega sebe odigral maršal Žukov, zmagovalec Berlina. Poleg njega bosta v filmu nastopila tudi maršala Rokosovski in Konjev.

●●●

SPOMENIK. Rojstno hišo predsednika Johnsona bodo restavrirali in spremenili v muzej. Hudobni jeziki trdijo, da bo precejšen del stroškov restavracije poravnal predsednik Johnson iz svojega žepa.

●●●

RAZPRODAJA. Bavarska pokrajinska vlada se je odločila, da razproda petinštirideset gradov. Takoj so prihiteli ameriški trgovci z nepremičninami.

●●●

VARČEVANJE. Francoska vlada se je odločila, da bo nekoliko omejila svoje izdatke za obrambo. Ne bodo gradili letala za navpično vzletanje, namesto pet korvet bodo zgradili samo dve, namesto 200 tankov pa bo vsaka divizija imela samo 15 oklepnih vozil. Jedrski poskusi na Pacifiku so namreč stali precej več, kot so predvidevali.

UKRADENA KARIKATURA

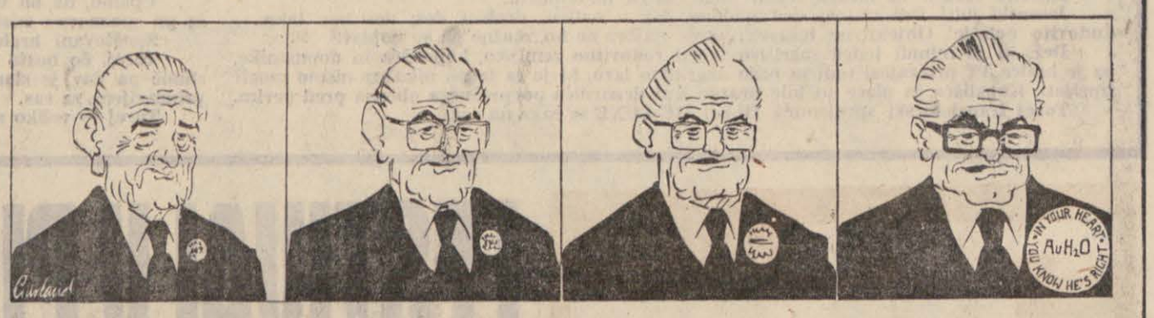

»Eskalacija.« Karikatura Garlanda v »Daily Telegraphu«

JUŽNOAFRIŠKA UNIJA

ZELENA LUČ ZA RASISTE

Skoraj tri in pol metra visoka skladovnica poročil, priporočil in najrazličnejših zapisnikov ter dokumentov je po šestih letih odšla »ad acta«: mednarodno sodišče v Haagu je z osmimi glasovi proti sedmim zavrnilo zahtevo Liberije in Etiopije in ogorčenje na vseh koncih sveta, so belci v

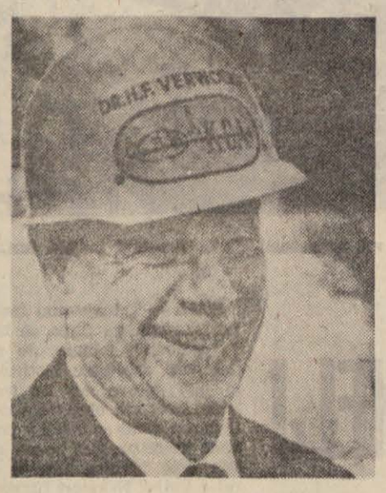

Dr. Henrik Vêrwoerd
250.000 mož

Jugozahodni Afriki — ozemlje, ki ga Južnoafriška unija upravlja po mandatu iz leta 1921, je tako veliko kot Francija in Zahodna Nemčija skupaj — izvaja pač tako notranjo politiko, kot se ji zdi. Odločitev mednarodnega sodišča, ki je zbudila ogorčenje na vseh koncih sveta, so belci v Windhoeku, glavnem mestu Jugozahodne Afrike, pozdravili s trobljenjem iz vseh avtomobilov, v Pretoriji pa je rasistična Verwoerdova vlada odločila, da takoj začne izvajati »načrt Odendaal«, ko katerem naj bi 500.000 črncev nekdanje nemške kolonije izločili v deset plemenskih rezervatov, daleč od diamantnih polj.

Rasisti v Južni Afriki so tako slavili še eno zmago, kdo bi vedel katero od leta 1946, ko so to državo, ki je bila tedaj še britanski dominion, prvič obtožili rasne nestrpnosti pred mednarodnimi forumi. Mogoče skoraj — vsaj pravno — prav tako pomembno zmago, kot je bila tista, ko je le malo držav sledilo resoluciji OZN, da je treba pretrgati diplomatske stike s to rasistično državo in začeti gospodarsko blokado. Zaradi izredno močne in tudi najsodobneje opremljene armade na afriškem kontinentu — 250.000 mož in še 130.000 rezervistov, seveda samih belcev — so namreč zahodni finančni krogi precej pomirjeni glede politične prihodnosti te države in jo zato tudi kar obsipajo z devizami. Samo leta 1962, se pravi v letu, ko je generalna skupščina izglasovala priporočilo o gospodarskem bojkotu Južnoafriške unije, so, na primer, ZDA investirale v tej državi toliko kot v prejšnjih dvajsetih letih. Podobno pa tudi Velika Britanija, Francija, ZR Nemčija in druge države zahodnega sveta. Z gospodarsko blokado kratko malo ni bilo nič in niso je mogle izpeljati niti afriške države, za katere je gospodarsko sodelovanje s to državo življenjskega pomena.

S svojo nerazumljivo odločitvijo pa najvišje mednarodno sodno telo ni samo neposredno podprlo južnoafriške vlade — ki pravzaprav te podpore niti ne potrebuje, saj stoji za rasisti večina treh milijonov belcev, 10 milijonov nebelih pa tako in tako nima nobenih političnih pravic, razen da se znajde v zaporu — ampak posredno tudi Portugalsko pri njeni kolonialni politiki v Angoli in Mozambiquu in pa Južno Rodezijo. Najhujša rasistična politika, ki temelji na razmeroma izredni moči južnoafriške armade, je tako tudi pravno uzakonjena z izgovorom, da se ne gre vmešavati v notranjo politiko suverenih držav.

ZAR

PO DESETIH LETIH

Ob nacionalizaciji Sueškega prekopa je celo londonski »Times«, ki gotovo sodi med najmanj zaletave časnike sveta, zapisal: »Povsem nemogoče je, da bi Egipt, država s tako slabo in pomanjkljivo izobraženim tehničnim in vodstvenim kadrom, lahko poskrbela za nemoteno delovanje tako pomembne mednarodne vodne poti.« Danes, deset let po nacionalizaciji, pa celo ameriški »Time«, ki gotovo ni pristaš nacionalizacij, priznava, da so Egipčani v tem desetletju dokazali, da znajo bolje voditi Sueški prekop, kot ga je nekoč francosko-britanska delniška družba. Letno poročilo uprave Sueškega prekopa namreč pravi, da je lani plulo skozi prekop 20.289 ladij. Leto pred nacionalizacijo pa je preplulo to vodno pot samo 14.466 ladij. Toda skupna tonaža ladij, ki so plule skozi prekop, je bila lani dvakrat večja kot pred desetimi leti, podvojili pa so se tudi dohodki od prekopa. Letos naj bi imela ZAR od prekopa kakih 225 milijonov dolarjev. V tem desetletju je uprava prekopa tudi razširila in poglobila vodno pot, tako da lahko sedaj plujejo po prekopu tudi 75.000-tonske ladje. Sedaj so že pripravljeni tudi načrti, da bi prekop še bolj poglobili in razširili, tako da bi lahko v prihodnjem desetletju že začele po njem pluti tudi 150.000-tonske ladje, in sicer hkrati kar v obe smeri.

ZDA

KOLIKO BI VELJAL MIR V VIETNAMU?

Kaj bi se zgodilo v ameriškem gospodarstvu, če bi bilo nenadoma konec vojne v Vietnamu? S tem problemom se v Washingtonu ukvarja cela množica politikov in gospodarstvenikov. Čeprav vsaj za sedaj še ni videti, da bi se dan miru v Vietnamu kdove kako hitro bližal, ti ljudje prav mrzlično računajo in pripravljajo najrazličnejše predloge za ukrepe, s katerimi bi preprečili porazne posledice prenehanja sovražnosti v Jugovzhodni Aziji za ameriško gospodarstvo. Zakaj dejstvo je, da se je ameriško gospodarstvo že temeljito preusmerilo v vojno proizvodnjo. Ameriški časnik »Newsweek« meni, da gre pri vsej zadevi za kakih 10 ali celo 14 milijard dolarjev dodatnih stroškov za bojevanje v Vietnamu in še za kakih 50 milijard dolarjev iz rednega proračuna ZDA za obrambo.

Če bi prišlo do miru v Vietnamu, bi seveda večji del tega denarja morali odtegniti vojni industriji in ga porabiti kako drugače, na primer, za izgradnjo toliko opevane Johnsonove »velike družbe«. Prav zaradi tega pa bi mir v Vietnamu hudo prizadel ali pa celo uničil kakih 500 velikih družb v 33 ameriških zveznih državah in kak milijon ljudi. Seveda bi bila najhuje prizadeta industrija streliva, se pravi kakih 300 družb, ki sedaj dobivajo 43 odstotkov vseh dodatnih sredstev za bojevanje v Vietnamu. Tudi letalska industrija, ki sedaj pobere 35 odstotkov dodatnih sredstev, verjetno ne bi bila kaj preveč navdušena nad mirom v Vietnamu. Ker pa gre za izredno visoke dobičke, je povsem razumljivo, da industrija, ki dela za armado, ne skopari s sredstvi, ko je treba s pomočjo lobistov v kongresu in senatu pa tudi pri predsedniku Johnsonu zagovarjati nadaljevanje sovražnosti. In prav zaradi tega pritiska nadvse aktivnih družb skorajda ni slišati glasov, vsaj pomembnejših ne, o tem, kaj vse bi lahko storile ZDA z denarjem, ki gre sedaj za bojevanje in oboroževanje, in marsikateri Američan s strahom pričakuje dan miru, ki naj bi pogubno zamajal ameriško gospodarstvo. Značilno pa je, da kriza niti ne bi prišla takoj po sklenitvi miru: z vojno v Vietnamu so ZDA tako izčrpale svoje vojaške zaloge, da bi tudi po sklenitvi miru vojna industrija imela še vsaj šest mesecev polne roke dela.

MANEVRI

Predsednik zahodnonemške republike Heinrich Lübke, pa verjetno še tudi marsikdo iz njegovega spremstva, bi bil minuli teden skoraj ob življenje. Opazoval je namreč manevre ene izmed enot zahodnonemške vojske, ko je nenadoma niti sto metrov daleč od častne tribune priletel raketni izstrelek. Na srečo ni eksplodiral, toda vsi gostje so izgubili veselje, da bi še naprej gledali manevre, pa čeprav je polkovnik, ki je poveljeval raketni enoti, zagotovil zahodnonemškemu predsedniku, da gre za »neljubo tehnično pomoto, ki je niso mogli predvideti«. V raketnem izstrelku je bilo toliko eksploziva, da bi zlahka raznesło dvonadstropnico.

Svilanit kamnik

Kravate – terital

IVAN HMELAK: PRED PETDESETIMI LETI SO DIVJALE HUDE BITKE NA SOŠKI FRONTI

III. soška ofenziva-nepotešeni

VOJAŠKA SEBIČNOST

Čeprav so vojaki v vojni, zlasti na fronti kot sotrpini navadno solidarni in si pomagajo v sili, pa je prišlo v mnogonarodni vojski prav take monarhije tudi do prav skrajnih primerov sebičnosti. Včasih ji je botroval samo strah za lastno življenje in skrb za skromno ugodje, ki so ga posamezniki trenutno uživali na nekem kraju in pri nekem opravilu, včasih pa je bilo za tem tudi sovraštvo do nepriljubljene države. Bilo pa je tudi več primerov, ko je drugo služilo za opravičilo in utemeljitev prvega ...

Prav pri gradnji kraškega vojaškega vodovoda, ki naj bi omilil najhujše trpljenje vojakov na fronti in marsikomu celo rešil življenje, se je, kot opisuje Andrej Zlobec iz lastne izkušnje, to lepo pokazalo. Tako piše:

»Kako so bili pri vojaški upravi nevešči za preskrbo z vodo, naj pove ta primer: poleti 1915 je prišla v Koprivo na Krasu neka ekipa vojakov, da bi našli vodo. Bilo je kakih petnajst mož, en oficir in dva strokovna inženirja. Vsi so bili Čehi. Zvrtali naj bi tako globoko, da bi prišli do vode. Začeli so in vrtali skoraj dve leti, ali do vode niso prišli. To je bilo nekaj sto metrov od Koprive proti Kobdilju v majhnem borovem gozdičku, kar se še sedaj vidi. Borovci so jim delali debelo senco in kamuflirali, da jih ‚caproniji' ni so mogli videti. Kompresorje so imeli in leti so brneli čez dan in ponoči. Kopali so in kopali, kakor da se jim nikamor ne mudi. Ko sem se enkrat pri obstreljevanju ‚capronijev' zatekel v kaverno teh mož, sem čisto naivno rekel inženirju, ki se je že navadil slovenščine — saj ni drugega delal, kot sedel v gostilni pri ‚Ivanki Zegavi-Živec '— da zakaj kopljejo in vrtajo v živo skalo, ko jim jaz lahko pokažem v bližini brezno, v katerem vsak domačin ve, da je v njem voda, saj se sliši šum, če porineš notri skalo. Inženir me je potrepljal po rami in rekel: ‚Mladenič, molči o teh stvareh. Nam je tukaj dobro in hočemo dočakati v Koprivi konec vojne. Če so Avstrijci ‚blentavi' naj bodo žejni. Tiste dni je namreč kompletni 93. pešpolk Čehov kratko malo prešel čez fronto k Italijanom. Ta polk je bil v naši vasi deset dni. Ko je šel na fronto, je neki zabavni vojak — harmonikar Tichy rekel naši mami: ‚Mamika, za tjeden dni budeme v Italiji. Čehovej vojaci sami landšturmaci. Oni nejsu blentavi. Mi pujdemo v naši legiji, kteri su že tam.'«

BOROEVIĆ O TRETJI IN ČETRTI ITALIJANSKI OFENZIVI

Med drugo in tretjo ofenzivo na soški fronti so države antante med drugim zahtevale od italijanskega vojaškega poveljstva, da bi poslalo svoje čete tudi na balkansko bojišče. Italijani pa so se temu odločno uprli: general Cadorna je prav takrat pripravljal načrte za nadaljnje akcije proti avstroogrski vojski in je zbiral vse, kar bi mu lahko koristilo. Predvsem seveda vojake pa tudi orožje in zlasti strelivo, zato je bil razumljivo proti vsakemu ukrepu, ki bi zmanjšal njegovo udarno moč, pa čeprav bi kje drugje koristil skupnemu cilju zaveznikov. Pri tem je še vedno upal, da bo zmagal in se pregrizel skozi obrambo predvsem s svojimi dosedanjimi silami in to na istih odsekih fronte, ki jih je že doslej smatral za najbolj pomembne in največ obetajoče.

Poveljnik avstrijske V. soške armade, takrat še general Boroević opisuje v svojih (nekoliko strnjenih, op. p.) spominih »O vojni proti Italiji« na kratko potek in

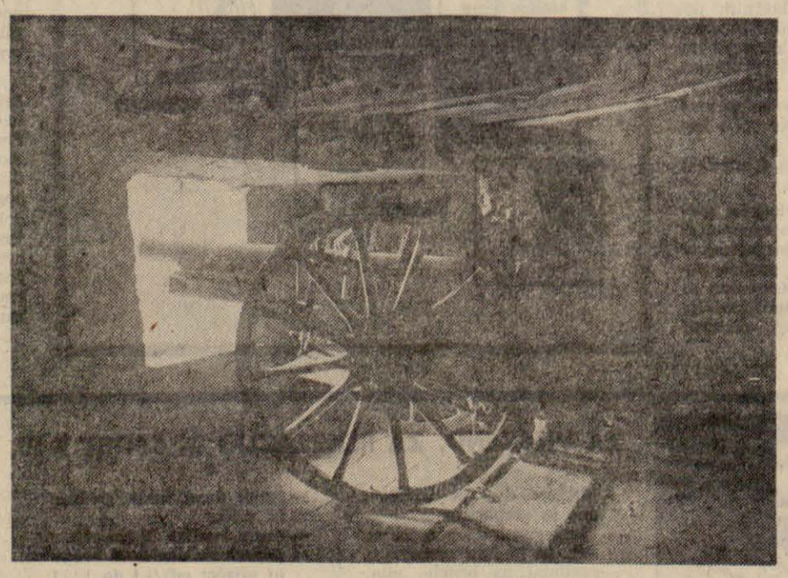

rezultate teh dveh italijanskih ofenziv v jeseni 1915. leta. Povzemamo glavne misli:

Ta odločna akcija proti Avstroogrski se je začela v drugi polovici oktobra in je pripeljala do jesenskih bojev na Soči 1915. leta. (3. in 4. soška bítka, od 18. oktobra do 11. decembra 1915. leta.)

Česar ni mogel izbojevati v prvi in drugi soški ofenzivi še svež napad italijanskih elitnih čet je bilo treba zdaj doseči z zdržljivostjo v boju in z načrtnim razbijanjem odpornih branilcev. V tej dolgotrajni bitki so bili glavni cilji napadov področje Krna, tolminsko mostišče, Plave, goriško mostišče in zlasti doberdobska planota.

Po spopadu nazadnje že 26 deloma okrepljenih divizij pehote s skupaj okoli 345 bataljoni — proti 11, na koncu pa 15 avstroogrskim divizijam s 122 oziroma 159 bataljoni, je prinesla ta bitka Italijanom znova 150.000 žrtev in razen tega še večje razočaranje kot pri obeh prvih bitkah. Obedve zadnji bitki so bojevali posebno srdito. Skovali sta soško fronto v najtrše jeklo in prinesli Italijanom jasno spoznanje, kako težka je bila naloga, ki so se je lotili. Zdaj so se morali znova ‚učiti', ker jim je prvo leto prineslo same neuspehe, medtem ko so armade osrednjih sil po za-

---

Čeprav maloštevilni, so topovi v utrjenih in zavarovanih položajih na tolminskem Starem gradu pomagali odbiti vse napade na tolminsko mostišče v tretji ofenzivi.

Čeprav je Italijanom primanjkovalo orožja, in so morali zato za kakršno koli resnejšo ofenzivo poseči po rezervah, so imeli vendar velik apetit. Razorožili so utrdbe pri Mestrah (blizu Benetk; op. p) in utrjena mostišča na Tagliamentu, da so lahko poslali na bojišče dvajset baterij topov kalibra 149-A. Izpolnili so vrzeli iz prejšnjih bitk in dobili še nekaj okrepitev v moštvu. Tudi nekaj novih letal so dobili. In to je bilo dovolj, da so v italijanskem poveljstvu skovali vse prej kakor preveden in skromen načrt za tretjo ofenzivo.

Osnovna zamisel tega velikega napada je podobna načrtu prejšnje ofenzive, vsaj glede smeri napadov in sil, ki bodo napadale. Razlikovala se je v tem, da naj bi bilo delovanje III. armade povezano z istočasnim napredovanjem levega krila II. armade proti Banjščicam — in to iz dveh razlogov: na severu bi tako II. armada pomagala precej samostojno delujočemu IV. korpusu pri napadu na Tolmin, na jugu pa III. armadi pri napadu na južno utrdbo goriškega mostišča. Akcije III. ar-

VELIKE OČI ITALIJANOV

Čeprav je Italijanom primanjkovalo orožja, in so morali zato za kakršno koli resnejšo ofenzivo poseči po rezervah, so imeli vendar velik apetit. Razorožili so utrdbe pri Mestrah (blizu Benetk; op. p) in utrjena mostišča na Tagliamentu, da so lahko poslali na bojišče dvajset baterij topov kalibra 149-A. Izpolnili so vrzeli iz prejšnjih bitk in dobili še nekaj okrepitev v moštvu. Tudi nekaj novih letal so dobili. In to je bilo dovolj, da so v italijanskem poveljstvu skovali vse prej kakor preveden in skromen načrt za tretjo ofenzivo.

Osnovna zamisel tega velikega napada je podobna načrtu prejšnje ofenzive, vsaj glede smeri napadov in sil, ki bodo napadale. Razlikovala se je v tem, da naj bi bilo delovanje III. armade povezano z istočasnim napredovanjem levega krila II. armade proti Banjščicam — in to iz dveh razlogov: na severu bi tako II. armada pomagala precej samostojno delujočemu IV. korpusu pri napadu na Tolmin, na jugu pa III. armadi pri napadu na južno utrdbo goriškega mostišča. Akcije III. ar-

JACQUES DE LAUNAY:

ČOMBE, KASAVUBU IN LUMUMBOVA SMRT

17. januarja 1961 so kongoškega premiera Patricea Lumumba zadnjikrat videli živega — v Elisabethvillu, glavnem mestu Katange. 12. februarja 1961 je njegov najbolj zagrizeni nasprotnik, katanški predsednik Moiz Čombe dal sporočiti, da so Lumumba »na begu ubili kmetje«. Smrt je pretresla črni kontinent in Lumumba je postal simbol boja proti kolonializmu. Afriške dežele ga častijo leto za letom s posebnimi znamkami, Moskva ima »Lumumbovo univerzo« za afriške in azijske študente. Premier je vladal Kongu, potem ko je postal junija 1960 neodvisen od Belgijcev, samo 68 dni. Nato je v deželi zavladal kaos. Predsednik Kasavubu je odstavil Lumumba, ga dal s šefom armade Mobutujem vred blizu glavnega mesta Leopoldvilla vkleniti in ga slednjič izročil Čombeju. Lumumba je izginil in razne govorice o njegovi smrti se niso polegle. Mobutu, medtem edini vladar v Kongu, ga je nedavno imenoval za nacionalnega junaka, mu postavil spomenik in imenoval ulico po njem. Francoz Jacques de Launay je prvi med zgodovinarji raziskal ozadje in dogodke okrog Lumumbovega umora.

17. januarja 1961, ob petih popoldne je Moiz Čombe kot najuglednejši gost na predstavi filma Liberté (Svoboda) v veliki dvorani hotela Palast v Elisabethvillu. Predstavo je za izbrane osebnosti priredila »moralistična« organizacija.

Nenadoma izroči služabnik predsedniku sporočilo: kličejo ga k telefonu, poziv je iz Leopoldvila. Čombe gre v telefonsko govorilnico.

»Tukaj Kasavubu! Pošiljam ti tri pakete. Zate so.«

»Tri pakete? Kakšne pakete?«

»Boš že videl. Z letalom pridejo. Sprejel jih boš.«

Čombe je presenečen, vendar ni vznemirjen. Vrne se v dvorano, da bi gledal film do konca.

Čez nekaj minut pokličejo k telefonu še nekoga drugega: notranjega ministra Godefroida Munonga. Poziv je s kontrolnega stolpa na letališču.

»Gospod minister, letalo Air Conga leti proti Elisabethvillu. Gre za Douglas DC-4 in pilot prosi za dovoljenje, da bi pristal.«

Odkar se je Katanga ločila od Konga, še nobeno letalo družbe Air Congo ni dobilo dovoljenja za pristanek v Elisabethvillu. Minister živahno reagira: »Ne dovolite mu pristati. Pridem.«

Tistih nekaj kilometrov do letališča je hitro za njim. Minister Munongo, ki ne ve nič o telefonskem pogovoru Čombeja in Kasavubuja, pohiti v kontrolni stolp in ukaže: »Pristanek ni dovoljen.«

Toda pilot letala DC-4 Bauwens noče dlje razpravljati. »Moji tanki so prazni. Goriva imam samo še za deset minut. Pristajam.«

»Od kod prihajate?«

»Iz Bakwange (glavnega mesta kongoške province Kasai). Vozim generalnega komisarja za nacionalno obrambo Bernarda Kazadija in tri jetnike — to so Lumumba, Okito in Mpolo. Pristal bom, ne morem več naprej, dovolite mi natočiti gorivo.«

Dolgo posvetovanje v kontrolnem stolpu. Munongo pokliče hotel Palast in poroča Čombeju. Besede so zelo razburjene. Minister odloži slušalko in da kratke ukaze telegrafistu. Ta sporoči poveljniku letala DC-4: »Lahko pristanete, če nam obljubite, da boste takoj po tankanju spet odleteli.«

»Razumem,« odgovori Bauwens.

S kontrolnega stolpa vodijo pristajalni manever, spremembe višine pri letenju, zmanjšanje hitrosti, zavijanje na pisto, zavore. Letalo se bliža pristajalnemu prostoru. Pilot prekine radijsko zvezo. Munongo in telegrafist opazujeta letalo skozi veliko okno na stolpu.

Na letalu se odprejo vrata. K njim zapelje še pred stopnicami džip s črnim katanškim žandarjem za volanom. Posadka DC-4 ostane v letalu. Sopilot je na pol odprl stransko okence.

Ne da bi počakali na stopnice, vržejo ujetnike iz letala v džip. Dobesedno vržejo.

Osupli in zgroženi spričo vsega, kar so videli med dramatičnim letom, se člani posadke gnetejo pri stranskem okencu. Eden od njih dvigne kamero in filma prizor. Pri letališkem poslopju stojijo nameščenci, policaji in tehniki in gledajo prizor.

Jetniki z zamašenimi usti so s hrbti priklenjeni drug k drugemu. Čeprav je njegov obraz zaradi udarcev strašno iznakažen, nekateri gledalci le spoznajo Patricea Lumumba. Ne vedo, da ima Kazadi brke, brado in naočnike svojega najpomembnejšega jetnika v žepu.

Črni katanški policaji se zabavajo. Zmašijo tri jetnike v džip, posedejo nanje in jih transportirajo v montažno hišico, »gostišče« belgijske letalske družbe Sabena.

Šele potem stopi komisar Kazadi iz letala in se spusti po stopnicah. Sledi mu šest črnih orjakov — Baluba vojščaki iz Južnega Kasaija. Še pred nekaj tedni so se borili z lumumbisti, ki so jim hoteli pobrati žetev.

Minister Munongo gre v gostišče, izprašа Kazadija. Mož je mlad in impulziven. Na Lovaniumu, leopoldviliski univerzi, je diplomiral iz političnih ved. Lumumba ga je dal septembra zapreti v Luluabourg, kjer so grdo ravnali z njim. Kazadi je besen. Hoče se strašno maščevati. Pripoveduje ministru: »Z jetniki smo zapustili Moando okoli desetih. (Dokazano je, da so te tri može navsezgodaj 17. januarja pripeljali z majhnim letalom v Moando.) Victor Nendaka, šef varnostne službe, mi je jetnike predal. Spravil naj bi jih v Bakwango in jih predal Molupwe Albertu Kalondžiju (samooklicanemu »kralju« in »cesarju« Kassaija). Ko pa smo krožili nad letališčem, sem opazil, da ganske čete ZN kontrolirajo pristala letala. Bilo je jasno, da bi osvobodili moje jetnike. Zato sem ukazal pilotu, naj ne pristane, ampak leti naprej v Elisabethville. In tukaj so.«

Minister si ogleda jetnike. Balubovski vojščaki jih še enkrat premlatijo, da bi pokazali, kako jih imajo popolnoma v oblasti.

Munongo se vrne v letališko zgradbo. Izpraša tudi Bauwensa, pilota DC-4. Mož je izčrpan. Dovolj mu je teh »misij«: »Hotel sem pristati v Bakwangi, pa mi niso pustili. Brez načrta letenja sem obrnil proti Ellisabethvillu, ne glede na predpisano rezervo goriva. V trupu niso nehali pretepati jetnikov. Če ne bodo nehali, sem jim rekel, ne bom mogel več jamčiti za stabilnost letala.«

K Munongu pristopi zdaj Pij Sapwé, elisabethvillski policijski šef. Ta pokliče zdravnika, ki preišče jetnike. Diagnoza je nedvoumna: vsi trije možje so na smrt bolni. Pri Lumumbi se izvid glasi: zlomljena rebra in notranje krvavitve. Pri Okitu: lom lobanje. Pri Mpolu: nezavest. V bolnišnico jih je treba spraviti, to je njihova edina šansa.

Sapwé ostane v gostišču. Ukazano mu je, naj zavira vnemo balubovskih stražarjev. Munongo se odpelje v Elisabethville, kjer je Čombe v naglici sklical katanške ministre na sejo. Munongo je vznemirjen. Rajši naj bi jetnikom odrezali glave, kot jih mučili na tak način.

Samo dve možnosti sta: ali letalo s svojim tovorom spet čimprej odleti neznano kam — ali pa ločijo Balube od jetnikov, ki naj jih zdravniki oskrbujejo dotlej, da pridejo v katanški zapor.

Pilot se odločno brani, da bi odletel pred naslednjim jutrom: nočni poleti so v notranjem kongoškem prometu prepovedani. Jetnike bi bilo treba torej do naslednjega jutra spraviti v bolnišnico.

Katanški ministri sejejo skoraj neprekinjeno vso noč od 17. na 18. januar. Čombe prizna Pierru Davisterju, šefu belgijskega magazina Spécial, tedanjemu svojemu zaupniku in prijatelju: »V tistem trenutku sem ravnal kot Poncij Pilat. Nisem se upal ukazati, da bi jih prepeljali. Priznam, da me je zgrabila panika.«

»Bi se jih še dalo rešiti?« vpraša Davister.

»Zdravniški izvidi — kajti ti so bili — so bili stvarni: vsi trije so imeli samo še nekaj ur življenja. Vendar pa je bila celo ta diagnoza še preoptimistična.«

Čombe je nemočen. Vendarle bi rad ukrepal. Sklene poklicati predsednika Kasavubuja. V tej tragični noči je zvezo le stežka dobiti.

Čombe: »Ti trije možje so prispeli kot kandidati smrti, vsak trenutek bodo umrli.«

Kasavubu: »Če bodo umrli, jih pokopljite in skrbite za to, da se o tem ne bo govorilo!«

»Jutri vam jih pošljem nazaj,« vpije Moiz Čombe, »vseeno ali mrtve ali žive.« Potem odloži slušalko.

V tej noči umrejo trije jetniki drug za drugim, najprej Okito, potem okoli treh zjutraj Lumumba in Mpolo.

Čombe ukaže belgijskemu zdravniku dr. Pietersu, naj ugotovi smrt, in Munongu, naj poskrbi za odhod letala DC-4. Cilj: Leopoldville.

Toda pilot Bauwens noče o transportu niti slišati. Brez dovoljenja letalske družbe in pristojnih organov se trupla ne smejo prevažati. Munongu odreče poslušnost. Ta se mora obrniti na Air Congo v Leopoldvillu.

Zdaj zgrabi panika Munonga. Ponovno konferira s Čombejem. Namesto da bi moža sporočila svetu resnico, poslušata Kasavubujev nasvet: trupla pokopati in o tem molčati.

Toda ker ve za Lumumbov prihod v Elisabethville preveč ljudi, zaigrata bedno igro. S pomočjo Belgijcev skrivajo trupla nekaj dni, Čombe pa medtem skuša pomiriti tisk: Lumumba in njegova kolega so ujeti in dobro jim gre. Slednjič vržejo trupla v neko jamo in jih polijejo z žvepleno kislino.

10. februarja oznani Munongo, da se je Lumumbi in njegovim prijateljem posrečil beg. 12. februarja izjavi, da so trupla teh treh mož našli v neki vasi. Tam da jih je prebivalstvo ubilo. Trupla so pokopali in skrivnem kraju, da bi se izognili pojasnjevanju.

To so dejstva, ki govore iz doslej znanega dokaznega gradiva. Preostaneta pa dve vprašanji: Je bil Lumumba namerno odstranjen in če, kdo ga je? So ti trije jetniki podlegli zgolj in samo svojim poškodbam?

Na prvo vprašanje moremo pritrdilno odgovoriti. Po Čombejevih izjavah je bilo že avgusta 1960 v Leopoldvillu sklenjeno, da bo Lumumba odstranjen. Belgijci so prvi zgrabili spodbudo. Po ukazu belgijskega zunanjega ministra Wignyja je Mission Technique Belge (Mistebel) izplačala tri milijone belgijskih frankov Lumumbovim nasprotnikom. Iz tega fonda so v Brazzavillu postavili dva protilumumbovska oddajnika, enega od njiju v prostorih belgijskega konzulata. Razen tega so bili podkupljeni uradniki in oficirji kongoške armade. Čombe pripominja, da so Belgijci hoteli Lumumbo politično, ne pa tudi fizično odstraniti.

28. novembra, ko je bil Lumumba že aretiran, so kongoški voditelji — po Čombejevih besedah — prvič sklenili odstraniti Lumumbo.

Na povabilo abbéja Youlouja, vladnega šefa v Kongu-Brazzaville, se tega dne na proslavi neke obletnice zberejo v hotelu du Besch: Kasavubu, Iléo, Adoula, Bomboko, Čombe in Kimba. Vsi so vznemirjeni zaradi upora Lumumbovega pristaša Gizenge v Stanleyvillu. Vsi se bojijo, da bo Lumumba zdaj zdaj pripravljen poseči — na primer s »casques bleus«, modrimi čeladami, kot se imenujejo vojaki ZN. In vsi se bojijo oblasti in maščevanja svojega nekdanjega kolega.

V razpravi pride do predloga, da bi Lumumbo do smrti spravili v ječo in kongoški voditelji silijo v Čombeja, naj to prevzame. Čombe odkloni.

Potem nekdo predlaga, da bi Lumumbo poslali v Južni Kasai, v Kalondžijevo državo. Ta dežela, ki ji lumumbisti niso priznašali med nemiri, bo — tako so menili možje v Brazzavillu — že našla primerno rešitev, kako bi odstranila Lumumbo, zlasti, ker ga Kasai že tako zahteva, da bi mu sodil.

Pri tem ostane. Ne morejo se zediniti, toda Lumumbov beg v naslednji noči še poveča strah in odločenost leopoldvillskih voditeljev. Kalondži pravi: Čombe je predlagal, da bi Lumumbo prepeljali v Bakwango v Južnem Kasaiju. On sam, Kalondži, da ni bil niti trenutka udeležen pri zaroti. Toda 17. januarja okoli enajstih je rojak Galula tudi Kalondžija telefonsko obvestil o »posebnih paketih«. Kalondži trdi, da tudi on ni dovolil pristati letalu DC-4 v Bakwangi. Toda ta skrivnost še ni pojasnjena.

Od drugih prič je abbé Youlou potrdil Čombejevo verzijo.

Drži tolo: ko je Kasavubu poslal Lumumbo v Južni Kasai, je vedel, da to pomeni zanesljivo smrt. Že izbira stražarjev in spremljevalcev na tem mračnem poletu podčrtava to kriminalno namero. Naposled je nepredvidena reakcija komisarja Kazadija nad Bakwango dokončno odločila o Lumumbovi usodi. Zakaj s pomočjo ganskih vojakov v čeladah ZN bi se Lumumbi nemara posrečila beg in rešitev navsezadnje prav iz Južnega Kasaija.

Drugo vprašanje: So trije jetniki podlegli zgolj in samo svojim poškodbam? Odgovor je negotov. Béchir Ben Yahmed, šef revije Jeune Afrique, meni, da je Čombe odredil umor Patricea Lumumbe. Svojo obdolžitev opira na ukaz, ki ga je katanški predsednik dal dvema belgijskima vojakoma: »Tri jetnike, Lumumbo, Mpola in Okita prevzeti in jih v interesu države nemudoma ubiti.« Oblika in vsebina tega nenavadnega službenega ukaza dopuščata domnevo, da bi utegnil biti ponarejen. Toda namig, da bi dva belgijska vojaka utegnila poseči vmes, nas je pripravil do tega, da smo zadevo koreniteje preiskali. Pri tem smo prišli do naslednjih ugotovitev:

Iz humanih razlogov je Munongo balubovske stražarje očitno ločil od njihovih jetnikov. V beli gardi, ki je zamenjala Balube, je bil kapetan Gat in štirje ali pet večinoma belgijskih podoficirjev. Nekateri teh mož — zlasti eden — so prej osebno trpeli zaradi izgredov lumumbistov. Ne da bi se bilo treba katanškim oblastem vmešati, je eden teh mož z devetmilimetrsko pištolo vsem trem jetnikom poslal »milostni strel«. Njegovo ime poznamo, vendar ga bomo zamolčali, ker še živi in od te afere naprej trpi za živčnim šokom.

Ko se je Munongo vrnil na letališče, je dal tri trupla pokopati v bližini gostišča. Začuden spričo razburjenja, ki so ga sprožili elisabethvillski dogodki, je ukazal trupla 19. januarja spet izkopati, in sicer v navzočnosti komisarjev Kazadija in Sapwéja. Trupla so bila polita z žvepleno kislino, vendar se niso popolnoma razkrojila. Ostanke so vrgli v zapuščeno jamo rudnika Etoile, ki je last Union Minière.

Nekaj dni kasneje — vendar tega ne vemo zatrdno — je vzel komisar Kazadi glave teh treh trupel s seboj v Bakwango, da bi jih kot trofeje pokazal svojim rojakom.

OGLEDALO

Najboljša med najboljšimi je bila **štirinajstletna** Giulietta Torchio iz četrtega razreda (našega osmega v osemletki), ki je dosegla lepo povprečje v ocenah: devet (v italijanskih šolah je najboljša ocena deset). — Giulietta Torchio živi z materjo v predmestju Torina. **Oče ji je umrl pred dvajsetimi leti**, tako da mati hodi v službo in komaj kolikor toliko dobro preživlja sebe in hčer.

(Tovariš 28. julija — Pomoč z vseh strani)

Medicinski fenomen: hčerka rojena šest let po očetovi smrti.

*

Emblem prvenstva na Angleškem je **medved.** — Najbrž zato, ker so angleški nogometaši svojim partnerjem naredili že nemalokrat **medvedje usluge . . .**

(Pavliha 27. julija — Tedenski simpozij — Svetovno prvenstvo)

Willie — simbol svetovnega nogometnega prvenstva v Londonu — je pa kar lev. Zato so si tudi Angleži zagotovili levji delež zmag . . .

*

V bližini otoka Seychelles plove britanski **rušilec** »Harris Fort« — najbolj osamljena ladja na svetu. — Položaj je toliko hujši, ker mora zelo majhen del zdrave posadke skrbeti za bolnike in vse drugo delo, ki ga je na veliki vojaški ladji s **35.000 tonami spodriva** zelo veliko.

(Delo 27. julija — Najbolj osamljena ladja na svetu)

Za deset rušilcev je čuda, ki pluje po Indijskem oceanu. Doslej pomorska zgodovina še ni poznala rušilca, ki bi spodrival več kot 4000 ton, običajni pa se sučejo okoli 2500 ton spodriva.

*

Mini krila so precej razširjena, vendar še vedno ne vedo natanko, kdo si jih je izmislil.

(Ljubljanski dnevnik 29. julija — O, la, la:)

Čudno, da je potem britanska kraljica Elizabeta II. podelila modni ustvarjalki Mary Quant red britanskega imperija za zasluge pri razširjanju britanske mode prav zaradi njenega »izuma« — kratkega krila.

*

V predoru med postajama Globoko in Radovljica je včeraj popoldne ob 16.45 iztiril vagon — cisterna. Ker je bil vagon bolj na kraju kompozicije, iztirjenja niso takoj opazili in je lokomotiva iztirjeno cisterno z ostalo kompozicijo **vlekla še kakšna dva metra.**

(Ljubljanski dnevnik 27. julija — Cisterna iztirila)

Kot je znano, se sicer ustavi tovorni vlak v hipu, če opazijo okvaro takoj.

IVAN HMELAK: PRED PETDESETIMI LETI SO DIVJALE HUDE BITKE NA SOŠKI FRONTI

apetiti

made pa naj bi bile spočetka samo demonstrativnega, odločnejše pa bi postale samo, če bi uspel prodor proti banjški visoki planoti.

1. oktobra 1915. je izdalo poveljstvo II. armade tale načrt:

a) IV. korpus prodre fronto in vdre v dolino Idrijce,

b) VIII. korpus prekorači Sočo pri Kanalu, predre fronto in se povzpne na banjško planoto, odkoder napade z ene strani Kuk, z druge pa Lom;

c) II. korpus zavzame obrambno črto Kobilek—Vodice, nato pa še Sabotin;

d) akcije IV. korpusa so demonstrativne vse dokler II. korpus ne zavzame Sabotina, potem Podgore in ne napreduje proti Ločniku in goriškim mostovom.

III. armada pa je imela naslednji načrt: predvsem zavzeti tolikokrat oblegani in naskakovani hrib Sv. Mihaela; z levim krilom omogočiti prehod čez Sočo severno od Sv. Mihaela, desno krilo pa naj bi medtem napredovalo na kraško planoto proti Debelemu vrhu, Dolu, Opatjem selu in Grmadi.

Prvo nalogo — zavzeti Sv. Mihael — naj bi opravil XIV. korpus, drugo VII., X. pa naj bi, kot v prejšnji ofenzivi, povezal akcijo obeh kril.

RAZPOREDITEV SIL

Na približno devetdeset kilometrov dolgem bojišču so se pripravile na napad naslednje italijanske sile:

II. armada je imela na odseku med bovško kotlino in hribom Globočakom sedeminsedemdeset bataljonov, med Globočakom in Korado sedemindvajset, od Korade do Števerjana šestintrideset in od tu do Mochette sedemindvajset bataljonov. III. armada pa je postavila med Mochetto in Zagradom osemindvajset bataljonov, med Zagradom in Sredpoljem prav toliko in od tam do morja triindvajset bataljonov. Zato pa je imela v rezervi šestintrideset bataljonov XI. in XIII. korpusa. Skupaj torej dvestošestinštirideset bataljonov v prvi črti, z enainosemdesetimi baterijami topov srednjega in dvestotridesetimi majhnega kalibra. Torej kar mogočna sila!

Avstrijci (po italijanskih virih, op. p.) niso zmogli niti približno tolikšne moči. V bovški kotlini in na obrobnih grebenih so imeli šestintrideset bataljonov, štiriindvajset poljskih baterij in sedem baterij težkih topov, razvrščenih v tri divizije. Od Avč do goriškega mostišča je bilo šestindvajset bataljonov, osemintrideset poljskih baterij in enajst baterij težkih topov, razvrščenih v dve diviziji. Od reke Vipave do Griže je branilo frontno črto sedemintrideset bataljonov, dvaintrideset poljskih baterij in 11 baterij težkih topov, ki so pripadali dvema divizijama VII. korpusa. Od tam do morja pa je bilo še devetindvajset bataljonov, devetnajst baterij lahkih topov, sedem baterij težkih topov, razvrščenih spet v dveh divizijah. Skupaj je imelo avstrijsko poveljstvo za obrambo stosedeminštirideset bataljonov (proti dvestošestinštiridesetim italijanskim — ne da bi šteli rezerve!), od tega oseminšestdeset proti II. armadi, devetinsedemdeset proti III. Vsega je bilo tudi stodevetinštirideset baterij s šeststodevetindevetdesetimi topovi različnih kalibrov proti tisočdvestooseminpetdesetim italijanskim topovom.

Tako so bile razporejene sile in tako močne so pretežno po italijanskih virih bile, ko se je 18. oktobra 1915. začela tretja italijanska ofenziva na soški fronti.

PRVI HUD UDAREC JE PRESTREGEL SEVERNI VOGAL KRASA

Kadorna je bil general stare šole, sistematik in namesto fantazije je imel dobre živce. Tako so najbrž mislili vsaj v avstrijskih štabih, ko se je začela tretja ofenziva spet lepo po preskušeni metodi in vrstnem redu: najprej bobneči ogenj, nato prenos obstreljevanja v zaledje, naskok, spet obstreljevanje, naskok, mehčanje posameznih odsekov, napadi, opazovanje in korekture topovskega streljanja z letal, naskok in tako naprej, zdržema, zagrizeno, pogumno in s premočjo. Vojak, ki je moral prenašati vse to gorje in zaradi pomanjkanja topov sam vzdržati v jarkih pod peklenskim dežjem granat, najbrž ni mislil tako hladno, ampak je klel generale na obeh straneh in vojno nasploh.

Tokrat je bobneči ogenj trajal cele tri dni. Šele 21. oktobra zjutraj je napadla pehota. 30. in 28. divizija XIV. korpusa sta se previdno pomikali proti Peteanu in Sv. Mihaelu. Brigada Verona je prodirala proti strelskim jarkom pri Peteanu, brigada Alessandria pa napadala utrdbe pri vasi Sv. Martin. Nad vasjo je bil pravi vozel strelskih jarkov, piramida, ki so ji Italijani rekli Trincerone. Veljala jih je dosti krvi in naporov, vendar so jo po dveh neuspelih poskusih in med boji, ki so divjali dan in noč, končno zasedli. Brigada Piacenza je napadala obrambno črto pod Sv. Mihaelom, opravila pa ni ničesar. Kljub nenavadno krvavim bojem med tretjo ofenzivo in kljub veliki premoči so Italijani osvojili in obdržali samo Peteano in nekaj strelskih jarkov med Sv. Mihaelom in Sv. Martinom. Južno od tega odseka, na bojišču X. in VII. korpusa so bili italijanski uspehi še neznatnejši.

II. italijanska armada je imela v tej ofenzivi zahtevnejše naloge. Predvsem sta bila v načrtu dva glavna napada, prvi na mostišče pri Plavah, drugi na tolminsko področje, oba pa naj bi povezoval napad na črto Kobilek—Vodice. Ta napad bi bil še najbolj nevaren, ker bi omogočil napad in zasedbo dveh pomembnih točk — Kuka in Loma, hkrati pa bi odprl pot na Banjščice in s tem že pometel z obrambo vsega razmeroma visokega sveta v kolenu Soče pri Desklah in Plaveh.

Prav ta, najbolj pomembni napad pa je Italijanom spodletel. Spodletel je tako temeljito, da niso smeli niti pomisliti, da bi se dalo do konca ofenzive sploh še kaj popraviti. Ni se jim namreč posrečilo priti čez Sočo med Avčami in Kanalom, kaj šele, da bi se povzpeli na rob banjške planote!

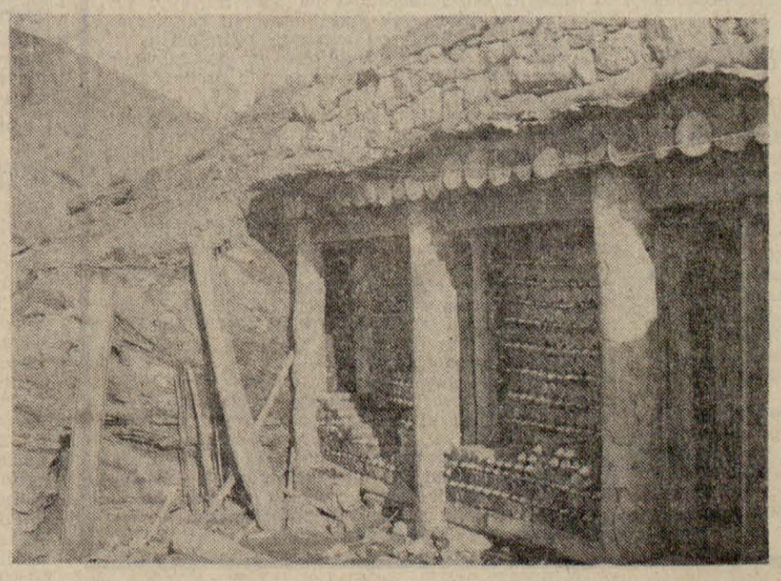

Baterijsko skladišče streliva na zavetni strani hriba, od treh strani zavarovano proti zadetkom sovražnih granat.

Zato sta bili akciji pri Tolminu in ona pri Gorici presekani. Namesto da bi IV. korpus napadel célo tolminsko mostišče in potem sam Tolmin, se je moral omejiti samo na napade na črti Javorček—Lipnik —Sv. Lucija (danes Most na Soči, op. p.). Vendar so tako zagrizeno in pogumno napadali Mrzli in Vodil vrh, da so na prvem kljub ogromnim žrtvam zavzeli celo strelsko črto in se na drugem povzpeli precej visoko na pobočju ter tam tudi ostali.

II. korpus je napadal z mostišča pri Plaveh: na jug in na sever je skušala prodreti 3. divizija: najprej naj bi zasedla vas Globno na severu, potem ali pa hkrati na jugu Zagoro in zatem zavzela še Kuk. Južno oziroma na njeni desni pa naj bi 4. divizija napadla po nekoliko zložnejši, vendar še vedno dovolj strmi poti Sabotin s hrbta oziroma z boka.

Italijani so res vse to poskušali, toda kljub premoči, kljub junaštvu, kljub velikim žrtvam in rekam prelite krvi, naporom in volji, uspehov ni bilo. To priznavajo brez izjem vsi italijanski vojni zgodovinarji in pisci, celo tisti, ki med cilji tretje italijanske ofenzive na soški fronti tako radi zamolčijo — Gorico.

4. novembra je bilo najhujših bojev in s tem ofenzive konec. Vreme v hribovitih predelih je nagajalo, zima je bila na pragu in tako so sklenili prenesti težo napadov v prihodnji ofenzivi bolj na jug, na področje med Oslavjem pri Gorici in Gržo na Krasu. Oddihovali so se komaj slab teden.

(Dalje prihodnjič)

PABERKI Z DOMAČEGA ROTO PAPIRJA

[redacted] (ILUSTROVANA POLITIKA)

NEPREMAGLJIVI BAŠ-RAMADAN

Gledalci, ki so se na ledini pri vasi Gejra strnili v krog, so mirno čakali, da bosta v »ring« stopila borca. Starejši je kazal znamenja velikanske moči. Bil je to Tefik iz Grečice, vasi iz okolice Tetova v Makedoniji. Nasproti mu je stal komaj šestnajstleten, krepak mladenič, vendar na videz precej slabši od nasprotnika. Bili so to prvi trenutki ene izmed »pelivanskih (pelivan — močan borec, rokoborec — op. p.) borb v najpomembnejši — »baš« kategoriji. Kdo je ta fanté, so se spraševali gledalci. Ko so izvedeli, da mu je ime Ramadan Salahi, so ga še pred bojem pomilovali. Toda že po desetih minutah borbe je dotlej nepremagljivi Tefik ležal na hrbtu. To je bil hkrati tudi začetek Ramadanove slave, ki se je začela pred petnajstimi leti.

Med pelivanskimi borbami gledalci molče, borca pa se borita, dokler se eden ne znajde na hrbtu. Borbe trajajo tudi po tri ure in med tekmovanjem, ki poteka po kup sistemu, se najboljši bore tudi po štirikrat na dan.

Ko se je Ramadan poročil, je po običaju poklical vrsto pelivanov iz okoliških krajev. In čeprav ni navada, da bi se mladoporočenec tudi boril, je Ramadan to storil. Izbral si je najnevarnejšega tekmeca, ki je tehtal 115 kg. Ramadanov oče je obljubil zmagovalcu celega vola. Boj je bil dolgotrajen in naporen, vendar je Ramadan zmagal. Premagancu je pokazal vola in mu dejal: »Čeprav sem zmagal, si ti vendarle moj gost. Vol je tvoj!«

Od nekdaj so bili »pelivani« najbolj cenjeni ljudje, in rokoborske prireditve so bile v teh krajih popularnejše od vseh drugih športov. Zato je tudi učitelj iz Tetova, Vejsel Vela, sklenil organizirati pelivanski klub, ki bi gojil tradicijo in začel v ta kraj privabljati domače in tuje turiste, ki so se zelo zanimali za tovrstne prireditve. Toda pelivani so se iz leta v leto vse bolj »komercializirali«. Zdaj noče nihče več tekmovati, če mu prireditelji ne plačajo potnih stroškov, dnevnic in ne dajo nagrad. In učitelj Vela je zaradi tega vrgel puško v koruzo. »To niso več pravi pelivani!« pravi.

Nenavaden šport v Makedoniji bo bržčas kmalu izumrl, dasi Tetovčani menijo, da bi lahko zelo poživil turistično mrtvilo v teh krajih.

[redacted] (ARENA)

ŠTAFETA ZA DEDIŠČINO

Mladi Varaždinec Dragutin Hofman je poslušal po radiu zgodovinske drobce o pomorski katastrofi, ko je pred več kot pol stoletja naletela na ledeno goro in se potopila ladja »Titanik«. Tedaj se je spomnil na zgodbo iz mladosti, ko je slišal, da je njegov praded Antun Florijan Hofman utonil pri podobnem, a drugem brodolomu. Slišal je tudi, da je zapustil veliko dediščino. Pa je zadevo omenil stricu Franju Hofmanu, upokojenemu železničarju v Varaždinu, ki je zadevo spet premaknil z mrtve točke in povedal naslednje zgodovinsko ozadje štafete za dediščino.

Antun Florijan Hofman je bil lastnik potujočega gledališča. Ko je odhajal na turnejo v ZDA, je v Ameriki moral zastaviti za jamstvo gledališča 4 milijone dolarjev. Skupina je doživela na poti v Ameriko brodolom. Praded je potomcem tako zapustil 4 milijone dolarjev, kar je zdaj pet milijard dinarjev.

Upokojeni železničar Franjo Hofman se spominja, kako sta njegov oče in ded v letih 1911 do 1913 skupaj iskala dediščino. Pa je vse skupaj prekrižala prva svetovna vojna. Ko je umrl ded leta 1914, je iskanje nadaljeval oče. Tudi njega je dohitela smrt, še preden je uspel. Potem sta dediščino iskala starejša sinova, upokojenčeva brata, a se je stvar zapletla, ker je umrl advokat. In z njim se je zgubil tudi arhiv z vso dokumentacijo.

»Da dediščina v resnici obstaja, sem se sam prepričal leta 1931,« pripoveduje upokojeni železničar Franjo Hofman.

»Kot strojevodja sem moral ob neki priložnosti hitro oddati neke dokumente izseljenskemu komisariatu v Zagrebu. Tedaj sem povsem po naključju zvedel, da je prav ta komisariat nekaj let zaman iskal naslednike mojega pradeda. Razveselil sem se, toda že naslednji trenutek me je uradnik pomiril, da je zdaj že prepozno, da so usahnile vse pravice in da denar ostane v Ameriki.«

Po petintridesetih letih je upokojeni železničar spet začel postopek za dediščino. Odvetnik je sodil, da ne gre vreči puške v koruzo. Zdaj v arhivih iščejo spis nekdanjega komisariata.

[redacted] (POLITIKA)

ZA TRETJINO INVESTICIJ NI DENARJA

Najnovejša analiza Službe družbenega knjigovodstva dokazuje, da je skupna vrednost objektov, ki jih v tem trenutku gradi 4.893 investitorjev v vsej državi, 6.330 milijard starih dinarjev. Štirideset odstotkov vrednosti objektov je doslej že plačanih in tako ostane za realizacijo 3.748 milijard starih dinarjev. To je dvakrat več od vseh lanskih investicij. Toda Služba družbenega knjigovodstva je tudi ugotovila, da investitorjem manjka tretjina sredstev za dograditev, čeprav so bili dolžni v skladu s predpisi zagotoviti vsa sredstva.

Služba družbenega knjigovodstva je začela s temeljito kontrolo in proti številnim investitorjem tudi ukrepala, kolikor je pač v njeni moči. To dokazuje 3.932 zapisnikov, v katerih piše, kaj morajo storiti investitorji, da bodo financiranje svojih investicij uskladili s predpisi. Med prvimi ukrepi je bila ustavitev izplačil za opravljeno delo, s čimer so prizadeli 586 investitorjev. Med njimi so tudi taki, ki grade večje objekte s sodelovanjem zveze. Razen tega so prijavili javnemu tožilcu 173 podjetij in 228 vodilnih in odgovornih uslužbencev, ki niso spoštovali predpisov o investicijah.

Končno so predlagali občinskim skupščinam, da v 152 primerih ustavijo gradnjo objektov, za katere so ugotovili, da nimajo nobenih možnosti za nadaljnje finansiranje. Toda občinske skupščine zelo počasi sklepajo o teh predlogih. To pa je eden izmed osnovnih razlogov, da so od lanskega avgusta ustavili gradnje objektov, in to le v vrednosti 194 milijard starih dinarjev ali tri odstotke od skupne vrednosti vseh teh investicij. Kajpak ti bori odstotki niso mogli niti malo vplivati na zmanjšanje investicij. Zlasti ne, ker sto milijard pride na osem večjih objektov, kjer so ustavili dela.

[redacted] (VEČERNJE NOVOSTI)

SPORNE MILIJARDE

Podjetja v Srbiji so imela lani 286.000 gospodarskih sporov, ki so veljali približno 20 milijard starih dinarjev. Tožila so se za 275 milijard starih dinarjev. In primerjava z letom 1964 pove, da je bilo lani tožb za 26 odstotkov več, skupna vrednost spornih milijard pa se je povečala za 79 odstotkov. Največ sporov je bilo v trgovini, industriji in obrti.

Zakaj so bile gospodarske organizacije tako pogost gost gospodarskih sodišč? Odgovor je preprost: zaradi neažurnosti računovodstev, zaradi površnosti in zaradi počasne pravne službe. Računajo, da so spori olajšali blagajne srbskih gospodarskih organizacij za kakih 20 milijard dinarjev, ki so jih morali izplačati za sodne stroške, kazni, za izgubljeni delovni čas. Samo v Nišu so na gospodarskih sodiščih gospodarske organizacije pustile približno milijardo starih dinarjev.

V analizi, ki so jo prav te dni naredili strokovnjaki višjega gospodarskega sodišča v Srbiji, je tudi odgovor, zakaj se podjetja toliko prepirajo in zgubljajo čas po sodiščih:

»Vedno večje število sporov opozarja, da v novi poslovni strukturi našega gospodarstva podjetjem primanjkuje razpoložljivih likvidnih sredstev in da obstaja težnja gospodariti s tujimi sredstvi.«

Visoki sodni stroški so privedli marsikatero podjetje na rob prepada. Dobro so prišli skozi edino špekulanti, ki jih tudi ni manjkalo. Precej kolektivov je namreč brezobrestno uporabljalo tuja sredstva za svojo razširjeno reprodukcijo, pa se jim je to več kot dvakrat splačalo.

V Srbiji je bilo lani deset podjetij, katerih pravni zastopniki so bili tudi tisočkrat na razpravah. Neslavni rekorder je bila Elektronska industrija Niš, ki je imela v enem letu 1200 sporov na okrožnem gospodarskem sodišču.

[redacted] (SVET)

MILIČNIKI NA ZATOŽNI KLOPI

Dogodek, ki se je pripetil pred kratkim, je razburil prebivalce Novega Sada: skupino miličnikov bodo postavili pred sodišče, ker so v mračnem parku pretepli nedolžnega mladeniča.

Kako se je to pravzaprav zgodilo?

Novosadčani imajo lep Futoški park, ki pa je slabo razsvetljen, tako da si je ponoči le malokdo upal sprehajati se v njem. Lani pozimi se je razširila vest, da v njem straši celo neki »fantom«, ki nadleguje prebivalce, zlasti ženske. In ko je lani v parku dežural neki miličnik začetnik, se je ta nasilnež tudi verjetno pojavil, vendar mu je ušel, zaradi česar je bil mladi miličnik celo kaznovan. Zato so začeli miličniki dežurati v parku v skupinah. 20. aprila, ko je večina prebivalcev sedela pred televizijskimi sprejemniki in gledala tekmo Partizan : Real, so se trije miličniki namenili v zasedo.

Nenadoma so opazili obrise moške postave. Eden izmed trojice je razburjeno stopil pred mladeniča, ki je peljal kolo brez luči. Nato je pristopil še drugi in zahtevala sta od njega osebno izkaznico. Absolvent naravoslovno-matematične fakultete Djordje Glišin jo je pomolil miličnikoma in namesto odgovora, kako mu je ime, dejal: »Vse piše v izkaznici!«

Še preden je to povedal da konca, ga je eden izmed miličnikov močno udaril s pestjo v trebuh. Vtem je pristopil še tretji miličnik in začel študenta krepko mikastiti s palico, tako da ga je hudo telesno poškodoval. En udarec je bil zlasti hud, saj je mladeniču zbil očala, tako da mu je drobec stekla ranil oko.

Odpeljali so ga na miličniško postajo namesto v bolnišnico, vendar so ga, ko so videli, kaj so storili, brž odpustili, prepričani, da niso ujeli pravega. Djordje Glišin se je nato zatekel po zdravniško pomoč in se dlje časa moral zdraviti na kliniki. Sodišče bo zdaj, na podlagi obtožnice javnega tožilca, izreklo vsem trem ustrezne kazni. Djordje pa je izjavil:

»Ves dan sem študiral, kajti imel sem namen diplomirati junija. Zvečer sem se odločil obiskati prijatelja, da bi skupaj gledala tekmo. Po prvem polčasu sem šel domov in ker nisem imel luči na kolesu, sem šel peš po parku. Drugi polčas sem nameraval gledati doma, potem pa spet sesti h knjigam. Zgodilo pa se je drugače . . .«

[redacted] (EKONOMSKA POLITIKA)

HRUPNE TEŽAVE TAKSIJEV

Zagrebški »Vjesnik« je pred dvema mesecema zastavil vprašanje: Ali obstoji človek, organ ali zakon, ki bi napravil red v službi taksijev v Dubrovniku? Nekateri tamkajšnji šoferji taksijev pri lovu za gosti pozabljajo na zakon in pravila o lepem vedenju. Posamezniki nepošteno drug drugemu odžirajo posel in toliko zaslužijo, da lahko neprestano menjavajo avtomobile.

V Beogradu pa z lokalnimi predpisi uvajajo nov zakon o taksijih: šoferji bodo nosili uniforme, na telefonske pozive bodo odhajali po vrstnem redu prihoda na postajališče za taksije, prednost pri dodeljevanju dovoljenj za opravljanje te službe bodo imeli tisti, ki bolj poznajo mesto, njegove kulturne spomenike, ki znajo več jezikov, vsak šofer taksija bo imel knjigo računov itd.

V primerjavi z Dubrovčanom, ki se obeša na nezakonitost, se Beograjčan obeša na pretirano zakonitost in celo na dva zakona. Šoferji taksijev mestnega prometa namreč že nekaj časa vijejo roke proti nebu, da se jim godi krivica, ker je tem vozilom dovoljeno le na treh krajih čakati potnike, medtem ko zasebni šoferji taksijev lahko parkirajo na kateremkoli postajališču taksijev. Mestni promet se pritožujejo, da njihovi taksiji dosledno upoštevajo predpise in red, za privatnike pa ni norme in načela, da bi jih lahko kaznovali vsaj v najbolj grobih primerih. Privatniki se ne odzovejo na vse telefonske pozive, zlasti ne, če nimajo zagotovila, da bodo zaslužili, šoferji mestnih taksijev pa se morajo. Zaradi vsega tega prihaja na postajališčih taksijev do ostrih nasprotij, v katerih včasih spregovorijo tudi pesti in celo zaganjači.

Vse to — tisto v Dubrovniku in to v Beogradu in drugod — se dogaja v ozračju relativno drage, predvsem na ekskluzivne goste usmerjene službe taksijev, ki spričo majhnega števila vozil ustvarja monopol najslabše vrste — monopol primitivizma.

Prepričani smo, da bo težav v tej službi konec v trenutku, ko ne bo tako strogih kriterijev pri izdajanju dovoljenj za vožnjo taksija in ko se bo ta služba začela razvijati na osnovi svobodne in enakopravne konkurence številnih vozil. Razumljivo je, da na tej osnovi ne sme biti nobene dvojne zakonitosti niti v korist zasebnikov niti v korist delovnih organizacij.

[redacted] (SVET)

DRUŽBENO PODJETJE S PRIVATNIM KAPITALOM

Vse skupaj se zdi nekolikanj neverjetno, kajti začelo se je pravzaprav šele septembra lani. Deset občanov iz Sarajeva je na podlagi 13. in 15. člena ustave sklenilo osnovati lastno podjetje. Toda ideja brez denarja — ni ideja.

Zato je vsakdo dal, kolikor je mogel. Ilija Oroz, pobudnik in človek z idejami, je dal sto tisočakov, tri stole in zaveso, drugi pa 85.000, 30.000 ali celo samo 20.000 dinarjev. Tako so prišli do začetnega »kapitala« 400.000 dinarjev. Okrožno gospodarsko sodišče je registriralo nov »Poslovni biro«, ki se je začel ukvarjati s »posredovanjem v prometu grafične in izdajateljske dejavnosti«. Že čez slab mesec dni so razširili svojo dejavnost na »posredovanje pri nakupu in prodaji vseh vrst blaga«. In kak mesec pozneje so že dobili od zveznega sekretariata za industrijo in trgovino dovoljenje za posredovanje v trgovini na veliko! Hkrati so se tudi preimenovali v »Jugopromet«.

Kako so začeli poslovati? Povsem preprosto: trgovali so, se skušali znajti in prvi milijončki so bili tu. Od celjske tovarne »EMO« so kupili posodo in še 7000 »vezanih« posod za smeti, ki so jih takoj prodali v Slavonski brod. Kdo pa je kriv Celjanom, če sami niso našli kupcev za svoje blago!

Deset ljudi je bilo kmalu premalo. Odprli so svoja predstavništva v Beogradu, Zagrebu, Novem Sadu, Banjaluki, Kraljevu, Splitu . . . Z njimi se je združilo grafično podjetje v Bosanski Gradiški, prav tako tudi tiskarna v Novi Gradiški. Zdaj šteje kolektiv 135 ljudi in od začetnega kapitala 400.000 dinarjev so v slabem letu dosegli, da imajo v poslovnem skladu 200 milijonov dinarjev.

Ko nanese beseda na to podjetje, vsi takoj pomislijo na prevaro, špekulacijo in podobno. Vendar to še daleč ni res! Imajo centralni delavski svet, v katerem je tudi pet »ustanoviteljev«. Le-ti imajo povsem enak položaj v podjetju kot vsi drugi. In kaj bo z njihovim začetnim »kapitalom«? — Konec leta bodo dobili izplačano vse, kar so dali! Še to je treba povedati: v direkciji podjetja sedi le šest uslužbencev, vsi drugi so na terenu!

KAJ SE DOGAJA V DEŽELI ŠTORKELJ

● Nadaljevanje s 1. strani

Popeljimo se sedaj v Moravske toplice. Zdravilišče je svežega datuma, o tem pričajo nizki leseni objekti in v hitrici sezidan bazen. Ljudi se tare kot mravelj. Predvsem starejših in še bolj starih, ki iščejo v čudežni moravski vodi zdravja in mladostnih moči. Leta 1963 so začele Moravske toplice svoje življenje, naslednje leto so njihovo termalno in mineralno vodo razglasili za naravno zdravilno sredstvo, lani so našteli skoraj 70.000 kopalcev. V Moravcih manjka še marsikaj, predvsem velik olimpijski bazen. Ali bo tak bazen zgrajen, pa je še veliko vprašanje, ker ima podjetje Zvezda iz Murske Sobote, ki je postavilo Moravske toplice, drugačne načrte. Okolica Moravskih toplic se ji zdi preveč močvirna in ne preveč perspektivna. Zato je vrgla oči na Rimsko čardo. To je izvir tople vode, oddaljen od Murske Sobote komaj štiri kilometre. »Zvezda« je že odkupila zemljišče.

V Prekmurju pa se obetajo še ene toplice. Lendavska občina noče zaostajati za murskosoboško. Termalna voda se nahaja v Petišovcih in postavljen je že majhen bazen, ki so ga uporabljali vrtalci nafte. Skupščina občine Lendava je že ustanovila sklad za turistično izgradnjo, postavili bodo bazen in turistične objekte — bungalove. Pravijo, da bodo Petišovci zanimivi tudi za sosednje Hrvate, pa tudi za Madžare, ki ne žive preblizu lastnega Blatnega jezera.

Pomurski turistični strokovnjaki menijo, da bodo vse te toplice zanimive predvsem za izletnike, za nedeljski turizem.

BOGINJA DIANA IN PREKMURCI

Najbolj spoštovani turisti v Pomurju pa so lovci. Izračunali so, da potroši lovec v Pomurju vsak dan okrog petdeset dolarjev (skupaj z vsoto, ki jo mora plačati za odstrel divjadi). V Pomurju so lani našteli 2000 lovnih dni, to je 100.000 dolarjev. V istem razdobju pa so tuji lovci plačali v vsej državi za odstrel divjadi 800.000 dolarjev. Lovci govore predvsem italijansko in streljajo najraje fazane. V enem letu jih obleži 10.000. Manj priljubljeni so zajci — 2500 na leto. Še manj priljubljena (predvsem veliko dražja) pa je srnjad — 200 v enem letu.

Lov je dobro organiziran, na dnevnem redu pa se vrste spori med lovskimi družinami in Zavodom za gojitev divjadi. Domači lovci se čutijo močno prikrajšane. Sliši se tudi, da je neko podjetje dalo svoje lovišče (6000 ha) v zakup enemu samemu Italijanu. Vse te stvari domačim lovcem ne gredo ravno najbolj v račun.

Tuji lovci, ki že sedaj radi zahajajo v to deželo, bodo jutri prihajali še raje, ker bodo imeli na razpolago več udobja. Po napornem lovu jih bo čakalo zakurjeno ognjišče v hotelu Diana v Murski Soboti, imenovanem po boginji lova. Ta hotel je že pod streho, prve goste pa bo sprejel šele prihodnjega junija. Prenočil bo lahko samo 60 gostov, ti pa bodo lahko spali v takšnih sobah, da bi si jih zaželela sama boginja Diana, tako vsaj pravijo.

Razen v Muri je mogoč ribolov tudi v nekaterih umetnih jezercih, v Bukovniškem jezeru in Negovskem jezeru na primer. Le v Blaguškem jezeru pri Vidmu ob Ščavnici ribolov ni dovoljen. Jezero je zgradil Zavod za pospeševanje uporabe električne energije v kmetijstvu in si tudi ribolov pridržal zase. Ob tem sicer lepem jezeru pa razen prostora za sončenje in manjše okrepčevalnice ni ničesar drugega, niti ni urejen prostor za taborjenje, ni vikendov, res je, tudi hrupa ni. Toda vse to je za turiste kaj malo zanimivo. Naj je lepota še tako velika, želodec ne bo sit od same lepote.

GOSTILNE Z BAZENOM

Tudi ob severni meji se pozna ukinitev vizumov. Iz Avstrije se usipa na našo stran petkrat toliko ljudi kot lani. Tem naj bi stregla zasebna gostišča ali gostilne kot jim pravimo. Povprečni Slovenec, če ni ravno iz Prekmurja doma, meni, da gostiln tu ni kaj prida. Podatki pravijo drugače. Od 1200 gostiln na Slovenskem jih je kar 140 v Pomurju doma. To pa je že nadpovprečno.

Samo letos bodo odprli dvajset novih zasebnih gostiln. Prošenj za nove gostilne pa je še več. Občinske skupščine v Ljutomeru in v Radgoni gredo zasebnikom zelo na roke in dovolijo opravljanje gostinske obrti vsakomur, ki ima pogoje zanjo. V Lendavi pa občinska skupščina bolj nerada prepušča iniciativo zasebnikom, v Murski Soboti baje primanjkuje lokacij.

Nekateri gostinci so napravili hudiča in pol. Lokali so lepi, čisti, hrana raznovrstna, postrežba hitra in prijazna. Tja bo gost še prišel.

Več je onega drugega — povprečnega in slabšega. Kolišče Bobri (o njem smo v TT že pisali) je zgubilo svoj sloves. Sanitarna inšpekcija naleti v lokalu vedno znova na velik, prevelik nered.

Klasičen primer, kako je dobro lahko tudi slabo, je gostilna Vilija Kovačiča v Apačah. Domačini jo pohvalijo. Zares, nekatere stvari pri Viliju Kovačiču so hvale vredne. Meso iz »štajerske domače kible« je bilo takšno, da ostane v spominu in toliko ga je bilo, da ga pošten človek le stežka sne. Tudi drago ni bilo. Prti na mizah pa niso bili najbolj čisti in tudi na tleh je bilo smeti več kot treba. Če gospodar sam streže gostom, gosti pa radi vidijo, to še ne pomeni, da si ne bi smel kdaj pa kdaj preobleči predpasnik. Malenkosti torej, ki gostincem še niso prešle v kri.

*

In še poslednji vtis: za slovenskega človeka, vajenega bolj ljubljanske in portoroške draginje, je Pomurje še kar poceni. Tudi porcije so še bolj »po starem«. Morda je tudi to koristen namig za marsikoga, ki mu Pomurje ni predaleč.

JANEZ KAJZER

Slika zgoraj: Moravske toplice: sloves zdravilne vode, ki ozdravlja bolne in vrača mladost ostarelim, se je razširil daleč naokrog. V kopališču sredi panonske ravnine se gnetejo predvsem starejši ljudje.

NIČ VEČ SAJ IN DIMA

PIRANSKI IZUMITELJ SLAPERNIK DOPOLNIL LASTNI PATENT

Saje in dim so nadloga, ki delajo veliko preglavic zlasti v mestih. Gospodinje se jezijo zaradi oken in zaves, drugi zaradi perila, ki se hitro umaže, komunalna podjetja zaradi čistoče mesta, prav vse od kraja pa sili na kašelj. Saje in dim sta problem, ki tare ves svet.

Samo Pirana ne.

To smo zapisali natanko pred tremi leti. Tedaj smo zlezli na balkon glasbene šole v Piranu in z vseh strani slikali nenavaden dimnik. Omislila si ga je bila piranska pekarna. Zavit pločevinast »dimokondens« s »sajofiltrom« jih je stal milijon in pol starih dinarjev.

Domači patent je preprost: dim, pomešan s sajami, se v tem dimniku počasi pomika med nastavki, ki razpršujejo vodo v meglico. Vodna megla kondenzira saje, ki tako odtekajo v posebej grajeno odtočno cev. Čistilnica je grajena z mrežastimi stenami, na vrhu pa je ventilator, ki pospešuje vlek očiščenega dima. Tako uhaja iz dimnika razmeroma malo dima, še ta je očiščen, saje pa je moč koristno uporabiti v gumarski industriji.

Patent je pristojnemu uradu prijavil upokojenec Adolf Slapernik, piransko napravo pa je izdelal piranski dimnikarski mojster Drago Križanec.

Oba občana sta sprva složno napovedala vojno piranskim sajam, med uresničevanjem domiselnega načrta pa je prišlo do nesoglasij. Zadeva je prišla pred sodišče: dimnikarski mojster, ki je tožbo zgubil, je moral Slaperniku plačati 353.603 dinarje.

Adolf Slapernik iz Sv. Trojice v Slovenskih goricah, upokojeni rudarski nadzornik, ki je zvečine delal v predorih, se je od nekdaj zanimal za fiziko. In tako je po večletnem študiju ugotovil, da je mogoče dim kondenzirati in filtrirati zelo preprosto. Za ta postopek se je zanimal tudi Sklad Borisa Kidriča, ki mu je Slapernik predočil svoj izum »Rubrum št. 12804 — P — 1554/62«, saj je patent velikega gospodarskega pomena in važna pridobitev tudi za zdravstvo in komunalno higieno.

Po dveh mesecih čakanja je Sklad dobil tale odgovor od piranske pekarne in slaščičarne:

»V zvezi z vašim dopisom vam sporočamo, da je napravo v naši pekarni izdelal in postavil dimnikarski mojster Drago Križanec. Prvotna naprava za čiščenje saj je delovala v redu, vendar ni vzdržal material, iz katerega je bil narejen dimnik. Pri čiščenju dima z vodo se namreč tvorijo različni plini, kot žveplov dioksid in drugi, ki razjedajo pločevino. Zato smo bili primorani napravo odstraniti in montirati novo dimno napravo iz materiala, ki smo ga skupaj izbrali z »Zavodom za raziskavo materiala«.

Tedaj, ko smo dobili vaš dopis, je bila nova čistilna naprava v gradnji. Zdaj smo montažo končali in naprava brezhibno dela, naj bo v tehnični izvedbi ali v učinku čiščenja dima. Iz dimnika sploh ne uhaja noben dim, kajti vse saje, ki nastanejo pri izgorevanju, dimna naprava filtrira in odvaja v posebne posode, tako da je ozračje čisto v okolici objekta in nasploh.«

Slapernik ni dobil Kidričeve nagrade za iznajdbe in izpopolnitve. Toda to mu ni vzelo volje, da ne bi naprej razvijal svojega patenta.

— Pekarna sama je priznala, da je prvotna naprava v redu delovala, — je zadovoljen Slapernik.

— Toda tisto, da nova naprava deluje brezhibno, je laž, — premišljeno izjavlja Slapernik, ki je iz zajetnega kupa dokumentov potegnil dopis piranskih hišnih svetov občinski skupščini:

Vse dosedanje ustne in pismene pritožbe večine prebivalcev Pirana zaradi saj iz mestne pekarne, ki kuri z mazutom, so bile zaman. Sodimo, da ni potrebno posebej poudarjati, kolikšno zlo povzročajo saje, ki legajo po stanovanjih, v perilo, ki se suši na podstrešjih in terasah, in se zajedajo celo v kožo. Na žalost prebivalcev se umazanija, ki jo povzročajo mazutne saje, zadnje čase še stopnjuje in zato ni čudno, če se stopnjuje tudi ogorčenost občanov. Zato prosimo . . .

Pismo s to vsebino je podpisalo 36 občanov v lastnem imenu in v imenu hišnih svetov slab mesec potem, ko je pekarna sporočila v Ljubljano, da naprava deluje brezhibno.

— Kako naj brezhibno deluje tisti plagiat! — je ogorčen izumitelj Slapernik.

— Naprava ne čisti dima saj in plinov, ampak samo ovlaži in ohladi dim, tako da umazani dim s plini skupaj pri nizkem zračnem pritisku pada na tla in sili v stanovanja. Ta naprava lahko služi zgolj kurišču za vlek, in še to lahko nadomesti mnogo cenejši, preprost ventilator.

Križanec je tako imenovane plagiate montiral tudi v hotelu »Triglav« v Kopru, v hotelu »Zusterna« v Semedeli, eno v Beogradu v podjetju »Kola za ručanje i spavanje« in dve napravi v piranski pekarni. Kar zadeva čiščenje dima, so njegove naprave popolnoma brez koristi.

— Ste potemtakem hudi na Križanca?

— Zame ne obstaja več.

— Zdaj ste skonstruirali novo napravo, še boljšo?

— Da, patent sem dopolnil in ga prijavil patentnemu uradu. Dopolnilni izum je popoln za vsa čiščenja zraka in deluje popolnoma avtomatično. Princip čiščenja je tak kot pri prvotnem izumu, vendar sem z mrežastimi stenami ločene celice združil v eno, ki dela vlek s kinetično energijo in poriva dim naprej v drugo, tretjo in naslednjo od združenih celic. Tako se dim ali zrak postopoma od celice do celice popolnoma očisti. Čisti dim ali zrak izrine pri zadnji celici v dimnik, lahko pa tudi naravnost v zrak. Ventilator ni več potreben, ker deluje kinetična energija. Napravo je mogoče uporabiti za vse kapacitete, treba jo je le dimenzionirati po količini dima. Napravo poganja edino voda pod pritiskom od 3 do 5 atmosfer, ki čisti avtomatsko in uravnava vlek. Deluje stoodstotno! Po mojem je naprava univerzalna in razen tega preprosta in ekonomična. Podrobnosti, kajpak, ne morem povedati zaradi zlorabe.

Piranski izumitelj Slapernik je torej matiral saje in dim. Zdaj gre le za to, da bo teorijo potrdila še uporaba. Za to pa bržčas ne bo nobene ovire, saj pri nas ne manjka industrijskih obratov, ki jim saje, prah in dim ne bi bili v nadlego prav tako kot prebivalcem.

In patent ni odpravil samo saj in dima, ampak tudi dimnike, ki so pri novem izumu nepotrebni.

HY

SLOVENEC OD ROJSTVA DO SMRTI

ZBIRATELJSKE STRASTI

V Sloveniji vsi nekaj zbirajo. Če ga vprašaš — zbiralca —, zakaj zbira, ti tega ne bo znal povedati. Razložil ti bo le, da ni osamljen, ampak da je takšnih še več. Zbiramo zato, ker čutimo v sebi nagnjenje do zbiranja. Vidimo tuje zbirke in beremo o njih pa nam naš »jaz« pravi: Kako bi bilo, če bi zbiral še ti? Kakšna imenitna reč, takale zbirka! In kako hitro bodo ob pregledovanju in urejanju lastne zbirke minevale dolgočasne nedeljske ure!

Kar se Janezek nauči, to Janezek zna. Ta lepi pregovor velja tudi za zbiratelj-stvo. Zato slovenski starši niso nenaklonjeni, če njihovi otroci začno zbirati že v najnežnejših letih. So vsaj pri miru in tiho. Pa tudi napredek časa se pozna. Včasih so otroci zbirali frnikole: rdeče, zelene, modre, rumene, velike in majhne, cele in okrušene. Takšno zbiranje frnikol pa sedaj ni več moderno. Sedaj zbirajo petletni, šestletni otroci »fičote«. Pobudnik tega zbiranja je jugoslovanska čokoladna industrija. V majhnih čokoladah je namreč sličica avtomobila, te avtomobile je treba nalepiti v posebej za ta namen natisnjene albume. Otroci zbirajo, lepijo, zamenjujejo. Obenem pa se nadvse koristno spoznavajo s stotinami tipov avtomobilov sedanjosti in preteklosti. Starši pa kupujejo gore čokolad. Lahko bi rekli, da gre tu za organizirano, načrtovano zbiranje, za premišljeno vzgojo naših otrok. In to mimo vseh nedomiselnih pedagogov.

Nekaj let starejše deklice začno zbirati prtičke. Zbirajo vse domače, ker pa jih je premalo, tudi tuje. Strici, ki odhajajo na tuje, morajo obvezno prinašati s seboj zavoje tujih prtičkov. Poplačani so z nasmehom ljubkih deklic, toda tudi mater. Sploh se pri tem zbiranju ne ve, kdo je bolj vnet, hčere ali matere? Matere sicer z vso ihto razlagajo, kako se hčere zamotijo pri tem poslu in kako srečne so, ni pa treba biti psiholog, da vidiš, kako ta ista sreča sije tudi z obrazov mater.

Odrasli Slovenci zbirajo čuda stvari. Naštejmo jih vsaj nekaj:

umetnine in starine,

predvsem star denar (nekateri pa tudi novega),

panjske končnice,

staro pohištvo,

baročne angelčke,

stare ure in starinske pištole.

Gurmani zbirajo tudi jedilne liste. (Nekateri pa raje jedilni pribor. Gostinci imenujejo to zbiranje »nevidni lom«.)

Popotniki zbirajo kartonske podstavke za pivo.

Toda drugi zbirajo raje knjige, gramofonske plošče, fotoaparate in mačke.

Lepa dekleta rada zbirajo zlate zapestnice,

nekatere pa še raje čedne fante.

Vsa ta zbiranja so javno priznana in spoštovana, nekatera imajo celo svoja združenja, združenja pa imajo predsednike, tajnike in blagajnike.

Vedno več je tudi zbiralcev, ki zbirajo škatlice vžigalic. Najboljši med njimi je priredil tudi javno razstavo — v Škofji Loki. Na razstavo je povabil tudi občinske odbornike. Ti pa so na vabila pisali nesramne opazke. Občinski odborniki pri nas še nimajo smisla za zbiratelj-stvo.

Ko smo naštevali predmete zbiranja, smo se ves čas skrbno ogibali najbolj razširjeni veji zbiranja pri nas — filateliji. Filatelistov ali znamkarjev je od vseh zbiralcev na Slovenskem največ in to je obenem tudi najstarejši slovenski zbirateljski šport.

Filatelistična zveza Slovenije šteje dva tisoč odraslih članov in več kot tisoč petsto mladine. Toda včlanjen je le majhen del zbiralcev. Mnogi se namreč izogne-jo plačevanju članarine tako, da niso člani. Vseh »znamkarjev« bo v Sloveniji kakih 30.000, tako pravijo sami filatelisti. Vsak štiriinpetdeseti Slovenec ima doma album, pinceto, lupo in znamke seveda.

Organizirani znamkarji se shajajo na sestanke v 46 podružnicah, štiri so v Ljubljani, po dve v Celju in Kranju, druga mesta pa se zadovoljujejo samo s po eno podružnico.

V jugoslovanskem merilu je zbiranje znamk razvito predvsem na Hrvatskem in v Sloveniji, 61 odstotkov vseh filatelistov je prav v teh dveh republikah.

Za razliko od mnogih vej zbiranja je število filatelistov precej ustaljeno — že leta se bistveno ne spreminja. V času administrativnega socializma pa je bilo uradno število članov kljub temu mnogo višje. Vsak član je namreč lahko dobil le eno serijo, pa so goreči filatelisti prijavili v društvo še svoje žene, tete in stare mame. Samo da bi dobili več serij. Ko pa je bil administrativen način razdeljevanja ukinjen, so se brž izpisali iz društva. Začela se je antiadministrativna doba.

Zvedeti o filatelistih karkoli več, je skoraj nemogoče. Vsak zase imajo preštete vse znamke, serije in zbirke, toda skupaj jih nočejo prešteti. To je njihova poslovna skrivnost.

Kaj zbirajo? Ponajveč zbirajo »novo Jugoslavijo«, takšnih, ki bi imeli vse znamke, ki so izšle na današnjem jugoslovanskem ozemlju, ni niti za prste ene roke. Mnogi zbirajo tematsko: znamke z motivi živali, rastlin, umetnosti, književnosti, zgodovine itd.

Zbiranje znamk, pravijo izkušeni filatelisti, širi mladini obzorja, navaja jih k natančnosti, spodbuja jih k učenju jezikov, vzbuja jim zanimanje za zgodovino, geografijo, književnost.

Vse to bo najbrž držalo. Držalo bo tudi, da je filatelija predvsem duševni šport mladih. Pozneje jih zbirke, če jih niso uničili, spominjajo na mladost. Število odraslih, »znanstvenih« filatelistov je seveda precej manjše. Biti odrasel, pa še filatelist povrhu, pa pomeni biti doktor filatelije. To pa ne more biti vsakdo. To je lahko komaj vsak 750. Slovenec.

Seveda se z znamkami zbiranje niti ne začne niti ne neha. Vsakdo kaj zbira. Skoraj vsak Slovenec nenehno, od rojstva pa do smrti zbira uradne dokumente, potrdila, prepise potrdil, dovoljenja, prepise dovoljenj, odločbe in naknadne odločbe. Upokojenci zbirajo odločbe o prevedbi pokojnine. Zbiranje žigosanega papirja je najbolj razširjeno. Menda zaradi ljubezni do žiga (štemplja). Prav zaradi te ljubezni gledajo ljudje na človeka, ki »štemplja« papir, kot na čarovnika. Vedno se govori o tem, da se bo tovrstno zbiranje zajezilo. Toda tega ne more zajeziti noben administrativni ukrep, nasprotno, vsak nov administrativni ukrep o zajezitvi ali zmanjšanju tovrstnega zbiranja zbiranje samo še okrepi in povečuje.

J. K.

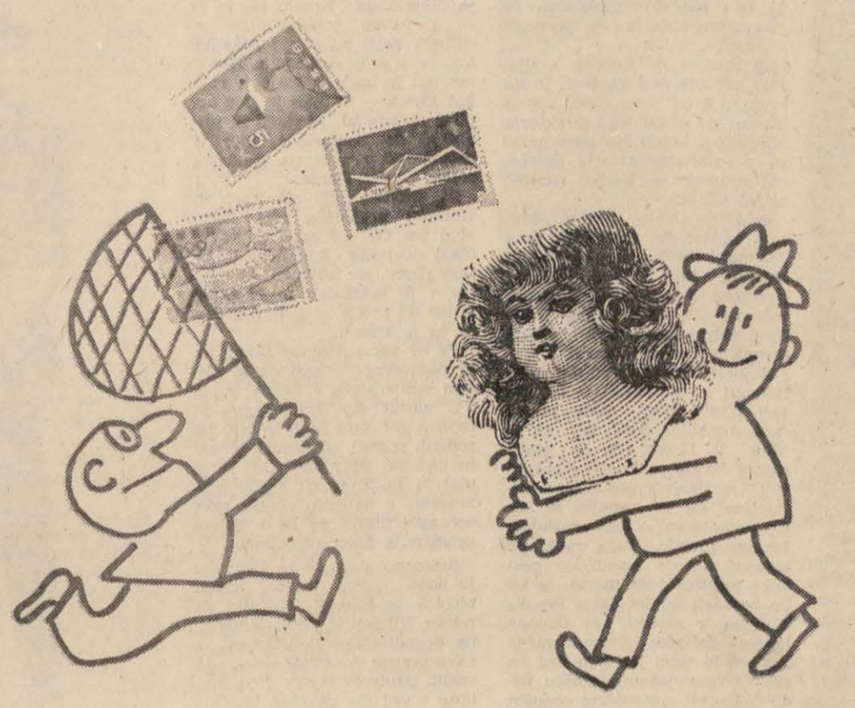

Skrb matere čutimo

Čutimo jo v skladnem sožitju družine, v nežni navezanosti otrok, ki se z vsemi svojimi majhnimi tegobami zatekajo k mamici.

Čutimo jo v prizadevnosti, s katero se mati dan za dnem posveča svojim opravilom, v njeni želji, da bi vse pravilno negovala.

Čutimo jo v tem, da neguje perilo z detergentom OSKAR NOVI. Ljubi negovano perilo, čudovito belo in sveže dehteče.

SVEŽE BELO — OSKARJEVO DELO!

Pošljite nam tudi vi najmanj 5 cekinov in uvrstili vas bomo v nagradna žrebanja, ki so marca, junija, septembra in decembra. Rezultate bomo objavili v Nedeljskem dnevniku in VUS-u.

PO NAŠI DEŽELI

NEKOČ IN DANES

● PLINOVO SVEČAVO SO VRGLI IZ HIŠE

Že v tretje se je zgodila nesreča po sopuhu plinove svečave in ta pot taka, da ni bilo več moč rešiti zadušenega. Počila je namreč neka cev plinove svečave (Gasröhre) v samostanu naših o. o. frančiškanov, tako, da je smrdelo po vsi hiši; vratarja je v njegovi celici zadušilo. Ker samostanski gospodje nočejo več v taki nevarnosti biti, so to svečavo vrgli iz hiše.

NOVICE, 1. avgusta 1866.

● REKA VIPAVA TEČE NAZAJ – V NANOS

V Dekanijskem arhivu v Vipavi je poročilo, ki bi se v slovenščini glasilo takole:

Št. 29

Slavno c. kr. Predsedstvo Okrožnega urada!

Današnje jutro je vzbudilo v prebivalcih vipavskega Trga z izrednim dogodkom zmedo in strah.

Bilo je ob pol sedme ure, ko je reka Vipava, ki izvira ob vznožju gore Nanos pod župniščem, za graščino in takozvano Lipico v Trgu Vipava, ne samo popolnoma nehala izvirati, ampak je celo voda, kar je je bilo še v strugi, začela teči nazaj v Goro in se gromu podobnim bobnenjem pogrezala v globine.

Do osme ure zjutraj so vsi mlini stali suhi in prestrašeni prebivalci so hiteli nabirati zalogo vode.

Prenehanje dotoka vode je povzročilo ustavitev vseh mlinov ob reki Vipavi do izliva v Sočo.

Ob osmi uri se je brez upanja čakajočim pokazalo dviganje vode, na kar je prenehal odtok in je voda tekla po starem in tako pomirila vse prebivalce.

Ta dogodek, ki ga je povzročil vdor vode v bližnjo, bolj globoko kot sam Trg ležečo votlino, hiti pokorna Okrajna oblast slavnemu Predsedstvu c. kr. Okrožnega urada kot uradno dolžnost sporočiti.

Okrajna oblast Vipava, dne 30. avgusta 1838

Rosmann m. p.,okrajni komisar

**) Domačini največ govorijo Gora mesto Nanos, zato sem pisal z velikim »g«.*

TT IŠČE GOSTILNE S 5 ZVEZDICAMI

GOSTILNA BRINOVEC

Tako piše nad vrati, ljudje pa pravijo: »Gremo na ribe k Ježku.« Ježek je bil prejšnji lastnik, in tako se je ime prijelo gostilne, ki gre pod različnimi imeni iz roda v rod že sto let.

Gostilna Brinovec—Ježek je v Podgorici za tovarno Belinko. Je priljubljena in popularna gostilna ljubljanskih sladokuscev. Včasih so Ljubljančani peš zahajali tjakaj, zdaj pa je največ tistih, ki so motorizirani. Do gostilne je sedem kilometrov bodisi po poti čez Črnuče ali čez Šentjakobski most.

Gostilničarka Marija Svetlin skrbi za odlično počutje gostov in se sama spretno suče med mizami, njen mož pa je »zadolžen«, kot se reče po vojaško, za pijačo in ribe.

— Ribogojnica Dragomelj ni daleč, in postrvi gredo ljudem tako v slast. Ob sobotah in nedeljah jih prodamo petnajst kilogramov.

Porcija rib, bodisi ocvrtih, bodisi pečenih na tržaški način, velja 700 do 1000 starih dinarjev, kar je odvisno od velikosti postrvi. Druga specialiteta so piščanci — cel ocvrt stane 2400 dinarjev. Posebnost gostilne pa je tudi v tem, da imajo vsak dan pečenko. Naj bo svinjska ali telečja, porcija stane 700 dinarjev. Za domač kruh skrbi pek v Šentjakobu, ki ga peče še na drva. Gostilna slovi tudi po domačih zimskih salamah, za katere mora žrtvovati življenje kakih petindvajset prašičev.

Ljubljančani ne morejo prehvaliti tudi pijače. Bizeljsko rdeče po 650 dinarjev za liter gre najbolj v denar. Pa tudi rebule po 600 dinarjev in terana po 900 dinarjev spijejo dovolj. Vendar manj kot včasih:

— Avto in reforma se poznata, — v šali ugotavljajo pri Ježku, kjer so voljni ob vsakem času zadovoljiti goste.

GOSTILNA CUDER V ČEZSOČI

Prvi vtis: prijetni gostilniški prostori, še lepši vrt, domača hrana in dobra postrežba.

Do gostilne Cuder v Čezsoči vodi iz Bovca štiri kilometre dolga pot, torej uro lepega sprehoda ali nekaj minut vožnje z avtomobilom. Vas je tudi izhodišče za izlete na Javorščck, v dolino Slatenika, na Krn in na Polovnik.

V gostilni postrežejo gostom s klasično gostilniško hrano, na željo gostov pa tudi z domačo hrano: pašta šuta, polenta z golažem, piščanci, mleko in ocvrt krompir.

Specialitete: pršut iz domačih prašičev, domača salama in bovški sir.

Naročili smo narezek pršuta in salame za tri osebe, pol litra dobrega vipavca in pol litra mineralne vode. To nas je veljalo 1575 dinarjev.

Posebnost gostilne Cuder je tudi »luštrk« — po posebnem receptu narejena pijača za lažjo prebavo.

Gostilniški prostori so lepi, v poletnih dneh pa je še lepši senčnat vrt s slikovitim razgledom na Rombon, Polovnik in Javorščck. Gostilna ima tudi deset sob za prenočišča, celodnevna oskrba pa velja 2500 dinarjev. V neposredni bližini vasi teče termalni potok Slatenik, o katerem gre glas, da je zdravilen. Na gostilniškem vrtu je izreden mir, čeprav leži ob cesti. V eni uri, kolikor smo se zadržali na vrtu, je peljal mimo samo en sam avto.

GLOSI

Kitare sploh ne jokajo

Portorož, Taverna, poletje.

— Gospodična, smem prositi za ples?

Gospodična z lepo negovanimi kodri je zarenčala:

— Hočeš eno na gobec?

Pa sploh ni bila gospodična. Kaj pa sem jaz kriv, če imajo fantje lase kot gospodične. Še dobro, da ni bila gospodična. Ne vem namreč, kaj bi z njo počel. Na plesišču seveda.

Že v naslednjem hipu mi je zabrnelo v glavi. Pa me ni udaril. Res ne. Štiri gospodične, ki tudi niso bile gospodične, še manj pa ljubke, čeprav so imele visoke pete, so udarile po kitarah s trofaznim tokom tako, da je zabrnelo, zagrmelo, zadonelo, zašumelo, zahrumelo, zakipelo, zatulilo, da se je mizam v Taverni kolcnilo in je valovilo po kozarcih.

To so bili Rinegatti iz Italije.

Atrakcija slovenske riviere.

Visites Portorož!

Ludvig i Rinegatti...

Tako piše na bobnu, kjer koža preminulega zajca doživlja hrumeče posmrtno življenje.

Za seboj in pred seboj so imeli aparature kot televizijski tonski studio, kolekcija zvočnikov je bila odprta na trikrat fortissimo... Imeli so tudi železničarske kape, ki so poplesavale na hladnih trajnah; lokomotiva Borsick je vajenka v primerjavi z njimi, kar se hrupa tiče.

Ludvig i Rinegatti in jeh, jeh, jeh!

A na plesišču, ha, na plesišču — kje? Na plesišču? No, prav. Gmota trzajočih teles. Ribe na suhem. Eden (ali pa ena, kako naj vem) nazaj, drugi naprej, s krči poslednje agonije. Pa ne odnehajo. Rinegatti bingljajo na strunah, mlada generacija se trese kot po direktivah. Plesoči induktorji.

Šejk, Let-kiss, 007, halli-galli ali hulligulli ali huliganški itd.

Potlej sem jih začel razlikovati. Bravo, jaz, čudežni otrok! Fantje imajo visoke pete, dekleta so pa bosa. Pa ta ni bosa, res ne! Trpeča generacija. Z mukotrpnimi obrazi pod napetostjo tristo šestdesetih nevidnih voltov so se zvijali, kot bi bosi tancali po risalnih žebljičkih Pelikan. No, pa kaj?

Vsaj tiščijo se ne. Sploh se ne stiskajo. Ne pa tisti nemoralni tango!

Potem je bil odmor in štirje so sedeli na enem stolu.

— Pojdimo se nagi kopat!

— Šuštar! A ne vidiš, da ščije?

— Zapri mlin! Moker si tako ali tako.

Prisežem, jaz se nisem šel kopat. Tisti večer že ne. Deževalo je, pa še sam... Figo! Turistični delavci se hudirjevo motijo, če mislijo s takšnim vremenom zganjati turizem. Ampak v Taverni je vsak večer miting, čeprav dežuje...

Menda imajo huliganški tod seanse. Simpozij. Praktične vaje. Konservatorij za zamorske plese z dodatki trofaznega toka.

Rinegatti so se spet »vštekali«.

In kaj naj počnemo mi, zastarela twistovska generacija?

Ali pa moj stric, ki je nekoč menda takole na plesišču čisto resno plesal celo tango.

Kaj pa je to tango?

Yeh, yeh, yeh!

— Stari, sandale evakuiraj, kako pa boš šel jutri po solato!?

TOF

Kolona

En avto, službena vožnja.

Dva avtomobila, nedeljski izlet.

Trije avtomobili, kolona.

Na naših cestah je zdaj, ko je turistična sezona živahna, vse več avtomobilov, ki vozijo v koloni. Zlasti ob nedeljah in praznikih so kolone dolge kilometre. Formirajo se za tovornjaki na vzpetinah, za vespisti, ki vozijo sredi ceste, za nedeljsko šoferko, ki krčevito drži volan, ne pogleda levo in desno in ne pritiska na plin, in še za mnogimi drugimi.

In v koloni vozijo avtomobili od vsepovsod.

Za tiste z oznako A je precej zanesljivo ugotovljeno, da vozijo drzno, kadar preveč okušajo slivovko.

Tudi tisti z oznako D izkoristijo dopust do zadnje marke. In slivovitz je tako poceni.

Tisti z oznako I vozijo počasi, kadar sta v avtu samo dva ali pa je bilo pri popoldanskem okrepčilu več merlota kot pršuta.

Naši pa vozijo hitro in drzno ob vsakem času. Zlasti ob nedeljah in v koloni. Tudi prejšnji teden, ko so bili prazniki, je bilo tako.

»Glej ga, osla! Pred dekleti se hoče izkazati!« so ljudje 22. julija dopoldne ob desetih kazali na fička Lj 23-660, ko je v postojnskih ridah prehiteval brezobzirno, se vrival in se požvižgal na vse črte po sredini ceste. Smehljal se je. Toda ali bi se smehljal tudi tedaj, če mu ne bi bilo uspelo odložiti ljubkih stopark na križišču za Vipavo, kot mu k sreči je?

Vožnja v koloni ni preprosta stvar. Terja izredno previdnost, disciplinranost in spoštovanje do drugih uporabnikov cest. In če je tako, zakaj je potem v nedeljo, 24. julija, voznik avtomobila fiat 1300 Lj 346-30, okrog tri četrt na šest zvečer v zavojih pri Planini, zavrgel vsa ta načela in prehiteval kolono, kot da zanj ne veljajo prometni predpisi ne znaki na cestah in kot da bi se hotel za vselej odpovedati vozniškemu dovoljenju. Če je hotel drugim v koloni pokazati, kako močan motor ima njegovo vozilo, potem ni uspel. Kajti v koloni so bila še močnejša vozila, ki niso hotela tega pokazati. Pa tudi opel z registrsko tablico NM 47-03 je sodil, da samo njegovo vozilo potegne. Od Vrhnike proti Ljubljani je prav tako v nedeljo, morda četrt ure kasneje, tako vneto pritiskal na plin in brezobzirno prehiteval kolono, da so se vsi umirjeni vozniki umikali na desno in mu s prstom kazali, da je neumen. Voznik je v zadnjem hipu zagledal miličnika na nadvozu čez vrhniško progo, hitro zavrl, se v ostrih škarjah izognil trčenju s volkswagnom avstrijske registracije in svetniško pogledal miličnika. Dva sta bila in ga z loparčkom v roki opozorila, naj vozi previdno. Pa ju je ubogal samo do prvega ovinka.

Vožnja v koloni ni avto rally. Pa tudi drugačna dirka ne. Kdor sodi drugače, mu bo prometna milica povedala slej ko prej dovolj na glas.

STEPHEN BOYD:

Nič ne vem in razmišljam o tem

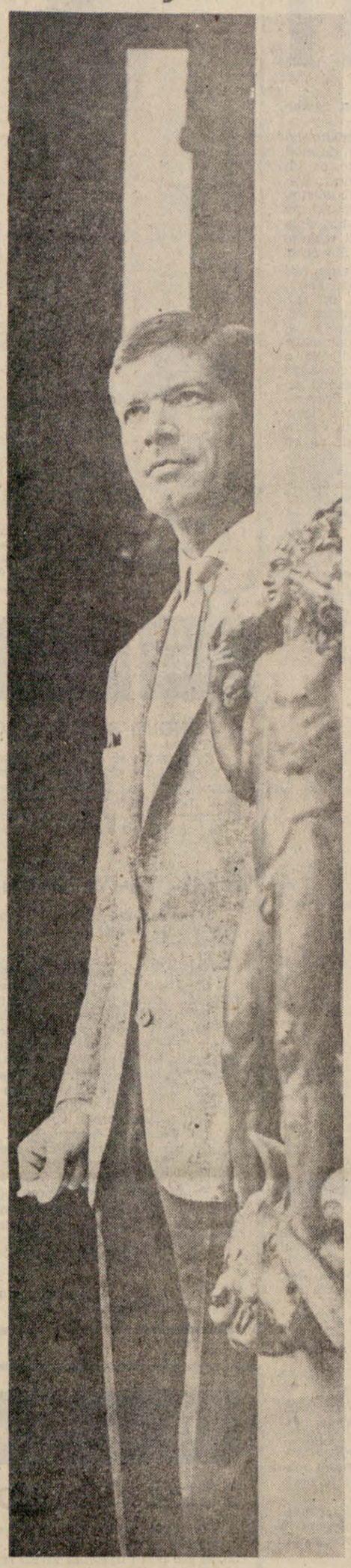

Velik, atletske postave, plavih oči, tak je igralec Stephen Boyd. Videli smo ga v filmu Propad rimskega cesarstva in zdaj vrtijo v Ljubljani Džingiskana, mogoče ga bomo videli v Fantastičnem potovanju in filmu Oscar. Potekla mu je desetletna pogodba s Foxom in zdaj je postal »neodvisen«. Za Cinémonde je povedal nekaj misli ob premieri novega filma Terencea Younga: Tudi mak je cvetlica.

»Deset let sem bil na razpolago, da so me prodajali, kajti vezala me je pogodba s Foxom in snemati sem moral to, kar se je njim zdelo prav, posojali so me drugim studiom, če mi je bilo všeč ali ne. Igralec s pogodbo mora snemati vse, če odkloni, ga črtajo s programa. Moral sem se pokoravati, moje življenje in moja kariera pa sta se izmaličila zaradi te pogodbe. Če nista uničeni, je to velika sreča. Zdaj sem svoboden in čutim, da bom vse najboljše šele lahko dal od sebe. Rad pa sem imel filme, ki sem jih posnel — človek, ki ga nikoli ni bilo, Ben Hur, Tretja skrivnost — tega sem posnel v Angliji in režiser Charles Crichton je napravil dober film. Zadovoljen sem tudi z zadnjim filmom Fantastično potovanje. Snemati z režiserjem Richardom Fleischerjem je bilo nenavadno. V film Oscar Russela Rousa sem končno nastopil v moderni zgodbi. Moja vloga Franka Fana, napadalnega, brutalnega tipa, ki je na vse pripravljen, je bila zelo hvaležna. Všeč so mi antipatične vloge. Spominjam se besed nekega angleškega igralca: ‚Nikoli ne pozabi, da je povsod tudi posoda za smeti.'

Po rodu sem Irec in začel sem v londonskem gledališču. Igral sem klasike in vedno se vračam tja. Moje največje gledališko doživetje je bila interpretacija Laurenca Olivierja v Titu Andronicu.

Za film bi se moral roditi dvajset let prej. Filmi, ki sem jih gledal kot otrok in fant, so me navdušili in razburili. Zdelo se mi je, da poznam Clarka Gabla in Garyja Cooperja bolj kot lastnega brata, in zaljubljen sem bil v Joan Crawford. Danes se je platno povečalo in polnijo ga z vsem mogočim in za vsako ceno, pozabljajo pa, da nekoga občudujete, če ga gledate v oči. Danes ni namreč več toliko velikih posnetkov, planov obraza in pozornost obračajo na vse mogoče druge stvari.

Igrati sem začel z osmimi leti, toda ne poklicno. Nisem pa nikdar sanjal o čem drugem. Ne vem, če sem temperamenten, vedno sem upošteval samo delo in delal sem trdo. Ne delam si utvar: pomagala mi je pri tem prijetna zunanjost, dobro grajeno telo in prilagojen, umirjen glas. Moji aduti pa so bili mogoče tudi moj poraz. Zdaj si pri 35 letih lahko dovolim upanje ... Resnično, odkar sem postal ‚free lance', neodvisen igralec, se počutim prerojenega. Zdaj lahko šele začnem.

Rad bi snemal z režiserjem Clouzotom (ko je obiskal v Rimu Williama Wylerja ob snemanju Ben Hurja, je Wyler prekinil snemanje za tri dni, da se je lahko z njim pogovoril) ali Renéjem Clémentom. Rad bi igral tipe, kot jih je nekoč igral Clark Gable.

Po letu 1963 sem postal naturaliziran Amerikanec. Prebivam v Hollywoodu.

Poročen sem bil z Italijanko, toda to ni dolgo trajalo. Všeč so mi dekleta, ki imajo eksotičen izgled.

Vsa moja življenjska filozofija je v enem reku: Nič ne vem in razmišljam o tem. In to spoznanje odbije vsako negotovost, jezo, zavist — in vse, kar pride potem, sprejmem kot darilo ...«

PROSLULI JUNAKI WESTERNOV IN TV SERIJ:

VELIKA POTEGAVŠČINA

PRENEKATERI JUNAK PRERIJE BI BIL DANDANES NA SEZNAMU TIRALIC FBI

Roy Bean, najslavnejši sodnik Teksasa, je ujel Wesa Hardina, zloglasnega »terorista Teksasa«. Nagrada za zločinčevo glavo je 5.000 (starih) dolarjev. Toda Bean ne mara nagrade, saj služi le pravici. Zato obljubi zločincu, da mu bo za to nagrado priskrbel najboljšega odvetnika, kar jih je. In Hardin je seveda ganjen: »Sodnik, vi ste najboljši človek, kar sem jih kdaj srečal ...« Hardin je ubil dvanajst ljudi, še preden mu je na bradi pognala prva dlaka. Tako pripoveduje ameriška TV serija o Divjem zahodu, ki jo zdaj gledajo na Zahodu. Roy Bean je junak te serije, stalno ponavljajoči se komentar pa pravi, da je to »preprost človek, ki je sklenil napraviti konec bujni nezakonitosti okrog sebe«.

Sodnikovo ime je avtentično — vse drugo je izmišljeno, potvorjeno. Resnični Roy Bean je bil namreč »najbolj nečloveško bitje v vsem Teksasu«, kot je ugotovil francoski specialist za westerne Jean Louis Rieupeyrout.

Spreminjanje pijanega, grabežljivega krvavega sodnika v zagovornika pravice je tipično za veliko kupčijo s potvorjeno zgodovino Amerike devetnajstega stoletja, za sago o plemenitosti in veličini Divjega zahoda. Kinematografski in televizijski publiki po vsem svetu je bilo treba krvavo obdobje preoblikovati v herojsko, za to pa so poskrbeli pisci knjig, scenarijev in filmski režiserji.

Na vrhu lestvice najbolj priljubljenih ameriških TV serij se bleščijo mračne pojave, ki bi bile danes zapisane v tiralicah FBI:

● Wyatt Earp, v televizijski verziji plemenit, pošten šerif, je v resnici rajši ubijal nelegalno in kot zvodnik si je prislužil najmanj toliko dolarjev kot šerif;

● Doc Holliday, v izročilu eden najhitrejših jezdecev in najboljših strelcev Divjega zahoda, je bil sušičen babjak in zagrizen kvartač-goljuf v državi Kansas;

● Billy the Kid, po volji piscev samo »naključni desperado«, je bil v resnici vodja tolpe, ki je kradla živino, in eden najhujših morilcev.

Zgodovinski Doc Holliday

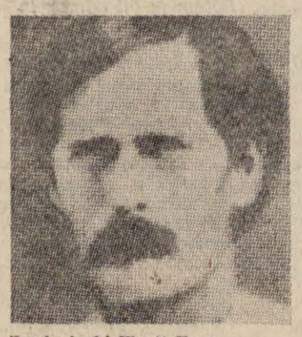

Zgodovinski Wyatt Earp

Zgodovinski Roy Bean

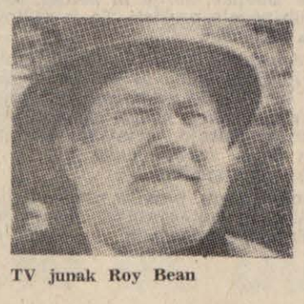

TV junak Roy Bean

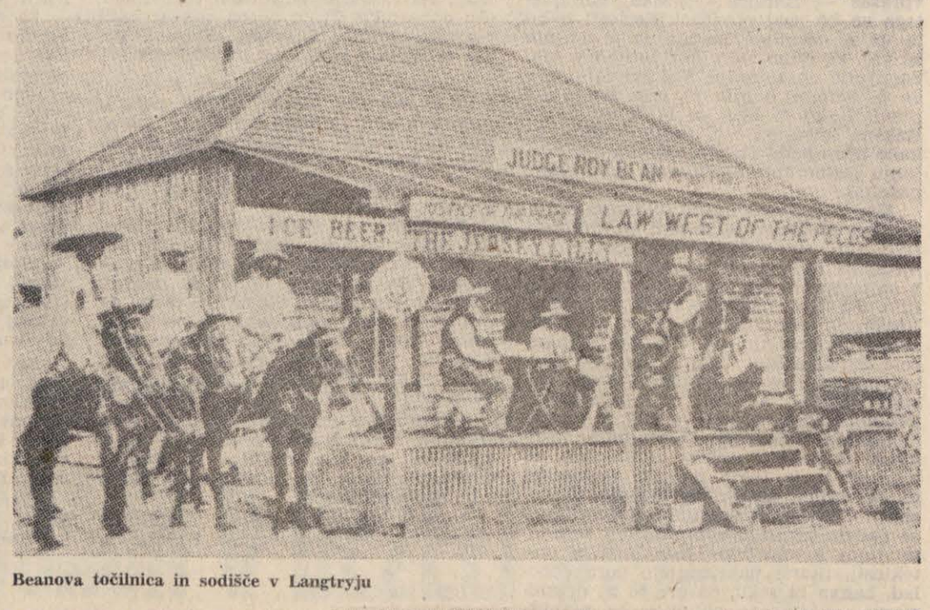

Beanova točilnica in sodišče v Langtryju

V knjigah in na odrih so prišle do plemenite slave figure, ki bi bile zdavnaj pozabljene, če jih prikrojevalci ne bi postavili v legende. Tako:

● Buffalo Bill, obdan s sijajem kavboja nad kavboji, je šel svojo pot od pismonoše, klavca bivolov do cirkuškega direktorja po zaslugi bujne fantazije nekega povprečnega avtorja pogrošnih romanov — kavboj namreč ni bil nikoli;

● Annie Oakley, zvezda musicala »Annie get your gun« in v TV seriji otrok nekega šerifa, ki bežečim hudobnežem odstreli stremena s škornjev, je nastopala na streliščih v Ohiu in je Divji zahod prvič videla šele na turneji z Buffalo Billom.

Najbolj popularna pojava v TV trgovini in westernih je bil doslej Wyatt Earp, tako imenovani »najboljši šerif, kar jih je bilo«. V filmih sta ga igrala Henry Fonda in Burt Lancaster. V TV serijkah je postal tako priljubljen, da so naredili že čez sto nadaljevanj o tem proslulem junaku prerije. Toda mož, po katerem se je imenovalo celo neko kalifornijsko mesto, je bil po besedah zgodovinarja Franka Watersa v resnici »Al Capone Divjega zahoda«. Svojo mračno kariero je začel kot pomožni šerif v živinorejskem središču Wichiti. Zaradi pretepaštva obsojen na 30 dolarjev kazni in odpuščen iz službe, se je preselil v Dodge City, v »Gomoro prerije«, kjer so bili salooni, igralnice in plesišča v večini. Tudi tu je Earp postal pomožni šerif, toda namesto s pravico se je rajši ukvarjal s kartami in prostitutkami. Edini zločinec, ki mu je Earp v Dodge Cityju stopil na prste, je bil neki atentator, ki so ga bili najeli zvodniki: odstranil naj bi Earpa, ker je spravljal v svoj žep 25 odstotkov od dohodka v javnih hišah. Toda Earp je bil hitrejši strelec. Še več je Earp »zaslužil« kot šerif v Tombstonu, v državi Arizona: tu je dobival odstotke od transportne družbe Wells Fargo in od igralnice Oriental Saloon and Gambling Hall. V Tombstonu sta bila njegova pomočnika zloglasna Bat Masterson in Doc Holliday.

Bat Masterson je bil kvartač in goljuf, sušični zobar Holliday pa morilec: kamni na grobovih žrtev njegove pištole so zaznamovali njegovo pot na zahod kot kilometrski kamni ob cesti. Pravzaprav se je zobar in sovražnik črncev John H. Holliday odpravil proti toplemu in suhemu zahodu samo zaradi svoje tuberkuloze. Kmalu pa se je — v filmih poplemeniteni — »killer« rajši sukal po saloonih kot pa v svoji ordinaciji. Revolver mu je bolje pristajal v roki kot klešče — in tako je Doc popival in streljal, se vlačil in prikašljal do Tombstona, kjer je napredoval v osebnega stražnika šerifa Wyatta Earpa.

26. oktobra 1881 sta Earp in Holliday uprizorila svoj slavni »boj pri OK Corralu« s petimi člani zloglasne Clantonove tolpe. Obe strani sta izmenjali 34 strelov v 30 sekundah in Earp je pustil tri trupla na tleh, dva moža pa je uklenil.

Pa ne samo dvoličnі šerifi, tudi nedvoumnі gangsterji si pletejo vence slave v filmih in na TV: morilci kot Jesse James in roparji kot Sam Bass so pod žarometi postali plemeniti junaki in morilec Billy the Kid, ki je ubil 21 ljudi, je bil doslej ovekovečen v najmanj osmih celovečernih filmih pa še v baletu skladatelja Aarona Coplanda.

Svetovno slavo še za živih dni je požel poštni jezdec, klavec bivolov in kasnejši cirkuški direktor William F. Cody. Izmišljene dogodivščine blebetavega junaka prerije je zapisal »eden največjih lažnivcev sveta« Ned Buntline v več sto zgodbah in jih v pogrošnih zvezčičih spravil v denar. Cody je slavo izkoristil: ustanovil je cirkus in se s predstavo »Buffalo Bill's Original Wild West« odpravil daleč po svetu.

Zvezdnik njegove predstave je bil strelec v tarčo Frank Butler. Ko so gostovali v Cincinnatiju, pa ga je v nagradnem streljanju premagala mlada smrklja Phoebe Annie Oakley Mozee. Bistri Butler je iz poraza skoval zmago — poročil se je z Annie in jo vzel za partnerico v cirkuškem ringu. Cirkus je proslavil dekle širom po deželi.

Trgovina, ki jo TV producenti zganjajo s proslulimi junaki Divjega zahoda, je dosegla višek s sodnikom Royem Beanom. Takega korenitega potvarjanja pa še ne! Resnični Roy Bean se je v ameriški državljanski vojni udinjal za južne države in je oviral severno blokado. Kasneje je v Langtryju ob Rio Grande odprl bar in se imenoval za župana in sodnika. V baru je soseski tudi delil pravico. Razprava se je zmeraj začela in končala z rundo žganja in če je trajala dlje, jo je Bean prekinil, da so si njegovi možje porotniki lahko pogasili žejo. Svoje sojenje je Bean imenoval »zakon zahodno od Pecosa« in sodbe so bile odvisne od mošnjička in pijače. Obtoženci, ki niso šteli k stalnim strankam v njegovem Lilly baru ali pa niso imeli dovolj denarja za podkupnino, so se znašli v nezavidljivem položaju — Bean jih je dal odpeljati pod bližnje drevo.

Filmska junaka Holliday in Earp: Kirk Douglas, Burt Lancaster

Toda neki Irec, ki je v Langtryju ubil kitajskega delavca pri železnici, je bil oproščen, potem ko so drugi Irci Beanu zagrozili, da lahko v prihodnje svoje dolarje zapravijo tudi v drugih barih. Bean je takrat nekaj časa listal po svoji beležnici, nato pa razglasil sodbo: »V tejle knjigi so vsi zakoni Teksasa. In v njej ni niti ene prekleteVrste o tem, da bi bilo nezakonito ubiti Kitajca. Obtoženi ni spoznan za krivega. Stroške za pijačo prevzamejo Irci ...«

In medtem ko v TV seriji sodnik Bean svojo prisluženo nagrado podari gangsterju, je šel denar pri resničnem Beanu prav nasprotno pot. Tako je Roy Bean nekega kradljivca konjev po imenu Carlosa Roblesa obsodil na smrt in pravdorek zavil v daljši govor, v katerem je hvalil lepote življenja in letnih časov. Tako je grmel: »Toda vi ne boste doživeli na tem lepem svetu nobenega prekletega trenutka več, zakaj to sodišče je razsodilo, da vas odpelje pod najbližje drevo in vas obesi, nakar vas smrt ...« Robles je videl, da je vse izgubljeno, zato je izrazil svojo poslednjo željo: njegovo premoženje, 400 dolarjev v novcih, naj izročijo njegovi materi. Vsota je sodnika omehčala. Spremenil je smrtno kazen v denarno. Višina: 300 dolarjev. Potem je svetoval konjskemu tatu, naj v petnajstih minutah obrne hrbet Langtryju in se da obesiti kje drugje.

PABERKI

V New Yorku je za srčno kapjo umrl Montgomery Clift, eden najimenitnejših hollywoodskih igralcev. Star je bil komaj 45 let. Za vlogo v filmu Od tod do večnosti je dobil Oscarja, pa tudi v drugih filmih se je proslavil. Eden njegovih zadnjih filmov so bili Millerjevi Iztirjenci: zdaj so mrtvi vsi trije glavni igralci tega filma — Clark Gable, Marylin Monroe, Montgomery Clift.

*

Laurent Terzieff je po filmu Soledad z Emmanuelo Rivo že na snemanju novega filma Davitelj žensk v režiji Paula Vecchialija.

PABERKI

J. C. Drouot igra pocilijskega inšpektorja, ki ga razkrije. O svoji vlogi pravi Terzieff: »Jaz davim vse te nesrečnice v filmu iz čistega usmiljenja.« Po tem filmu ga že čaka Prolog z Brigitte Bardot.

*

Cara Claudia je naslov knjige, ki je izšla v Milanu in v kateri so objavljena pisma oboževalcev Claudie Cardinale. Že pripravljajo tudi prevod za Ameriko, kjer je C. C. tudi zelo popularna. Pravkar snema v Hollywoodu komedijo v režiji Mc Kendricka s Tonyjem Curtisom.

*

Pia Lindström, plesalka in igralka — hči slavne Ingrid Bergman — ki trenutno živi v Hollywoodu, je povedala novinarjem, da si srčno želi odigrati vlogo junakinje Colombe po Mériméejevem romanu.

*

Alain Resnais, René Clement, René Clair, Godard, Chabrol, Abel Gance in drugi režiserji (vseh skupaj jih je 90) starega in novega vala so se odločili, da bodo posneli film o cenzuri in ga posvetili cenzorju Yvonu Bourgesu. Film z naslovom Poročilo o mandatu bo govoril o zlorabi cenzure zadnjih štirinajst let.

*

Merle Oberon, junakinja Viharnih planot, se spet vrača k filmu. Igrala bo ženo diplomata, ki ščiti svojega moža pred policijo. V filmu nastopajo poleg nje še Catherine Spaak, Michaël Rennie in Richard Conte.

*

Edward Robinson, 72-letni ameriški igralec (Key Largo, Mesto brez zakona, Hiša tujcev), se je hudo ponesrečil z avtomobilom blizu Beverly Hillsa, potem ko je za volanom zaspal. Po težki operaciji, ki je trajala štiri ure, se je njegovo stanje izboljšalo. Vračal se je iz Italije, kjer je snemal svoj najnovejši film.

*

Rossellini je začel snemati film o Ludviku XIV. Anjoujskem, po knjigi Philippa Erlangerja v adaptaciji Jeana Gruaulta (Nuna). Film snemajo v gradu Brissac pri Angerju za italijansko televizijo.

*

Anthony Perkins snema v Parizu film Sramota. Nastanil se je v Hiltonovem hotelu. »Poglavitno zame je, da imam dobro posteljo, zato sem si izbral ta hotel. V filmu Sramota imam težko vlogo in še snemamo ga v dveh verzijah, zato se moram pošteno odpočiti po snemanju.« Po končanem snemanju bo odšel na Broadway, kjer bo nastopil v glasbeni komediji.

*

V Las Vegasu v Ameriki sta se poročila Brigitte Bardot in Gunther Sachs, nemški »playboy« in milijarder. Poroka je trajala osem minut in ločitev, če bo treba, bo tudi osem minut. Sachs, nekdanji spremljevalec žalostne Soraye, se je od nekdaj rad kazal v družbi slavnih žensk. Francoski časopisi pišejo, da bi se poročil tudi z »belim slonom, samo da bi svet govoril o njem«. Brigitti je to tretji soprog. Na sliki sta zakonca po »skrivni« poroki, ki so ji seveda fotografi prisostvovali.

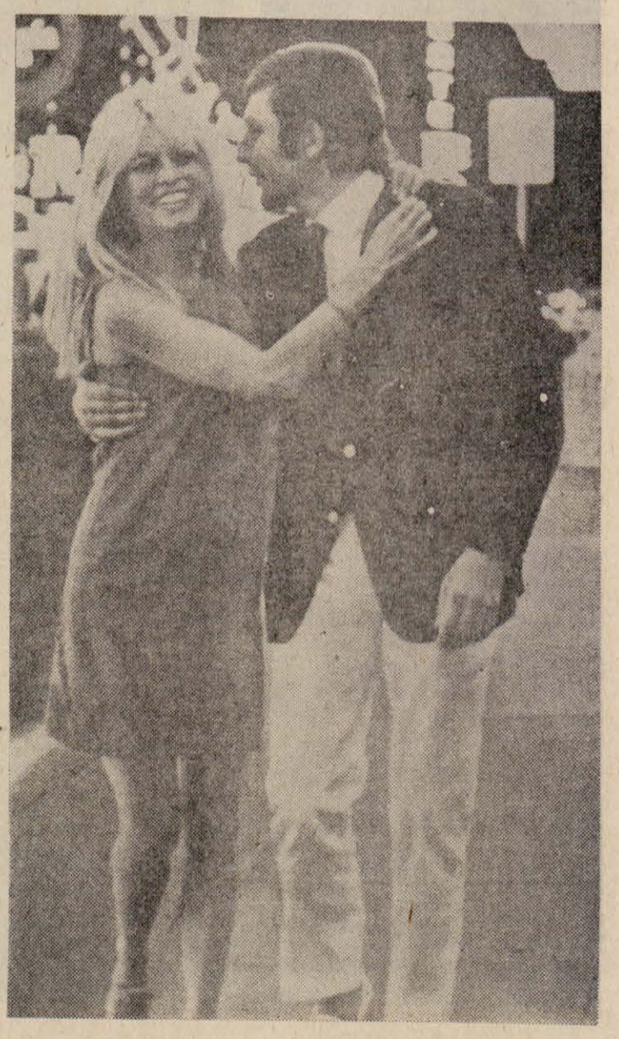

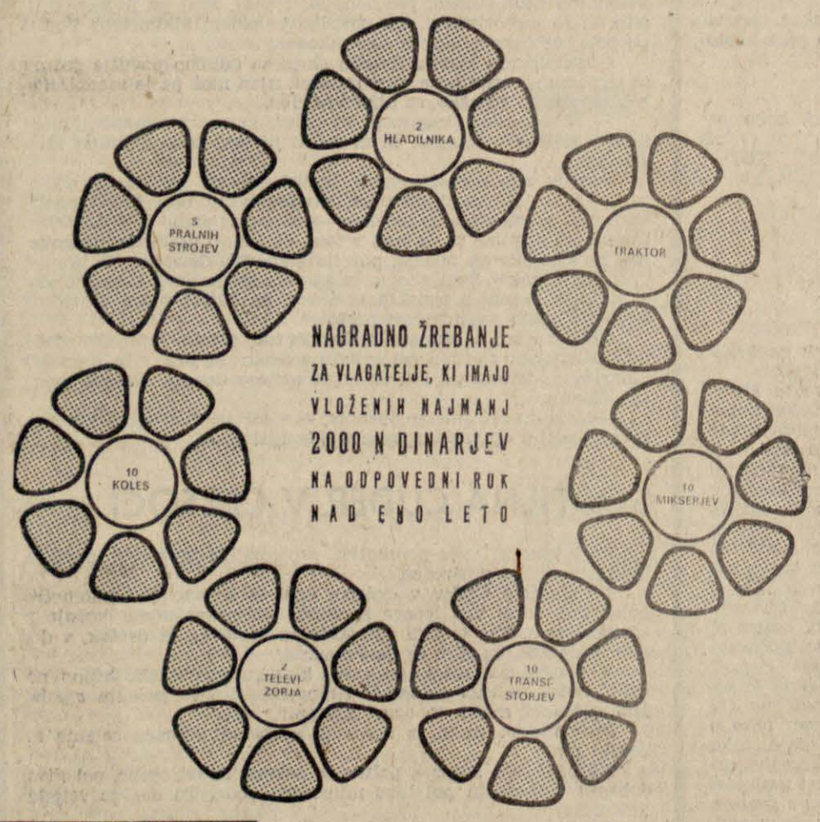

NAGRADNO ŽREBANJE
ZA VLAGATELJE, KI IMAJO VLOŽENIH NAJMANJ 2000 N DINARJEV NA ODPOVEDNI ROK NAD ENO LETO

KB LJUBLJANA

Kreditna banka in hranilnica Ljubljana

sprejema vloge v svojih poslovnih enotah — izven Ljubljane: Crnomelj, Domžale, Grosuplje, Hrastnik, Kamnik, Kočevje, Litija, Logatec, Medvode, Rakek, Ribnica, Trbovlje, Vrhnika, Zagorje — v Ljubljani: Osrednja poslovna enota, Subičeva 2, Mestna hranilnica ljubljanska, Copova 3, Bežigrad, Titova 55, Moste, Vide Pregarčeve 8, Stara Ljubljana, Mestni trg 16, Šiška, Celovška 99, Vič, Tržaška 36 — Razpis velja do 31. avgusta 1966.

LADISLAV VÖRÖŠ JE ZAPISAL 13 000 LJUDSKIH PESMI

OHRANIL JE BOGASTVO, KI JE BILO ZAPISANO POZABI

Ladislav Vöröš, šestintridesetletni profesor glasbe na Glasbeni šoli v Murski Soboti, obenem pa tudi vodja Festivala sodobne komorne glasbe v Radencih, izkorišča vsak svoj prosti čas za veliko delo, ki si ga je zastavil že pred desetimi leti: zbrati in obdelati vse ljudske pesmi, ki se jih stari ljudje še spominjajo in tako poslednji trenutek rešiti pred pozabo kulturno izročilo Prekmurja, pričevanje o živahnih kulturnih vplivih, ki so se v stoletjih izmenjavali v tej pokrajini. Na svojem domu v Beltincih hrani Ladislav Vöröš skrbno urejenih in dokumentiranih 13.000 posnetkov prekmurskih ljudskih pesmi, ki jih je posnel na magnetofonski trak v 176 prekmurskih vaseh. Nobena pokrajina v Sloveniji ni v tem pogledu obdelana tako podrobno, kot je po zaslugi Ladislava Vörôša sedaj Prekmurje.

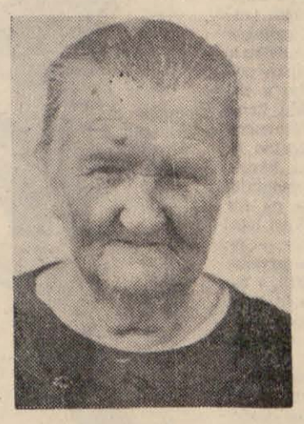

Posebno veliko pesmi je vedela zapeti Terezija Javk iz Gornjih Črncev, rojena leta 1897

Kadar Ladislav Vöröš posluša že posnete stare pesmi, jih posluša z enakim navdušenjem kot prvič. Ostareli glasovi pojejo o življenju, delu, ljubezni, smrti in o junaštvih.

Ladislav Vöröš je fotografiral tudi ljudske običaje in igrice, ki so povezane s pesmimi. Na sliki: »ciki-caki« je stara otroška ritmična igrica. Pokazale so jo stare ženske iz Genterovec.

Sediva v njegovi delovni sobi v Beltincih, v eni velikih prekmurskih vasi. Profesor glasbe je skromen, zdi se mu skoraj odveč, da ga motimo sredi njegovega dela, ki še ni dokončano. Po predalih velike omare so skrbno razvrščeni teksti prekmurskih pesmi, notni zapisi, zapisi običajev, ki so ozko povezani z ljudskimi pesmimi, fotografije pevcev, nekaj starinskih ljudskih glasbil in prava knjižnica starih rokopisnih knjig ljudskih pesmi. Najstarejši rokopis, ki ga je našel, je iz leta 1507, torej precej starejši od prve slovenske tiskane knjige, ki je izšla skoraj pol stoletja kasneje.

Kako se je začelo? Vsi pač vemo, kaj so ljudske pesmi. V šoli smo se učili o zbiralcih narodnega blaga, o različni motiviki ljudskih pesmi, o njihovi raznolikosti. Iz šole smo odnesli vtis, da je vse to dokončno zbrano in obdelano in da tu ni ničesar dodati. V resnici pa je zelo drugače. Nihče noče zanikati gigantskega dela, ki so ga pri nas opravili zbiralci narodnega blaga, vendar vsemu le niso bili kos. Opravljali so delo, ki bi ga moral opravljati cel znanstveni aparat, marsikaj je ušlo pozabi. Stari ljudje, ki so še pomnili najstarejše pesmi in običaje, so umirali in odnašali kulturno izročilo v grob.

Prekmurje je nekoliko odmaknjena pokrajina, v katero je po vojni modernizacija in tehnizacija življenja vdirala počasneje kot v druge slovenske pokrajine. Slutiti je bilo, da se je tu ohranilo več kot drugod. Nekateri prekmurski ljudski običaji, kot je na primer »borovo gostüvanje«, so postali popularni šele v zadnjih desetletjih. Ljudska tvornost je bila tu še živa.

Bilo je pred desetimi leti, ko so na okraju v Murski Soboti začeli misliti na to, da bi zbrali in proučili vso prekmursko ljudsko tvornost. K sodelovanju so povabili tudi Ladislava Vörôša, takrat še študenta. Brez globljih namenov, bolj iz radovednosti in zaradi nemirne sle po raziskovanju se je takrat odpravil v prekmurske vasi in v mesecu dni zbral več kot petsto pesmi. To je bilo zanj usodno. Zbirateljsko delo ga je zagrabilo.

Po diplomi in po služenju vojske se je končno lahko lotil dela. Na delo pa se je bilo treba resno pripraviti. Najprej je prebral vse, kar je bilo doslej napisanega o zgodovini in narodopisju Prekmurja, preštudiral je nemško in madžarsko folkloro, že zato, ker sta vplivala na prekmursko ljudsko tvornost, potem pa se je odpravil v vasi.

»Včasih sem šel zdoma ob petih zjutraj, vračal pa sem se ob desetih zvečer,« se spominja danes.

Zajahal je kolo, pozneje si je omislil moped. S prenosnim magnetofonom geloso in z veliko volje do dela se je vozil po ravnih prekmurskih cestah do svojih oddaljenih vasi. Mehkoba totolov, neskončnost ravnine, gnezda štorkelj na dimnikih — komu ne bi bila takšna pot všeč, Prekmurec pa je še dvakrat bolj zaljubljen v lepoto svoje pokrajine — in naposled vasi, hiše posajene ob obeh straneh ceste, nizke in nižje, tudi še s slamo krite, z velikimi dvorišči in z ljudmi, ki so vedeli še toliko lepega.

Ladislav Vöröš je moral uporabiti vse svoje pedagoške sposobnosti, da je ljudi pripravil do tega, da so mu zapeli. Pomagala je prijazna beseda, pomagalo je vneto prigovarjanje, včasih tudi čokolada ali bonboni. Še teže je bilo ljudi pripraviti, da bi peli v mikrofon. Izgovarjali so se, da niso zadosti pripravljeni in da bodo zapeli slabo ali narobe. Peli so mu možje in ženske, več žensk kot mož. Večina je imela na plečih že šest, sedem, osem križev, najstarejši mož, ki mu je še pel, je imel 94 let.

»Zgodilo se je,« pravi Ladislav Vöröš, »da sem prvikrat posnel zanimivo pesem in sem jo prav zaradi izvirnosti motiva, ki ga doslej še nisem srečal, želel posneti še enkrat. Ko pa sem ponovno obiskal pevca, sem izvedel, da so ga že odnesli na pokopališče«.

Tja pa je pokojnik odnesel tudi ljudsko izročilo, ki ga v hiši ni pomnil nihče več.

Ladislav Vöröš je obiskal sto šestinsedemdeset vasi, mnoge po večkrat. V vsaki teh vasi je posnel petje vsaj desetih pevcev. Ljudje so bili prijazni, toda peli so lahko le ob večerih, ko ni bilo dela zunaj, ali pa ob nedeljah. Tudi vse poti niso bile tako lepe. Mladi raziskovalec je bil velikokrat premočen do kože, blaten, premražen, zaradi nevihte, ki ni ponehala, je moral prenočiti tudi v gozdu. Včasih je moral pomiriti samotnega vaščana, ki se ga je ustrašil in ga poskušal v strahu napasti z nožem. Vsega teg mu ni žal.

Trinajst tisoč pesmi je sedaj zbranih, v njegovi delovni sobi v Beltincih. Na magnetofonskih trakovih je zapisano petje stotin starih, utrujenih, od dela na. četih glasov. Pojejo o življenju in o smrti, o veselju in o delu.

»Ljudsko kulturno življenje je bilo v Prekmurju, sodeč po pesmih, zelo bogato in pestro,« pravi Ladislav Vöröš. »Tu je stikališče mnogih vplivov. Mešajo se stari slovanski vplivi pa madžarski, nemški, stari krščanski in protestantski, vplivala je fevdalna doba in razna revolucionarna gibanja.«

Najstarejše pesmi — junaške, pripovedne in svatovske, izvirajo iz časov prvih turških vdorov na Balkan, še starejša je obredna svatovska pesem iz 15. stoletja. Verjetno najstarejša pesem, ki se mu jo je posrečilo posneti, pa izvira iz 13. ali celo iz 12. stoletja. Ta pesem daje moralna navodila mladim zakoncem.

Ob pesmih pa je popisal tudi vse običaje, ki so ozko povezani s pesmimi, saj se mnoge pesmi pojejo prav pri takšnih običajih. To so novoletne kolednice, pustni običaji, Gregorjevo, Valentinovo, Jurjevo, običaji, ki so povezani z žetvijo, s kolinami, fantovski običaji, odhod k vojakom, običaji, ki spremljajo življenje (rojstvo, poroko, smrt itd.). Ogromno teh običajev je v vsakdanjem življenju že povsem izumrlo in jih ohranjajo v spominu samo še najstarejši ljudje. Tistim, ki so mu razlagali običaje, je zastavil sto petinštirideset vprašanj. Nekatere pesmi so mu zapeli tudi mlajši, to pa se je zgodilo le poredko. Ljudska tvornost v Prekmurju še danes ni povsem presahnila.

»Naletel sem tudi na pesmi iz novejše dobe, vendar so to v glavnem samo nova besedila na stare melodije. Nova tvornost je pod močnim vplivom radia, popevk in popevkarske tehnike petja.«

Zbirateljsko delo je končano, posrečilo se ga je opraviti minulo po dvanajsti. Sedaj se je Ladislav Vöröš posvetil obdelavi zbranega materiala. Sedem tisoč posnetkov mora še prepisati.

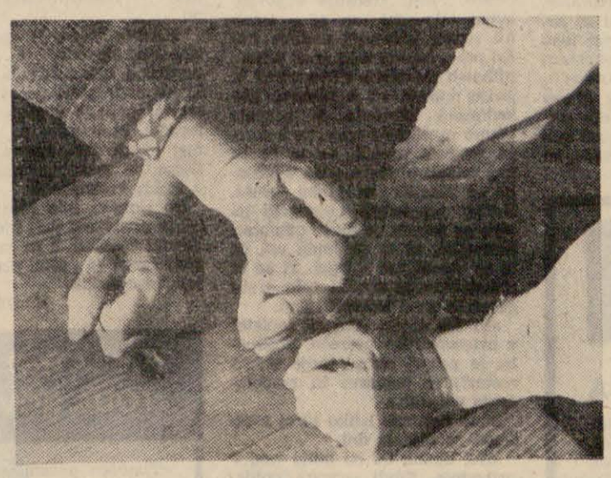

Najprej zapiše natančen tekst vsake pesmi, potem pa zapiše pesem še z notami.

Takole meni: »Še veliko dela me čaka. Zbrane pesmi je treba sistematizirati in jih primerjati med seboj. Šele potem bodo tu prvi sadovi.«

Še nekaj je zanimivo pri vsem tem. Ladislav Vöröš že deset let finansira svoje delo povsem sam. Stroški niso bili majhni. Treba je bilo kupiti nešteto magnetofonskih trakov, da ne govorimo o številnih vožnjah, o majhnih darilih za pevce, o odkupu starih rokopisov ... Če bi seštel vse stroške skupaj, bi bila vsota milijonska.

In založba? Naposled bo vendar vse to ogromno delo izšlo v knjigah, da bo dostopno strokovnjakom in laikom.

»Kar se založbe tiče, sem zelo skeptičen,« meni Ladislav Vöröš. »Založba me sedaj malo briga, da povem po pravici. Glavno je, da opravim delo. Ni mi do tega, da bi skakal okrog in spraševal, kje bi bilo kaj denarja. Najbolj se zanesem sam nase. Sicer pa, če vas zanima, kadar bo prišlo do izdaje, se bom odločil za moderen notni sistem. Moderni notni sistemi imajo preciznejšo ritmično in zvokovno označbo kot klasični notni sistem.«

Glavnina dela je opravljena. Zmogel jo je en sam mlad človek, ki se je dela lotil z veliko volje in zbirateljske ter znanstvene vneme. Bogato prekmursko ljudsko izročilo je iztrgano pozabi. Ne po zaslugi kake znanstvene ustanove, ampak po zaslugi posameznika.

JANEZ KAJZER

KNJIGE IN LJUDJE

ŠEST VPRAŠANJ NES(P)ODOBNEMU BASNOSLOVCU

V drugi polovici maja so izšle pri založbi Obzorja v Mariboru na dobrem papirju in v lepi opremi akademskega slikarja Janeza Vidica »Nes(p)odobne basni« Rada Bordona. Ker je zbirka basni tudi v svetovni književnosti redek dogodek, zlasti pa pri nas, smo avtorju, našemu znanemu pravniku, prevajalcu leposlovja in poezije ter pesniku dr. Radu Bordonu namesto recenzije knjige raje zastavili šest vprašanj.

»V katerih temeljnih zvrsteh se razlikujejo vaše basni od basni klasikov te zvrsti Ezopa, La Fontaina in Krilova?«

»Predvsem: kljub temu, da uporabljam določene živalske podobe, ki so jih uporabljali tudi že klasični basnopisci, so v mojih basnih, katere so, denimo, klasičnega tipa, nove zgodbe; to se pravi, da nisem uporabil nobene že znane zgodbe. Drugo razliko vidim v tem, da je morala v teh basnih sodobna, čeprav še zmerom občečloveška. Razen tega so nekatere mojih basni postavljene očito v naš čas in v naše družbeno okolje. Nekatere se pa sploh oddaljujejo od klasičnega pojmovanja basni in so zgolj nekakšna posoda za sodobno satiro ali razmišljanje o sodobnih razmerah.«

»Basni so bile doslej pretežno moralizatorske. Kako da so vaše včasih politično zaostrene?«

»Prvi od velikih basnopiscev, ki je v basnih poskušal oblikovati tudi politične osti, je bil (če izvzamemo manj izrazite poskuse La Fontaina) zlasti Krilov. Če pojmujemo politiko v filozofskem smislu kot nekakšno vedo o upravljanju države ali družbe, tedaj je po mojem mnenju nujno, da basni niso zgolj didaktično moralistične, ampak da s svojimi želi neposredno zadevajo v sodobno okolje in v družbene pojave, to se pravi, predvsem v negativne družbene pojave oziroma v deformirane oblike družbenega življenja.«

»Mnogo vaših basni pogreša svoje prave ‚osebe' — živali; nadomestili ste jih z osebami — ljudmi. Zakaj — in ali so to še basni?«

»Tiste niso več basni, kakršne pojmujemo če prebiramo dosedanje basnopisce. To so bolj neposredne satire ali nekakšni razširjeni epigrami, puščice na nekatere ljudi, bodisi na določene, ki jih ta ali oni med nami lahko prepozna takoj, ko prebere tako ‚basen', bodisi na posebne tipe ljudi, kakršni so se v naši družbi izoblikovali.«

»Ali je basnopiscu potrebno poznati življenje živali, če naj piše dobre basni? Do kam seže svoboda neznanja zoologije na tem področju?«

»Za ‚prave' basni, tiste, v katerih nastopajo živali, je po mojem mnenju nujno potrebno poznati življenje živali, njihove navade in njihovo mesto v živalski družbi. Zato sem se pred štirimi leti, ko sem začel pisati te basni, poglobil v dela s tega področja — Brehma, Erjavca, Polenca in drugih avtorjev — ker sem ugotovil, da brez tega ne morem personificirati značajev v živalskih podobah. Krog živali, ki sem ga uporabil, je razmeroma ozek, saj bi lahko segel na področje rib, žuželk in ptičev; ostal pa sem raje v že udomačenem krogu najvažnejših in tudi najbolj znanih domačih in divjih živali.«

»Kaj ste ob svojem delu odkrili skupnega med ljudmi in živalmi in kaj bistveno nasprotnega?«

»Na kratko: značaji ljudi in nekaterih živali so si v marsičem sorodni, kar so odkrili že davni basnopisci. Največje nasprotje pa vidim v tej izkušnji človeškega rodu, da je tudi divjo žival na splošno laže vzgojiti kot marsikaterega pripadnika človeške vrste in da se slabe lastnosti ‚značaja' mnogo močneje izražajo pri človeku kot pri živali.«

»Zakaj tisti ‚p' v oklepaju v naslovu vaše zbirke? Zakaj nesodobne in zakaj nespodobne basni?«

»Nesodobne predvsem zato, ker se mi zdi, da je basen nesodobna književna oblika. Na Slovenskem je že dolgo ni nihče uporabljal niti tako široko razvil kot jaz. Ob tem mi je pozneje prišlo na misel, da bi utegnile biti te basni tudi nespodobne, zato sem vrinil tisti ‚p' Kajti basni, ki držijo družbi takšno zrcalo, kot sem ga poskušal držati jaz, se nekaterim prizadetim utegnejo zdeti res nespodobne.«

Kljub temu so Bordonove »Nes(p)odobne basni« že skoraj razprodane. J. M.

HOMOSEKSUALNOST V DRAMATIKI:

MAŠKARADA

»KDO SE BOJI VIRGINIJE WOOLF?« V — MOŠKI IGRALSKI ZASEDBI

Tridejanka Edwarda Albeeja »Kdo se boji Virginije Woolf?« — »najboljša ameriška drama zadnjih desetih let«, kot piše The New York Times — je drama totalnega razkroja v zakonu nekega ameriškega profesorja. Toda dvoboj na odru je le navidezno zakonski dvoboj. Ko je bila nedavno premiera filma po tej drami v New Yorku, je Newsweek — kot poroča Spiegel — odkril, da je Albee uporabil zakonski par kot »nadomestilo za homoseksualna partnerja, ki izbruhneta v zloben, narcistični prepir«. Časopis, ki je iz mrs. Marthe napravil »mistra«, pa v tem razlaganju ni sam. Pri ameriških kritikih je opaziti vse večjo nejevoljo spričo »maškarad« in »preoblačenj« na odru. Recenzenti imajo »dovolj teh kriptohomoseksualnih dram«.

Film »Kdo se boji Virginije Woolf?«: Richard Burton in Elizabeth Taylor kot razbesnjena zakonca

Po njihovem mnenju je vzrok v tem, da ti pisci drugače sploh ne morejo spraviti svojih dram na oder, če nezaželenih oseb in nagnjenj ne transvestirajo — tako se potem moška ljubezen do moškega v drami pojavi kot meščanski zakon. Take škandalne igre so dokaj razvpile broadwayske in druge odre v zadnjih letih. Tako piše Time, da je bila nekaj let nazaj »komaj kakšna predstava brez homoseksualnih potez v glavnih vlogah — na odru in zunaj njega«. Magazin govori o »homoseksualni mafiji« in »hominterni« umetnikov.

Pokazati moško ljubezen do moškega pa je v dramah težko, zakaj pisci s številno publiko, ki bi se ogrevala za moške zakone, ne morejo računati, zato pa lahko računajo z ameriškimi pravnimi zakoni, ki v 48 od 50 držav grozijo s strogimi kaznimi. Tako mafijcem ne preostaja drugega kot »možnost maškarade«. Take maškarade je najti predvsem v delih treh znanih ameriških avtorjev: Tennesseeja Williamsa, 52, Williama Ingeja, 53, in Edwarda Albeeja, 38.

Nevrotična podoba Novega sveta, kot jo slikajo njihova dela, je posledica maskiranja. Dramatik »mora iznajti heteroseksualno verzijo za homoseksualna nagnjenja« in posledica so »zlobne ali bedne ženske« zraven »moških, ki so simboli falusa«. Zares stare dame v teh delih često zapadajo mladim, mišičastim moškim, zakonci se mučijo s sadizmi, samotni junaki z maternim ali očetnim kompleksom pa se utapljajo v pomilovanje samega sebe in duševni ekshibicionizem.

Nagnjenje k ekskluzivni simboliki včasih tudi zastira smisel drame. V »Majceni Alici« Edwarda Albeeja konča menih kot plemenita žrtev treh mučiteljev. Pravi Albee: »Niti sam še ne vem, kaj to pomeni« — nemški kritiki pa so na primer igri dali religiozen smisel. »Nujnost, prikriti homoseksualna nagnjenja,« piše publicist Sheed, »tira nekatere dramatike v surrealizem in absurdnost«. Vsega sit je kritik Roth zatorej hotel zvedeti, kako dolgo bo še trajalo. »Predan bo homoseksualni junak tudi prikazan kot homoseksualec, ne pa preoblečen v prestrašenega duhovnika, jeznega zamorca, starajočo se igralko, ali najhuje, v vsakogar«. Ne bo dolgo — v New Yorku je eno teh del. »Kdo se boji Virginije Woolf?«, nedavno prišlo na oder v popolnoma moški zasedbi — brez žensk. Nekatere velike igralke so že jezne.

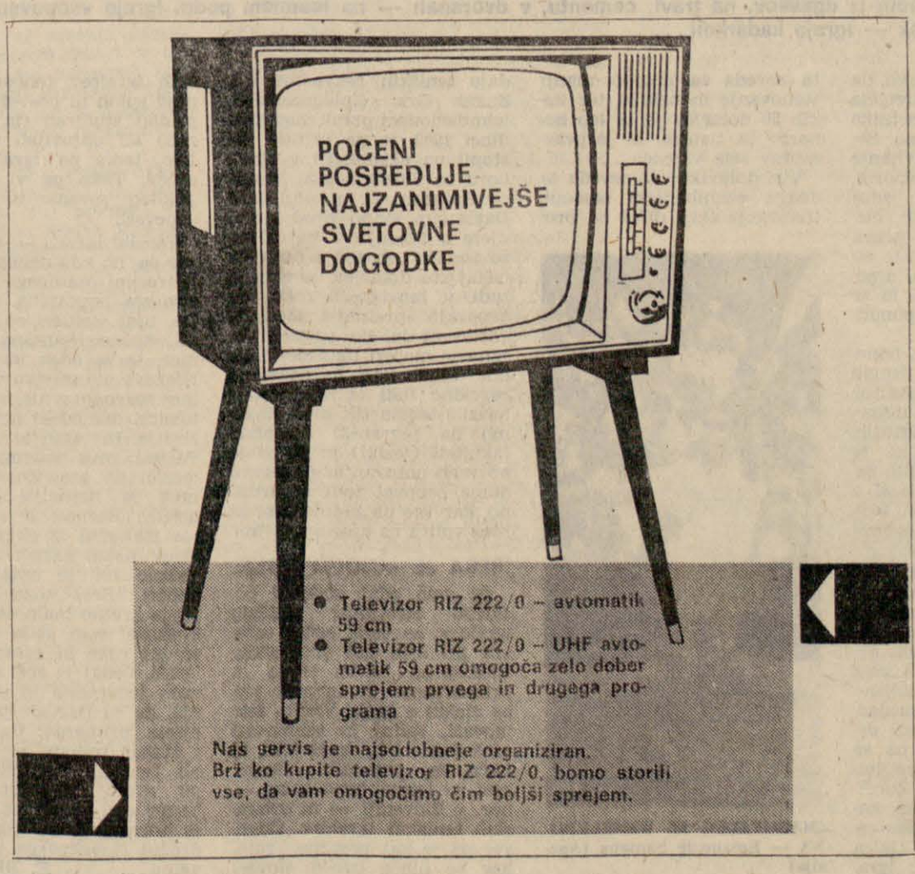

- Televizor RIZ 222/0 – avtomatik 59 cm
- Televizor RIZ 222/0 – UHF avtomatik 59 cm omogoča zelo dober sprejem prvega in drugega programa

Naš servis je najsodobneje organiziran. Brž ko kupite televizor RIZ 222/0, bomo storili vse, da vam omogočimo čim boljši sprejem.

Svilanit kamnik

Kravate – terital

ZANIMIVOSTI PO JUS

TIČJA RAVEN DUHOVITOSTI

V Nedeljskem dnevniku piše v sestavku Znanje tujih jezikov med drugim tudi tole: **»Ob Jadranu, denimo, je zavladal jezik Goetheja, Schillerja in podobnih tičev.«**

Seveda gorimo od želje, da bi zvedeli, kdo so še »podobni tiči«, hkrati pa smo lahko pripravljeni tudi na analogno formulacijo (če ostanemo kar doma): »... jezik Prešerna, Cankarja in podobnih tičev«, zakaj vse je mogoče in vse je dovoljeno.

OB VSAKI PRILOŽNOSTI IN ZA ŽEJO SAMO ...

MIRO CERAR O PRIPRAVAH ZA SVETOVNO PRVENSTVO V DORTMUNDU (ZRN)

SREČA NI Z NAMI

Pred dvema letoma je jugoslovanski športni tisk zagnal krik in vik, ko je tehnični komite mednarodne gimnastične zveze FIG določil, da bodo naši izbrani telovadci — reprezentanti na olimpijskih igrah v Tokiu (1964) primorani tekmovati prvi — pred »svežimi« sodniki, ki vsaj v začetku vsakega maratonskega tekmovanja pazijo na vsak najmanjši spodrsljaj slehernega tekmovalca. »Žreb našim ni bil naklonjen, za najboljšega v vrsti — Mira Cerarja — je tak urnik precejšen handicap,« je bilo slišati alarmne napovedi, čeprav je marsikateri tolmač tekočih dogodkov računal — razen znanja — tudi z zanesljivostjo našega prvaka. Prav so imeli eni in drugi, oboji pa so se tolažili, da bo vsaj v prihodnje žreb bolj naklonjen našim mojstrom telovadnega orodja. Toda zgodovina se ponavlja — tudi v gimnastiki. Te dni je tehnični komite FIG objavil skupine in urnik za letošnje svetovno prvenstvo, ki bo od 20. do 25. septembra v Dortmundu v ZRN. In spet so jugoslovanski telovadci potegnili krajši konec: med udeleženci iz 35 držav bodo vnovič telovadili — kot v Tokiu — v prvi skupini, v jutranjih urah, skupaj z reprezentancami Finske, Madžarske, Mehike in Norveške ter posamezniki iz Libanona in Luksemburga.

»Presneto, sreča nam zmeraj obrne hrbet,« je vidno nerazpoložen komentiral to novico iz tujih virov naš prvak Miro Cerar, ko smo ga povabili na »pomenek mimogrede« v uredništvu. »Že tako je jasno, da bo konkurenca na bližnjem šampionatu izredno huda, saj so se najboljši po svetu, zlasti pa telovadci SZ in Japonske, temeljito pripravili nanj. Dobre možnosti pa imajo tudi nekateri posamezniki iz Italije in Poljske ter morda še nekaterih dežel.«

PRIZADEVNOST — MIRO CERAR

Seveda pa tudi naši izbranci, pravzaprav šele kandidati za državno vrsto, minule mesece niso držali križem rok. Pod skrbnim vodstvom zveznega trenerja, Hrastničana Jožeta Senice, ki mu je na desetdnevnih skupnih pripravah v juliju pomagal tudi »veteran« Ivan Čaklec iz Zagreba, so v študijski telovadnici Narodnega doma v Ljubljani marljivo trenirali po načrtu. Fantje so se resno lotili priprav že prej po društvih. Sicer pa ne kaže zamolčati, da kar štirje med njimi sedaj služijo vojaški rok: Slovenci Brodnik, Šrot in Cerar ter Sarajevčan Lopičić. JLA jim je sicer omogočila, da so lahko redno trenirali, toda njihove vadbe naposled le ne moremo primerjati s sproščenim treningom »civilistov«.

»Če torej tehtam letošnjo pripravljalno dobo s prejšnjimi, moram poudariti tudi, da sem bil prikrajšan predvsem še za nekatere pomembne mednarodne nastope: za (dva) dvoboja med Evropo in Azijo ter srečanji z NDR in ZAR (v Kairu). Z drugimi besedami: letos nisem imel takega stika s tujino kot v prejšnjih letih. To je slabo zame in tudi za nekatere moje tovariše. Skoraj ničesar ne vemo, kaj se dogaja po drugih gimnastičnih taborih. Za psihološko breme gre, ki nam kali duševni mir pred najpomembnejšim nastopom v medolimpijskem letu.«

Samo dvakrat se je Miro Cerar letos meril s tujci, in sicer aprila v Angliji in na dvoboju z Ukrajino junija v Skopju. Na obeh prireditvah je zasedel prvo mesto. Zlasti srečanje s sovjetskimi telovadci mu je v letošnji »sušni telovadni sezoni« prišlo prav, čeprav med gosti ni bilo njihovih najboljših zastopnikov, ki živijo domala vsi v Moskvi. Makedonska televizija je posnela tekmo na filmski trak, za katerega so naši prosili, da bi se še kaj naučili pozneje, toda v Skopju so naleteli na gluha ušesa. Nekaj preglednih, domačih tekem pa seveda ne more odtehtati izkupička, ki bi ga imeli vsi, če bi se merili več s tujci. Ti so si pravočasno zagotovili celo vrsto generalk pred Dortmundom.

»In še: aprila sem se zapletel v avtomobilsko nesrečo. Poškodba je precej zavrla moje dobro zastavljene priprave in razpoloženje nasploh.«

Malo dobrega lahko torej zapišemo za minule dni.

»No, upam, da bo bolje vsaj v prihodnje. Sredi avgusta pojdemo v Sofijo, kjer se bomo pomerili z bolgarsko reprezentanco. Drugega partnerja nismo mogli dobiti, toda tudi z njim bo kar tesno, saj veljamo približno enako. Kaj več o Bolgarih za zdaj ne bi mogel povedati, ker ne vem, kateri telovadci bodo v vrsti. A dobro je, da se bomo vsaj še z nekom udarili, preden pojdemo v Dortmund.«

Strokovnjaki bodo našo vrsto dokončno določili šele po zadnji pregledni tekmi ob koncu avgusta v Ljubljani, in sicer na temelju vseh preglednih nastopov in tekem. Že sedaj pa veljajo za zanesljive potnike za Dortmund Cerar (JLA), Brodnik (JLA), Kersnič (Narodni dom) in Anić (Zagreb), za druge vozovnice pa se bodo potegovali Küssel (Narodni dom), Šrot (JLA), Lopičić (JLA), Petrović (Zagreb) in Rafajlović (Sarajevo). Slabši uspeh na tekmah do prvenstva pa tudi morebitne poškodbe utegnejo temu ali onemu seveda prekrižati račune.

»Sam bom poskusil svoje izbrane vaje še nekoliko »zabeliti«, predvsem na bradlji, drogu, krogih in konju z ročaji; ne veliko, samo malo. Dokončno se bom odločil v začetku septembra. Prvenstvo bo tako bolj naporno kot dosedanja; doslej smo telovadili na treh orodjih dopoldne in na treh popoldne, sedaj pa bomo prvič nastopili na vseh šestih hkrati pa tudi časa za ogrevanje bomo imeli manj. Zaključni trening bomo zato seveda prilagodili po dortmundskem urniku.«

Zdaj smo menili, da lahko pobaramo Mira, kako se bo s tovariši odrezal v Dortmundu. Zanj bo to tretji nastop na svetovnem prvenstvu. Leta 1958 v Moskvi je dobil bronasto kolajno na konju z ročaji, v generalnem plasmaju pa je bil 13., naša vrsta pa na opaznem šestem mestu! Štiri leta pozneje — v Pragi (1962) — je osvojil naslov svetovnega prvaka na konju z ročaji in bradlji, v finalu je bil še na krogih in drogu (6.), v generalnem posamičnem plasmaju pa peti; vrsta je bila deseta.

»Vsekakor je teže obraniti naslov, kakor pa ga osvojiti, to je splošno pravilo. Vendar se bomo vsi potrudili, da bi se med svetovno elito uvrstili čimbolje.«

Več iz Mira ni bilo mogoče »iztisniti«; o sebi pred tekmovanji tako ni rad govoril nikoli. To je samo ena izmed mnogih njegovih odlik.

V ZRN je doslej tekmoval dvakrat — v Ludwigshafnu in Münchnu.

»Občinstvo me je zmeraj lepo sprejelo, korektno je, čeprav se pretirano navdušuje za Japonce. Ti se bodo prav gotovo najbolj srdito spopadli s sovjetskimi telovadci. Prav težko pa je na primer napovedati, katera vrsta bo tretja, še manj pa lahko rečem o naših možnostih.«

Ob slovesu smo Miru in prek njega predvsem tudi njegovi ženi Zdenki čestitali, a ne za vnaprej; pred dnevi je postal drugič očka krepkega dečka.

H. UBELEIS

NAJBOLJŠEMU - PLAKETO BRANKA ZIHERLA

SIMO VAŽIČ — ŠPORTNIK MESECA

Minuli mesec je bilo na športnem področju precej mirno; tudi športniki, vsaj iz nekaterih zvrsti, so odšli počivat, za druge pa je napočil čas najlepše sezone. Za uspehe v juliju smo točke razdelili takole:

1. Važič (Kladivar) — atletika, 30 točk, 2.—3. Mahkota (Ljubljana-matica) — alpinizem in Cerar (Narodni dom) — gimnastika, po 18, 4. Daneu (Olimpija) — košarka, 15, 5. do 6. Boltežar (Odred) — kolesarstvo in Šćetinin (AAQ) — alpinizem, po 13, 7. Urbančičeva (Kladivar) — atletika, 12, 8.—9. Vidmar (LBD) — kanuizem in Žitnik (LBD) — kanuizem, po 9, 10.—11. Dolenčeva (Olimpija) — kotalkanje in Šketa (Olimpija) — kotalkanje, po 8. 12.—16. Marolt (Bled) — veslanje, Berc (Bled) — veslanje, Mlinar (Bled) — veslanje, Bassin (Olimpija) — košarka in F. Kovač (Kladivar) — atletika, po 7, 17.—19. Parma (Novinar) — šah, Brodnik (Narodni dom) — gimnastika in Maras (TAK Maribor) — rokoborba, po 6, 20.—25. Rebolj (Triglav) — waterpolo, Kermavner (Tržič) — avtomobilizem, Jenkova (Ilirija) — skoki v vodo, Červan (Kladivar) — atletika, Vivod (Kladivar) — atletika in Lubejeva (Kladivar) — atletika, po 5, 26.—29. Obšteter (Ljubljana) — skoki v vodo, Vodeb (Branik) — tenis, Košorok (Ljubljana) — skoki v vodo in M. Vončina (Ljubljana) — konjeništvo, po 4. 30. do 36. Urnaut (Fužinar) — odbojka, Mrakova (Olimpija) — košarka, Bremec (Olimpija) — košarka, Logar (Olimpija) — košarka, Krnjič (Aluminij) — nogomet, Ljiljakova (Novinar) — šah in M. Dermastia (Olimpija) — košarka, po 3, 37.—47. Eiselt (Olimpija) — košarka, Šantavec (Odred) — kolesarstvo, Škerlj (Rog) — kolesarstvo, Kalan (Odred) — kolesarstvo, Valenčič (Rog) — kolesarstvo, Markovič (Aluminij) — nogomet, Čik (Celje) — konjeništvo, Stražar (Slovan) — košarka, Daneu (Ljubljana) — plavanje, Grmovšek (Branik) — tenis in Škuljeva (Olimpija) — tenis, po 2, 48.—52. Židanik (Slovan) — košarka, Klevišar (Olimpija) — namizni tenis, A. Bernetič (Koper) — motoristika, J. Štefe (Kamnik) — motoristika in Zupančič (Olimpija) — nogomet, po 1 točko.

KRATKO TODA NOVO

Ponoven generalni naskok na novinarske sedeže in tribune — za hokejskim prvenstvom v Ljubljani in nogometnimi stadioni v Veliki Britaniji — bo letos v drugi polovici avgusta v madžarskem glavnem mestu za evropsko prvenstvo v atletiki. Že do zdaj je v Budimpešti prijavljenih skoraj 500 pisočih in govorečih ali vsaj slikajočih zastopnikov sodobnih občil. Najštevilneje bodo po prijavah doslej zastopani časopisni ljudje iz ZR Nemčije, Francije in Sovjetske zveze.

Zaradi preočitnega nagnjenja h kaznovanju nedisciplin iranih nogometašev z enajstmetrovkami so se v Kolumbiji spravili nad sicer dobro zapisanega sodnika Estebana Rojasa. Mož je bil s temi odločitvami tako radodaren, da je — denimo — v eni sami tekmi dosodil nič manj ko štirinajst takih eksekucij. Rojasa so kratko malo suspendirali in mu naročili, naj o tej temi napiše primeren ekspoze, ob njegovem zagovoru pa bodo pristojni rekli zadnjo besedo, ali bo še smel piskati ali ne . . .

BALETNIK — Eusebio (Portugalska)

MOJSTER — Seeler (ZRN)

ŠTEVILKA 1 — Jašin (SZ)

SVETOVNO PRVENSTVO V NOGOMETU — ANGLIJA 66

352 NOGOMETAŠEV

DA O PSU NITI NE GOVORIMO

Enajsterica Brazilije, pred SP povsod favorit številka 1 (tudi v anketi TT, v kateri so sodelovali znani jugoslovanski športni novinarji), je bila tokrat primorana dokazati staro pravilo: nobeno moštvo na svetu ne more vztrajati dolgo v »first class« — prvem razredu. Urugvaj v zgodnjih tridesetih letih, za njim Italija, po drugi svetovni vojni Madžarska in naposled Brazilija — te enajsterice so krojile nogometno zgodovino. Toda ko so njihovi zvezdniki ostareli, je bilo tudi vladavine teh enajsteric hitro konec, kakor je s časom obledela tudi slava najboljše klubske ekipe po vojni v Evropi — madridskega Reala. Čim višje letiš, tem globlje padeš; tudi nogomet ni izjema.

Senzacionalna enajsterica — tako bi lahko imenovali reprezentanco LDR Koreje, pred prvenstvom outsiderja številka 1, ki je v predtekmovanju eliminirala dvakratne svetovne prvake Italijane in Čilence, četrtfinalno tekmo s Portugalsko pa izgubila 3:5 — po vodstvu 3:0! S štirimi zaporednimi goli je »črni biser iz Mozambika« in Pelejev naslednik Fereira da Silva (Eusebio) nato zapečatil njihov zmagoviti pohod. Korejci so vojaško moštvo, ki ga sestavljajo mladi igralci (zvečine letnika 1943—45, nekaj pa tudi 46 in 47). Ekipa se je tri leta pripravljala na SP. Pred finalnim turnirjem je odigrala skupno 65 tekem; zmagala je šestdesetkrat, neodločeno igrala štirikrat in izgubila eno samo tekmo! Njeni trenerji so se šolali v Moskvi, Pragi in Budimpešti . . . Presenečenj na račun Korejcev ni zmanjkalo niti potem, ko so izgubili s Portugalci. V petek so odločno, toda vljudno Angliji odrekli, da je domovina nogometa. Pooblaščeni govornik iz njihovega tabora je namreč izjavil v Rainhillu: »Nihče nas ni učil te igre, pa naj Angleži govorijo, kar hočejo; sami smo se je naučili. Imamo svojo zgodovino, ki sega 2000 let nazaj, in že dolgo pred Angleži smo igrali nogomet.«

Prijatelji nogometa iz Burme so poročevalcu angleškega nogometnega časopisa »World-Soccer« Rogerju Macdonaldu brzojavili, da naj uresniči, kar je obljubil pred SP. Mož je tedaj namreč izjavil, da bo pojedel vse rokopise svojih poročil s SP, če bo reprezentanca LDR Koreje enkrat samkrat zmagala na SP. Da, napovedi so spolzke . . .

Angleški tisk je najboljše igralce in trenerje na SP okinčal z raznimi domiselnimi vzdevki, po katerih jih zdaj, ko se je zgrnil zastor nad veleturnirjem, pozna vsa Anglija. Skala je segala od »dragocenega Peleja« čez »strašnega Franca« za Beckenbauerja in »vrataraskega strahu« za Hallerja do »črnega baletnika«, s čimer so poročevalci merili na Eusebija. »Topničar« je bil Garrincha, bivši zvezni trener reprezentance ZRN Sepp Herberger pa »stric Sepp«, sedanji varuh ekipe ZRN Helmut Schön pa ustrezno »nečak Helmut«.

Po prvih tekmah na SP so se velike zavarovalnice pošteno oddahnile, ker se ni nihče med 352 igralci hudo poškodoval; pozneje so se dogodki na igriščih seveda zasukali drugače — tudi na škodo zavarovalnic oziroma njihovih blagajn. Vsota, za katero so bili zavarovani vsi aktivni nogometaši, je bila 17,5 milijona funtov ali po naše 62 milijard 500 milijonov Sdin. Z drugimi besedami, če hočete: toliko velja 352 nogometnih igralcev.

Poglejmo še v kovčke ene izmed državnih reprezentanc, denimo Argentincev, ki so se na SP poslovili po nesrečnem porazu z Angleži. S seboj so imeli 120 parov nogometnih čevljev, za vsakega igralca po 3; povrh je dobil vsak še 1 par sandal, telovadnih copat in gumijastih copat za kopanje. Posebnost v njihovi garderobi je bilo tudi 425 dresov iz čiste svile ali najlona! Mislili pa so seveda tudi na svoje gostitelje in prijatelje. Do poraza z Angleži so razdelili številne zlate zapestne gumbe in pepelnike iz porcelana, ki so jih opremili z grbom svoje nacionalne nogometne zveze. Pa ni ne eno ne drugo iz prtljage zaleglo . . .

Zakaj francoski nogometaši, prav tisti, ki so jugoslovanskim prekrižali račune v kvalifikacijah, niso prišli dlje kot do predtekmovanja londonskega turnirja, se je izkazalo šele 14. julija. »Krivimo Brigitte Bardot in njeno poroko z G. Sachsom. Po tem dnevu smo se o njej pogovarjali več kot o nogometu! Če bi bila prišla BB na poročno potovanje v London, nas bi lahko spodbujala k izjemnim dosežkom, tako pa . . .« je dejal po francoskem polomu kapetan moštva Artelesa.

Nemški sodnik Rudolf Kreitlein iz Stuttgarta, ki se je na SP v Angliji proslavil s slabim sojenjem na četrtfinalni tekmi med Anglijo in Argentino (1:0), predvsem ker je v 36. minuti neupravičeno izključil Argentinca Rattina in tako pomagal Angležem v finale je tudi sicer posebnež. Na SP je prišel kar s tremi urami! Doslej je imel samo dve prj sebi, eno na roki, drugo pa v žepu. »Za vsak primer pač, če bi se ena ustavila . . .« je dejal previdni mož, ki ima z urami slabe skušnje. Na neki prvenstveni tekmi pokrajinske lige v ZRN je Kreitlein namreč padel na tla, ko je trčil z nekim igralcem. Ko je vstal, je ugotovil, da je izgubil ročno uro. Poskušali so jo najti, toda bilo je zaman. A nevtralec je imel še eno uro v žepu; z njeno pomočjo je po 90 minutah odpiskal tekmo. Toda med igro je bil vseeno zaskrbljen, ker bi lahko odpovedala tudi »rezerva«. Zategadelj je na tekmah, ki jih je sodil na SP v Angliji, imel še tretjo uro v žepu na suknjiču (Mimogrede: njegovo izgubljeno uro so pozneje našli, toda ne na igrišču, marveč v kopalnih prostorih s prhami. Ondi je Kreitlein nenadoma ugotovil, da je pri padcu zlezla po roki navzgor, kjer je mirno tiktakala dalje . . .).

Nogometni lev »Willie« je bil znamenje SP 1966. V Angliji ste ga ves minuli mesec in že mnogo prej lahko srečali na vsakem koraku in v vseh mogočih oblikah. Willijeva priljubljenost je vplivala celo na poimenovanje novorojenčkov. Kakor trdijo naši viri, so ime William v zadnjih tednih izbrali trikrat več kot doslej, ponekod — v posameznih krajih — pa je novopečenih »Willijev« celo petkrat ali šestkrat več.

Pes, ki je štiri mesece pred začetkom SP v nekem vrtu londonskega predmestja odkril (zakopan) ukradeni pokal Julesa Rimeta, je v dneh SP — tudi v Londonu — pridno nastopal, toda pred filmsko kamero. Naslov filma, v katerem »igra« tudi Pickles, je »Vohun z mrzlim nosom«. Pickles, ki je svojemu gospodarju doslej navrgel že kakih 50 milijonov našega starega denarja, v tem filmu sicer ne igra glavne vloge. Prvi junak je neki buldog, ki ga poklonijo sovjetskemu predsedniku, nato pa prek skritega mikrofona posreduje zaupna poročila. Pickles nima rodovnika, toda je zelo pameten pes. V mistru Georgu Skinnerju ima celo lastnega menažerja, ki, ima v rokah vse svetovne pravice, kar zadeva tega znamenitega psa. Na otvoritveni in finalni tekmi za 1 in 2. mesto na Wembleyu je bil Pickles častni gost, toda za dogodke na igrišču se ni utegnil zanimati: preveč je bil zaposlen s klobasami, ki so mu jih dajali gledalci.

Posebno nagrado za vzornega gledalca na SP je namenil neki anonimnež: ducat elegantnih samoveznic; na njihovi hrbtni strani je zapisano »champion spectator« (prvak — gledalec). Darovalec želi, naj bi s to nagrado odlikovali tistega gledalca na SP, po katerem bi se lahko zgledovali tudi drugi glede »navdušenja za šport, spodobnosti in obvladanja samega sebe«. Predloge — z dokaznim gradivom — bo treba zdaj, po zaključku prvenstva, čimprej poslati na poseben naslov, za katerim se skriva darovalec, bržkone seveda kaka tvrdka, ki izdeluje ovratnice.

Finalna tekma letošnjega SP na Wembleyu med reprezentancama Anglije in ZRN je navrgla svetovni rekord glede iztržka za vstopnice. 100.000 gledalcev je moralo za vstopnice odšteti približno 780 milijonov S din!

ZANIMIV POGLED ZA KULISE V SVETOVNI TENIŠKI ARENI

TRI TRETJINE TENIŠKIH „ASOV“

Letos je veliko razburjenje med alpskimi smučarji, ker so svetovno prvenstvo zanje pripravili avgusta na južni polobli. So pa športniki, ki bi jim bilo bržčas vseeno, kdaj in kje bi bila njihova najpomembnejša tekmovanja, saj sezona zanje traja od 1. januarja do 31. decembra. Tudi niso izbirčni glede tekmovališč. Merijo se na igriščih iz ugaskov, na travi, cementu, v dvoranah — na lesenem podu. Igrajo vsepovsod in na čemerkoli, le da mere igrišča ustrezajo. In kajpak — igrajo kadarkoli . . .

Gre seveda za teniške igralce oziroma za tiste med njimi, ki sestavljajo jedro svetovne elite. Čeprav je igralcev tenisa po svetu na milijone, je teh, o katerih vam hočemo pripovedovati, kvečjemu nekaj sto. To so fantje in dekleta, ki jim je tenis v določenem življenjskem obdobju poklic, čeprav jim uradno pravimo amaterji. Taki ostanejo, vse dokler nastopajo na turnirjih. Potem se njihova pota razidejo. Nekateri najboljši gredo med prave profesionalce (vključijo se v tako imenovane teniške cirkuse), drugi postanejo teniški učitelji, tretji spet pa si omislijo eksistenco, ki z njihovo športno potjo ni neposredno povezana. Seveda pa je bilo igranje tenisa osnova zanje — bodisi po denarni plati, bodisi po izkušnjah, saj nenehno potovanje po svetu navrže mnoge koristi — od spoznavanja najrazličnejših ljudi pa do izpopolnjevanja v znanju jezikov. Zatorej je težko reči, da je čas turnirskega življenja zanje izgubljen, čeprav seveda — študijsko ali poklicno — navadno zaostanejo.

ŠPORTNIKI, UMETNIKI, BUSINESSMENI

Če bi hoteli turnirskega teniškega igralca pobliže predstaviti, bi zanj lahko rekli, da je v njem nekako tretjina športnika, tretjina umetnika in tretjina businessmana. Seveda vse turnirsko življenje poteka v športnih okvirih, vendar je poslovnost zdaj že tudi povsem izrazit element. Formirana je prava borza, s »cenami«, ki so drugačne na največjih, srednjih in malih turnirjih in se seveda oblikujejo po ponudbi in povpraševanju.

Zanimivo je, da so honorarji (v nekaterih drugih športih pravijo temu startnine) najmanjši na najpomembnejših tekmovanjih. Wimbledon, Pariz — na te tekme igralci ne prihajajo zaslužit. Na teh turnirjih si z visokimi uvrstitvami in lepimi partijami dvignejo »ceno« za manjša tekmovanja.

Letošnji wimbledonski zmagovalec Španec Santana, najboljši Avstralci in Američani »kotirajo« največ. Santana ta čas lahko zahteva (in dobi) za nastop na enem enotedenskem turnirju približno 1200 dolarjev, igralci naslednjega razreda (vanj sodi denimo tudi naš Pilić) pa se morajo zadovoljiti s tretjino do polovico te vsote. Začetniki v mednarodni areni, kakršna sta na primer naša reprezentanta za pokal Galea Franulović in Minček, igrata seveda za mnogo manj: stanovanje in oskrba ter kakih 50 dolarjev je že lep honorar za tistega, ki je pravzaprav šele vajenec . . .

Viri dohodkov so seveda še drugi: ekshibicijski nastopi, treniranje ekip, delež od prodaje teniških rekvizitov itd. Znani Grk Kalogeropulos, wimbledonski prvak med mladinci 1963, je na primer nastopil na ekshibiciji v Mariboru za 30.000 S din, Brazilcu Barnesu, ki je vadil našo Davis cup ekipo pred srečanjem s Španijo v Barceloni, so izplačali za teden dni dela nekaj sto dolarjev. Seveda je tudi v tem poslu tako, da uspevajo spretnejši. Med Jugoslovani je, na primer, Jovanović mnogo okretnejši kakor Pilić, kar je nazadnje razvidno tudi iz tega, da je navzlic tenisu tik pred diplomo na zagrebški filozofski fakulteti (jeziki) in da si je ob vseh potovanjih po tujem doma osnoval tudi že družino, kar vse pa začnje čase ni brez vpliva na njegovo formo.

ZMAGOVALEC IZ WIMBLEDONA — Emanuele Santana (Španija)

TREBA JE MNOGO VOLJE

Če smo zdaj obdelali poslovno »tretjino« teniških igralcev, se velja sedaj ustaviti pri njih kot športnikih. Neskončno veliko truda in prizadevnosti je namreč treba vložiti v tenis. Vaditi, tekmovati, vaditi in tekmovati vsak dan v letu mora tisti, ki hoče kaj pomeniti. Mnogo krat se sprašujemo zakaj — npr. v Sloveniji — ni vrhunskih teniških igralcev. Odgovor pa je kaj preprost: zato, ker se nihče izmed slovenskih igralcev tenisu pravzaprav sploh ni posvetil. Vsi so pridno študirali (in doštudirali) ali opravljali svoj poklic, tenis pa igrali mimogrede. Tako pa v teniškem poklicu seveda ni mogoče uspevati.

Teniški igralci — umetniki, kje pa, bo kdo ugovarjal tretji tretjini opisanega lika svetovnega popotnika z žogico. Da, tudi virtuozi so med njimi. Španec Santana, na primer, je že eden izmed njih. Njegovo mojstrstvo v udarcih je v sozvočju z njegovimi taktičnimi domisleki izredno doživetje. In takih je še nekaj. Pa tudi brez bohemstva med igralci ne gre. Značilen primer je najboljši brazilski igralec Barnes, ki so ga letos izključili iz ekipe za Davisov pokal zaradi — pitja. Takole mi je opisal svojo usodo. »Brez kozarčka whiskyja kratko malo ne morem. Poskušal sem, toda tresle so se mi roke in nisem mogel igrati. Sedaj je spet dobro, a naša federacija je pač mnenja, da za Davisov pokal tak nisem primeren. Pa nič . . .«

Mnogi romani se spletajo ob teniških igriščih širom po svetu. Nekateri imajo happy end, drugi ne. A tako je pravzaprav na vsakem področju človekovega udejstvovanja . . .

E. BERGANT

LE KDO BI SI MISLIL!

V VESOLJU še ni fotoreporterjev, pa se je moral ameriški samodejni raziskovalec Surveyor na Luni kar sam fotografirati. Gre torej za lastni portret, za senco avtomatske vesoljske postaje, ki jo je posnela televizijska kamera v Surveyorju. Podobo ji je posredovalo vrtljivo zrcalo na vrhu »opazovalca«. Senco je televizijska kamera posredovala na Zemljo 13. junija 1966.

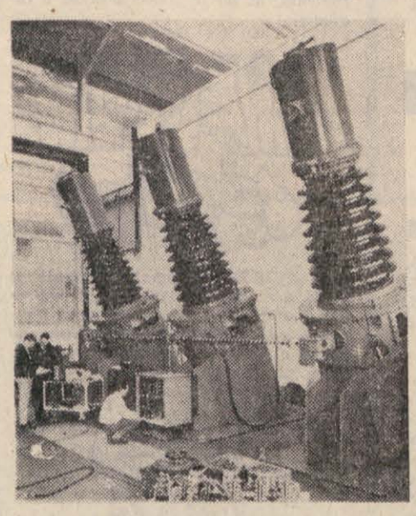

ELEKTROTEHNIŠKI inženirji, ki so konstruirali tri nova stikala za transformatorje visokih napetosti, pravijo, da so stikala tako sodobna, da ne vara podoba, ko se zde kot rakete iz utopičnega romana. Gre za stikala, ki preklapljajo transformatorje tako, da posredujejo napetost 132 kilovoltov in tudi 400 kilovoltov. Tudi med preklopom ostane električno omrežje »pod napetostjo«. Izdelani so tako, da jih namestijo na transformator, in ne poleg transformatorja, ter tako prihranijo prostor.

AVTOMOBILISTE na počitnicah so razdelili v tri razrede: prve, ki dajo v prtljažnik denarnico in gredo v hotel, druge, ki imajo manjšo listnico pa v prtljažniku šotor, in tretje — ti so menda najbolj zviti — ki si kar od doma pripeljejo hotel — prikolico za stanovanje. No, sedaj pa prihaja četrta kasta: izdelali so prikolico, ki ni samo stanovanje na kopnem (spodnja slika), ampak tudi ladja. Prikolica se ne potopi, spodnji del vozila pa je tako oblikovan, da dobro plava. Potrebuješ samo še ladijski vijak in motor, pa ladja tudi zaplove (slika zgoraj).

MEDICINA

KDOR NE VERJAME, IMA PRAV

DOBRE STARE IN PREPROSTE »OPTIČNE PREVARE« SO SPRETNI RISARJI NADOMESTILI Z »NEMOGOČIMI FIGURAMI«. ZMEŠAJO PERSPEKTIVO IN PLOSKOST, V RISBO PRITIHOTAPIJO NEMOGOČE KONSTRUKCIJE, IN OPAZOVALEC NE MORE VERJETI RISBI, PA ČEPRAV SE ZDI POVSEM KOREKTNA. AMERIŠKI PSIHOLOG GREGORY JE RAZLOŽIL, ZAKAJ JE MOGOČE PREVARATI ČLOVEKOV VID.

Skrivnostni menihi opravljajo zmešan obred: polovica se jih neprestano vzpenja po stopnicah svojega samostana, drugi sestopajo brez upa, da bo kdaj konec stopnic. Obsojeni so, da bodo večno hodili. Zakaj samostansko stopnišče ima samo 45 stopnic, pa ne začetka in ne konca. Tisti, ki je stopil po stopnicah navzdol, mora večno sestopati, in pred tistim, ki se vzpenja, je večni vzpon. Vsaka stopnica je najvišja in tudi najnižja. Oboje hkrati.

Menihi, samostan in stopnišče niso od tega sveta. O njih priča samo risba. Gre za grafiko nizozemskega slikarja in amaterskega matematika Mauritsa C. Escherja. In kdor jo dolgo gleda, ne ve, ali ni morda znorel. Takole opisuje risbo ameriški psiholog dr. R. L. Gregory: »Pogled potuje po stopnicah naokrog in poskuša rešiti uganko. Toda oko ne bo nikoli razrešilo skrivnosti začaranega kroga. Rešitve ni.«

Skrivnost Escherjeve risbe je prefinjena optična prevara. Nizozemski slikar si je že v petdesetih letih izmišljal takšne optične prevare, v zadnjem času pa so podobne risbe vse pogostnejše na straneh magazinov za intelektualce zahodnega sveta. In sedaj so se z njimi začeli ukvarjati tudi znanstveniki — matematiki in psihologi. Gre za geometrijska telesa, ki se zde povsem korektno narisana, ko pa jih natančneje pogledaš, ugotoviš, da takšnega telesa v resnici ni.

V študiji o psihologiji gledanja, ki je pred nedavnim izšla v New Yorku, je raziskovalec Gregory analiziral, kako je mogoče prevarati sicer zanesljivo človeško oko.

Že dolgo poznamo preproste figure, ki prevarajo pogled. Ko z očesom primerjamo enako dolgi črti, se nam zdi krajša črta, ki ima na obeh koncih narisani puščici, ki kažeta navzven; črta, ki jo omejujeta puščici, ki kažeta navznoter, pa daljša. Vzporednici, ki ju narišemo na dva različna vzorca vzporednih črtic — črtice čez prvo vzporednico so pravokotne na črtice čez drugo vzporednico — se nam ne zdita paralelni.

Gregory razlaga optične iluzije na osnovi fenomena, ki mu doslej znanstveniki skoro niso pripisovali večjega pomena, pa čeprav ga je že leta 1637 opisal francoski filozof in matematik René Descartes. Gre za tako imenovano velikostno konstanto. Bolj ko je predmet oddaljen od opazovalca, manjša je na mrežnici opazovalčevega očesa podoba predmeta. Toda kljub temu se opazovalcu ne zdi, da je pritlikavec človek, ki je oddaljen dvajset metrov. Možgani namreč na osnovi izkušenj korigirajo podobo, ki jo je zaznalo oko. In le v posebnih izjemnih situacijah se prevara ta sicer nezmotljiva korekcija podobe na mrežnici očesa. Če se na primer povzpneš na vrh stolpa, pa pogleda s ptičje perspektive nisi navajen, se ti zde ljudje in avtomobili pod teboj igračke.

Toda tudi v takšnih izjemnih položajih se vid kaj kmalu prilagodi: tako se zidarjem, ki zidajo visoke tovarniške dimnike, ljudje in vozila pod njimi ne zde igračke, ampak normalno velike osebe in avtomobili. Da bi še bolj potrdili, kako zelo se vid lahko prilagodi, so znanstveniki večkrat ponovili tale poskus: različnim osebam so nataknili očala, ki obračajo sliko in se skoznje zdi, da je ves svet postavljen na glavo. Čez nekaj časa so poskusne osebe tudi skozi ta očala videle prav, saj so možgani obrnili na glavo postavljene podobe.

Prizadevanje, da človek neprestano usklajuje optične vtise in izkušnje, se zdi zelo očitno, ko gledamo slike. Čeprav je slika ploska, dvodimenzionalna, si predstavljamo še tretjo dimenzijo.

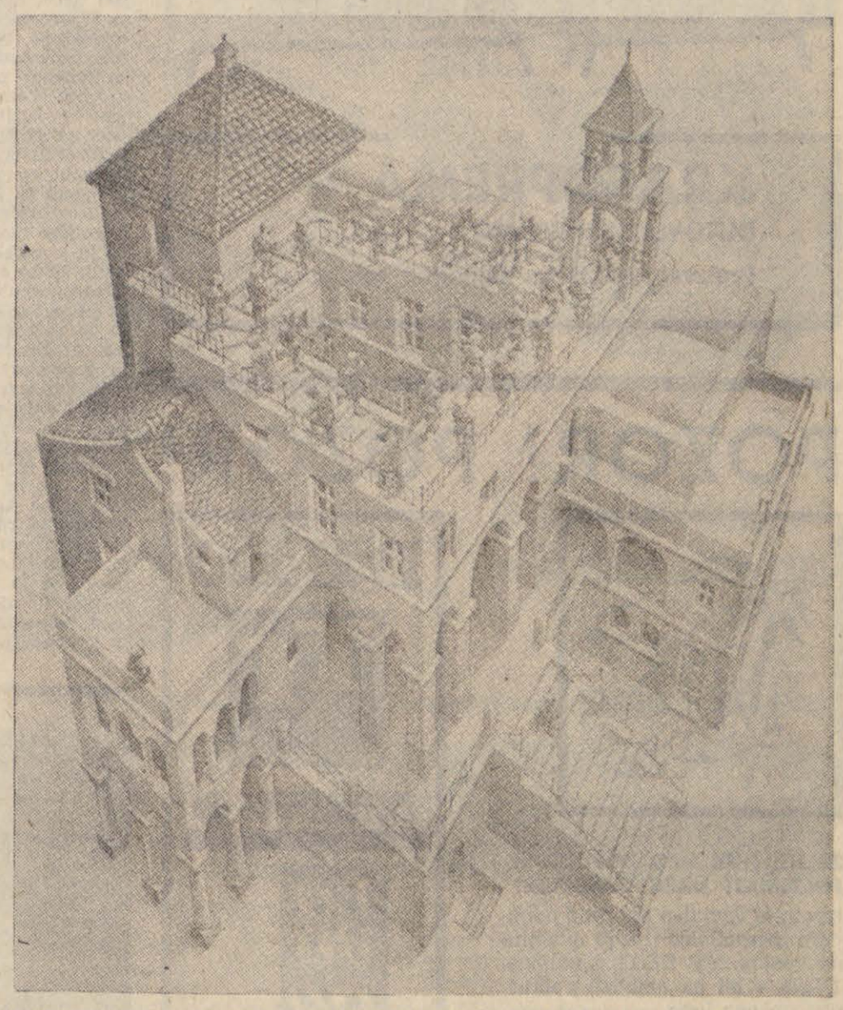

Escherjeva grafika »PO STOPNICAH GOR IN DOL«: Občutek duševnega neugodja

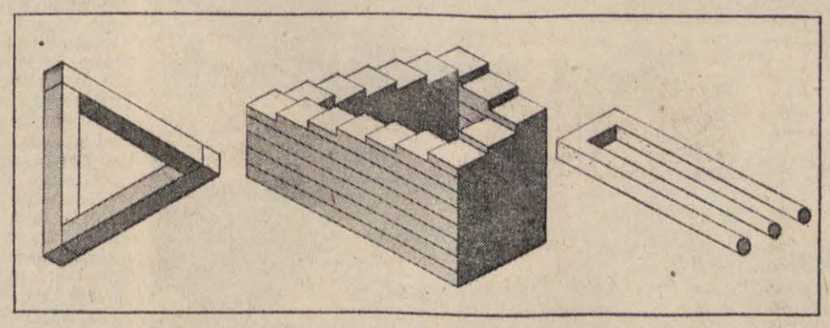

NEMOGOČE FIGURE: Kdor išče rešitve ...

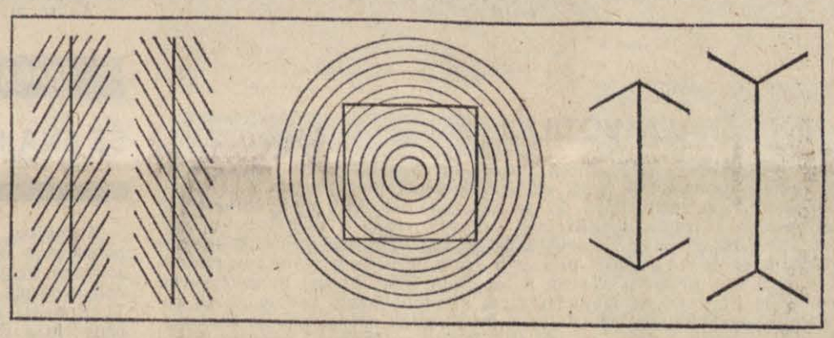

... obupa nad svetom: OPTIČNE PREVARE

Osnova starih optičnih prevar je v tem, da možganom posredujejo hkrati dve vrsti optičnih signalov, med katerima niso zmožni odločiti. Razložimo na primeru vzporednic na črtastih vzorcih. Zaradi poševnih črtic vzorca se nam zdi, da je risano v perspektivi in ima zato risba »globino«. Po drugi strani pa vzporednici pričata, da gre le za dvodimenzionalno podobo. Nasprotje obeh občutkov opazovalca tako zmede, da ga prevzame duševno neugodje.

To psihično neugodje pa se spremeni v pravo optično blaznost, ko opazujemo optične prevare, ki so si jih v zadnjih letih izmislili »geometri za trike«. Tako kot pri starih optičnih prevarah tudi sodobni »optični prevaranti« spretno prepletajo ploskovne in perspektivne predstave. To pa jim še ni dovolj, ampak pritihotapijo v risbe konstrukcijske napake, ki na videz združujejo nezdružljivo.

Med temi »nemogočimi figurami« (tako jim pravijo v žargonu geometrov za trike) skoro najbolj preseneti podoba trikotnika iz treh brun, ki so na risbi tako »blazno« sestavljena, da si je trikotnik povsem nemogoče prostorsko predstavljati.

Še bolj pa zmede opazovalca figura, ki jo je pred nedavnim na naslovni strani objavil ameriški satirični list »Mad«: gre za zmešan okvir, kjer se opazovalec ne more odločiti, ali naj verjame levi polovici risbe, ki govori, da gre za bruno v obliki črke »U«, ali pa desni polovici risbe, ki govori, da gre za tri okrogle stebre.

Escherjevo stopnišče in menihi se ne zde nič manj hudičevi. Večni popotniki se lahko v začaranem krogu neprestano vzpenjajo le na papirju, pri tem pa je iluzija prostora na risbi odlična. Dva meniha stojita ob strani in razmišljata o nenavadnem stopnišču, kjer se pode njuni bratje. Escher: »Mislita, da sta spregledala prevaro.« Toda: »Prej ko slej bosta spoznala zmoto svojega nekonformizma.«

VESOLJE

ZA STOPNICO BLIŽE LUNI

VESOLJSKO LADJO APOLLO, KI NAJ BI AMERIČANE PONESLA NA LUNO, BO POGANJAL TEKOČI VODIK. ZDELO PA SE JE, DA BODO TO NAJBOLJŠE RAKETNO GORIVO V BREZTEŽNOSTNEM PROSTORU LE TEŽKO UKROTILI. NAŠLI SO REŠITEV IN JO PRESKUSILI V VESOLJSKI LADJI S–IV B, KI JO JE V VESOLJE PONESLA PRVA STOPNJA RAKETE SATURN I.

Izstreliti so morali velikansko vesoljsko ladjo, da bi opravili en sam poskus. Potem ko je štirikrat obkrožila Zemljo, se je razletela. In vendar se zdi kratkotrajni polet 29-tonske vesoljske ladje S-IV B, ki so jo pognali v vesolje pred štirinajstimi dnevi, zelo pomemben. Znanstveniki, ki so še po starem priklenjeni na Zemljo, so namreč lahko prvič opazovali, kako se v vesolju obnaša tekoči vodik.

Tekoči vodik je najmočnejše raketno gorivo, kar jih poznamo. Približno 40 odstotkov močnejši je kot tekoče gorivo, ki poganja prvo stopnjo rakete Saturn I. Tekoči vodik naj bi pognal na krožno pot okrog Zemlje vesoljsko ladjo Apollo, in jo od tam potem tudi pognal naprej na Luno. Težava je le, da je tekoči vodik le težko ukrotiti. Vodik je izredno hlapljiv, pa ostane tekočina le pri izredno nizki temperaturi blizu absolutne ničle. Tako nizko temperaturo je seveda zelo težko ohraniti na Zemlji in tudi v vesolju. Ameriški raziskovalci vesolja so na osnovi teoretskih raziskav sodili, da bodo tekoči vodik, ko bo v vesoljski breztežnosti, komaj lahko uporabili za pogon rakete, saj bo v posodah za gorivo nastala mešanica tekočine in plina. Če pa tekoči vodik ni na dnu posode, potem ne more doseči zaklopk, skozi katere ga črpajo v izgorevalno komoro.

Znanstveniki so se spraševali, kako bodo lahko v takšnih razmerah ponovno vžgali raketni motor, ko bodo hoteli ladjo, ki je krožila okrog Zemlje, pognati na pot k Luni. Inženirji so sklepali, da bi v primeru, ko bi ladjo Apollo počasi pospešili, tekoči vodik zaradi vztrajnosti stekel na dno posode. Da bi jim uspelo tako pospešiti vesoljsko ladjo, so na vrhu posode z gorivom ladje S-IV B napravili odprtine, ki so jih usmerili nasproti smeri nameravanega poleta. Odprtine so lahko nadzorovali. Tako so upali, da bo skoznje uhajal plin, ki bo izhlapel iz utekočinjenega vodika in zaradi reakcije porinil in pospešil vesoljsko ladjo.

Veliko vprašanje pa je bilo, ali se bo njihovo upanje tudi uresničilo, ko bo šlo zares. Da bi to ugotovili, so inženirji NASA namestili televizijske kamere v notranjost posode s tekočim gorivom v S-IV B. Potem so opazovali, kaj se bo dogajalo s tekočim vodikom v posodi. Medtem ko je prva stopnja rakete Saturn I pognala vesoljsko vozilo z Zemlje, se je med pospešenim gibanjem tekoči vodik usedel na dno posode. Potem je prva stopnja rakete odpadla in vžgal je raketni motor na S-IV B ter pognal ladjo v orbito. Na televizijskih zaslonih v kontrolnem središču v Hustonu so opazovali, kako je naglo padala gladina tekočega goriva, saj je vodik izgoreval v izgorevalni komori raketnega motorja.

Ko je začela vesoljska ladja krožiti okrog Zemlje, so ugasnili raketni motor, ladja je bila brez teže, in takrat so opazili, kako so se razmere v posodi za gorivo nenadoma spremenile. Tekočina in plin stą se začela mešati. Tehniki, ki so nadzorovali polet, so po radiu odprli odprtine na posodi z gorivom, da bi začeli uhajati plini in pospešili tedaj enakomerno krožno gibanje vesoljske ladje. Na zaslonih so ugotovili, kako se je tekoči vodik spet usedel na dno. »Zdi se, da se je vodik umiril,« je dejal kontrolni inženir. »Nič več ne brizga.«

Zaradi plinov, ki so uhajali skozi odprtine, se je vesoljska ladja začela gibati pospešeno, in potem so s kontrolne postaje ukazali navidezni ponovni vžig motorja. Odprli so zaklopke na dnu posode z gorivom. Vodik je začel teči v izgorevalno komoro. Na televiziji so natanko videli, kako se je umirila površina tekočega vodika.

Raziskovalci pa še niso bili zadovoljni. Ko je S-IV B že tretjič krožila okrog Zemlje, so zaprli odprtine na vrhu posode. Ladja se ni več gibala pospešeno, tekočina v posodi se je spet vznemirila in vodikovi hlapi so se zmešali z velikimi kapljami tekočega vodika. Potem so spet odprli odprtine, ladja je dobila pospešek, vihar v posodi se je spet umiril. Očitno je bilo, da so ukrotili tekoči vodik in da bodo kos tudi tej oviri na poti k Luni.

AVTOMOBIL

SLOVITI DIRKAČ STIRLING MOSS O SAMODEJNEM GONILU

VOZILI BOMO KOT „AMERIKANCI“

»PAMETNI ANGLEŽ« SE V TRETJEM NADALJEVANJU O NOVOSTIH SODOBNIH AVTOMOBILOV LOTI SAMODEJNEGA GONILA. PRAVI: »RAD IMAM ROČNE PRESTAVE, TODA ČAS JIH JE PREHITEL.« PREPRIČAN JE, DA NI DALEČ ČAS, KO V NOBENEM AVTOMOBILU NE BO VEČ PEDALA ZA SKLOPKO. BLAGOR ŽENSKAM ZA KRMILOM!

Ne uživam, kadar vozim avtomobil, ki je opremljen s samodejnim gonilom. Kako bi tudi, ko pa sem že od prvih učnih ur šofiranja pa tudi kasneje z vseh dirk navajen ročnih prestav. Tudi na avtomobilski cesti mi je bolj všeč, če lahko menjalnik upravljam na roko.

Pri vsem tem pa ne smemo zamolčati, da samodejno gonilo izbere v devetindevetdesetih od sto primerov najbolj pravilno prestavno razmerje. Toda človek ima rad, da sam upravlja menjalnik, še posebej v nevarnih položajih in kadar vozi za šport.

Samodejno gonilo stane veliko denarja, cena je odvisna od velikosti in znamke vozila, kar znese sto petdeset do tristo petdeset dolarjev. Zaradi avtomatike vozilo slabše pospešuje in poraba goriva je večja. Pa se vendar tudi varčni vozniki navdušujejo nad avtomatiko. Zakaj? Na cestah je vedno več avtomobilov in vožnja postaja vse bolj nadležna rutina. Tudi najbolj navdušen športni voznik ne more uživati v vožnji, ko se avtomobil ob prometnih konicah plazi v gostem prometu. Poleg tega se je treba na velemestnih cestah zelo zbrati in se zato zdi vsaka naprava, ki olajša vožnjo, koristna. V Ameriki je avtomatika že nepogrešljiva. Več kot osemdeset odstotkov vozil, ki jih izdelajo v Detroitu, ima vgrajena samodejna gonila. Kdor hoče imeti ročne prestave, mora posebej doplačati zanje. Ameriški avtomobili pa so za avtomatiko tudi zelo primerni. Motorji jo močni in prožni, izgube optimalne hitrosti in nekoliko slabšega pospeševanja vozila tako skoro ne opaziš. Razen tega je predpisana omejitev hitrosti celo na dolgih državnih avtomobilskih cestah. Na splošno Amerikanci ne vozijo vozil na meji zmogljivosti kakor za šport navdušeni Evropejci. Ameriški konstruktorji so uspešno prevzeli nemške ideje — hidravlično sklopko Foettinger in sistem Trilok — ter izpopolnili samodejna gonila za serijsko proizvodnjo. Nemci sedaj še naprej izpopolnjujejo ameriške sisteme in jih nekoliko spremenjene vgrajujejo v nemške avtomobile. Firma Opel je s samodejnimi gonili najprej opremila vozili admiral in kapitän, sedaj jih vgrajuje tudi v 1,9-litrski rekord. Ford je tako opremil vozili ford 20 M in 17 M. Tovarna Daimler Benz je prodala že več kot 100.000 samodejnih gonil, čeprav je cena avtomatike tristo petdeset dolarjev. Tovarna BMW pa naroča kompletna avtomatska gonila v tovarni zobnikov ZF Friedrichshafen in jih prodaja svojim kupcem — tako kot tovarni Opel in Ford — za dvesto petdeset dolarjev.

KAKO DELUJE SAMODEJNO GONILO? Sestavljeno je iz dveh gonil: iz hidravličnega »menjalnika vrtilnih momentov« in planetnega reduktorja; pa iz »možganov«, ki samodejno pretikajo prestave. Hidravlični menjalnik je kombinacija turbine in črpalke ter opravlja naloge sklopke in dodatnega gonila. S pretično ročico voznik izbere osnovno prestavo, potem pa se avtomatika ravna po sesanju motorja, legi pedala za plin in hitrosti vozila.

Voznik s pretično ročico prilagodi samodejno gonilo posebnim pogojem. Običajno izbira stopnje: L, D, P, R ter N ali O. Pri legi L (low) vozi vozilo z visoko prestavo in veliko močjo na strmih klancih. Lego D (drive) izbere za normalno vožnjo. P pomeni parkiranje; gonilo je izklopljeno, vendar motor lahko zaženemo. R je vzratna vožnja, N ali O pa pomenita nevtralno lego ali ničlo.

Pri nekaterih gonilih sta še legi D_1 in D_2, s katerima lahko izkoristimo optimalno hitrost in pospeševanje vozila. Nekatera gonila tudi omogočajo vozniku, da lahko tudi prestavlja kot pri navadnem gonilu. Tako avtomatiko imata angleški vozili austin in morris-mini. Pri njiju lahko voznik vklopi prestave 1, 2, 3, 4 in še avtomatične stopnje P, R, N, L in D. Tako vozilo ne izgubi hitrosti in pospeškov. Seveda pa je taka avtomatika pri vozilu majhnega razreda, kot je morris-mini, zelo draga.

Tovarni Fiat in Simca sta zamenjali sklopko s hidravličnim menjalnikom. Voznik na roko vklopi zaželeno prestavo, vse drugo opravi menjalnik. S tako sklopko je vožnja bolj živa in elastična, ker dopušča npr. v četrti prestavi pospeševanje vozila od majhne hitrosti do optimalne hitrosti. Na tej osnovi je zgrajeno tudi samodejno gonilo v vozilih fiat 850 in simci 1000. Sklopko, ki jo krmili centrifugalna sila, uporablja Citroën pri vozilih velikega razreda in holandska tovarna DAF. Renault pa uporablja pri vozilu R 8 in R 10 magnetno sklopko, ki na elektriko menjava prestave.

Tudi na dirkah se je avtomatika uveljavila. Na nürnburškem »ringu« so zmagala ameriška športna vozila chaparral, ki so opremljena z dvostopenjsko avtomatiko. Bila so hitrejša od znanih vozil ferrari.

Vozniki se bodo morali sprijazniti z nekaterimi posebnostmi samodejnih gonil. Zahtevajo namreč večje stroške vzdrževanja in pokvarijo se, če vozilo vlečemo. Avtomobile, ki imajo vgrajeno avtomatiko, smemo vleči le s hitrostjo 30 do 50 km/h, in to le 20 do 80 km daleč, razen če seveda dvignejo kolesa.

Rad imam ročne prestave. Toda v prihodnosti bomo morali vsi pozabiti nanje, ker jih ne bo nihče več izdeloval. Pa kaj bi žalovali. Saj tudi nihče več ne objokuje nesinhroniziranih prestav, pa smo vendar tako dolgo vsi prestavljali z vmesnim plinom.

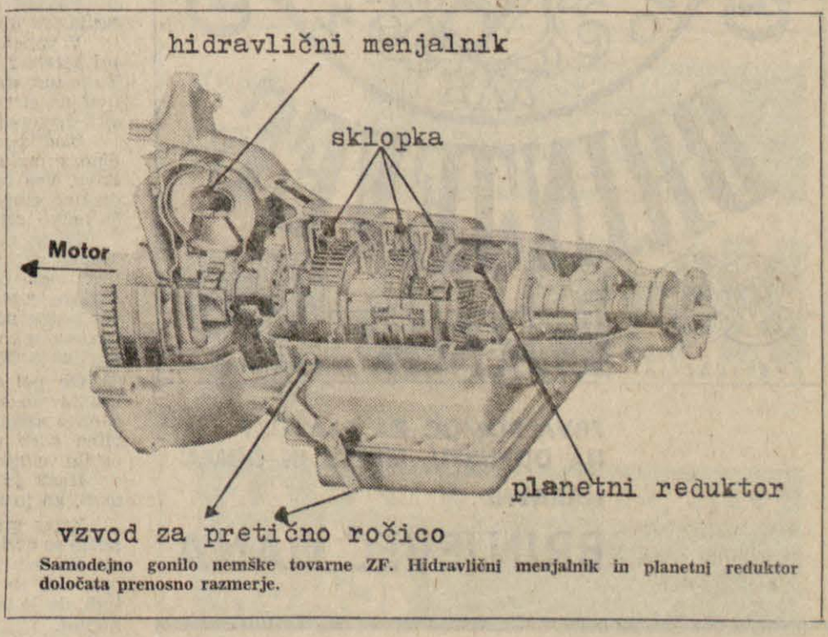

Samodejno gonilo nemške tovarne ZF. Hidravlični menjalnik in planetni reduktor določata prenosno razmerje.

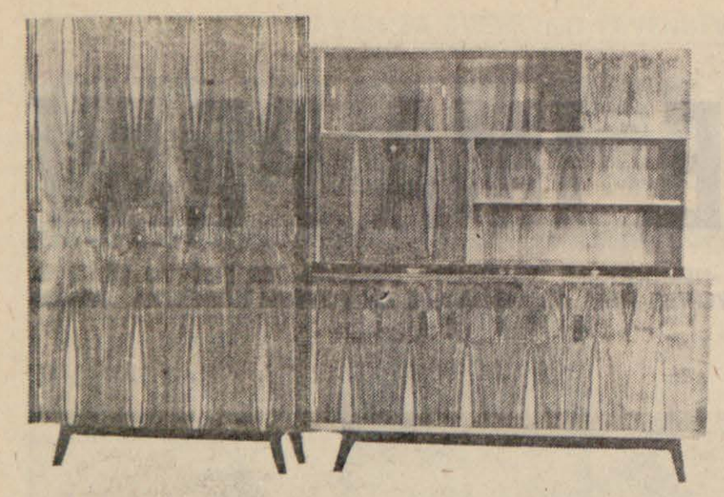

KRASOPREMA
DUTOVLJE PRI SEŽANI
Proizvaja pohištvo najboljše kakovosti

POZOR! POZOR!

DELO
TT
teden se začne s TT
ZVITOREPEC
tovariš

ŽELITE TUDI MED DOPUSTOM PREJEMATI NAŠE ČASOPISE?
Izpolnite vsaj dva dni pred odhodom naročilnico in jo pošljite na naslov: ČP DELO, Ljubljana, Titova 1 ali pa najbližji podružnici našega lista.
NE POZABITE! NE POZABITE!

Pošiljajte od ..... do .....
časopise .....

STALNI NASLOV:
Ime in priimek: .....
ulica ..... h. št. .....
kraj ..... pošta .....

POČITNIŠKI NASLOV:
ulica ..... h. št. .....
kraj ..... pošta .....
.....
(podpis)

POZOR! POZOR!

DANA

NARAVNO ZGANJE

BRINJEVEC

ODLIKOVAN 1962 LJUBLJANA · ODLIKOVAN 1963 LJUBLJANA · ODLIKOVAN 1964 LJUBLJANA · ODLIKOVAN 1965 LJUBLJANA

IZDELALA IN NAPOLNILA **DANA** MIRNA NA DOL.
DESTILACIJA

PRVA POMOČ ZA SLABOST NA DOPUSTU, IZLETU IN DOMA
NARAVNI
BRINJEVEC DANA

ROUEN

DESETERICA V JEČI: UMORILA BABICI

Po dobrih desetih mesecih najrazličnejših poizvedb, preiskav, zaslišanj in soočenj se je končno znašel v ječi tudi Eugene Letondeur. Pišemo končno, zakaj vseh teh deset mesecev je že bilo v ječi devet članov njegove družine, ki so jo francoski časniki označili bodisi kot »pošastno«, bodisi kot »peklensko«. Družina Letondeur — Eugene in njegova žena Julienne pa sedem otrok in mož najstarejše hčerke Jean Claude Genty — je namreč v štirih letih umorila dve babici, in sicer po družinskem posvetu, na katerem je obakrat soglasno sklenila, da je treba starkam »skrajšati muke«. Prvi zločin se je zgodil že leta 1959. Mati Julienne Letondeur Margherita Bertrand je po smrti svojega moža živela v hčerkini družini. Ko jo je zadela kap, so Letondeurjevi odločili, da bo za nepremično starko skrbela njena vnukinja Jacqueline. Toda starka se je kar dobro upirala bolezni in tako je potem nekega večera jeseni leta 1959 družina Letondeur sedla k posvetu. In prav starkina hčerka je prva predlagala, naj starko umore, potem ko so se drugi člani družine strinjali, pa je še sama skuhala čaj, v katerega je dala strup. Jacqueline je potem odnesla babici zastrupljen čaj. Zdravnik, ki je pregledal truplo starke, je menil, da je umrla zaradi srčne kapi. In tako je užaloščena družina lahko šla družno za pogrebom. Za pogrebom pa je šla tudi Eugenova mati Luisa Letondeur, ki je štiri leta kasneje, ko je tudi njo bolezen prikovala na posteljo, doživela enako usodo. Za njo je skrbela vnukinja Jeanine. Toda čez čas, ko je dekle tožilo, da bo zaradi starke izgubilo zaročenca, ker pač več nima časa zanj, se je »pošastna družina« spet sestala. Posvetovanje je bilo kratko: odločili so, da bo devetnajstletni Francois zadušil babico z blazino. Zdravnik je tudi smrt te starke pripisal srčni kapi. In verjetno policija ne bi prišla nikdar na sled morilski družini, če se ne bi Francois nekoč, ko je bil pijan, hvalil pred vrstniki, da sploh ne vedo, »kako lahko je umoriti sedeminsedemdesetletno starko«.

Ko je policija po ekshumaciji trupel obeh stark ugotovila, da gre res za umora, je aretirala postopoma vse člane družine Letondeur, razen Eugena, ki je tedaj hudo bolan ležal v postelji. Oseminpetdesetletni Eugene, ki se zaradi paralize ni mogel ganiti iz postelje, je tedaj preiskovalcem zatrdil, da je vse izpeljala njegova žena Julienne, da za vse skupaj dolgo ni vedel in da so končno tudi njemu stregli po življenju. On naj bi bil tretja žrtev »peklenske družine« in enkrat da je le malo manjkalo, pa bi zaužil zastrupljeno juho. Toda sedaj je preiskovalcem uspelo dokazati, da se je tudi Eugene udeležil družinskih posvetov, na katerih so sklenili, da bodo umorili starki, in da se je tudi on povsem strinjal z drugimi člani družine.

KÖLN

UMETNOST RAZBITI AVTOMOBIL

V starožitni »Gimnazijski prečni ulici« so dijaki proslavili konec šolskega leta drugače kot ponavadi: na čast, da so se začele počitnice, so priredili tudi »happening«. (Gre za modno novost, ki ji nekateri pravijo umetnost. Pri predstavi sodelujejo tudi gledalci. O podobnih prireditvah na zahodu smo že nekajkrat poročali.)

Kölnski dijaški happening je bil na gimnazijskem dvorišču. Umetniške užitke so prisotni doživljali tako, da so razbili star osebni avtomobil. Vsak udeleženec je moral plačati marko, za denar pa je dobil vrček piva in na posodo petkilsko kladivo, s katerim je lahko po mili volji razbijal avtomobil. Sodeloval je celo direktor gimnazije dr. van der Lieck. Poročajo, da je dobro mlatil. Prireditelji happeninga pa niso bili preveč zadovoljni, saj se je po deseturnem razbijanju izkazalo, da je avtomobil še skoraj cel. Finančno je prireditev uspela: ko so potegnili črto pod račun, se je izkazalo, da so pri razbijanju zaslužili 300 novih dinarjev. Avtomobil, ki so mu pred happeningom sneli motor in sploh vse, kar se je dalo odviti, je stal komaj 150 novih dinarjev.

POLICIJA NI POZNALA VOZILA

Na cesti med Georgensmündom in Spallom v Zahodni Nemčiji se je minuli teden zgodila huda prometna nesreča. Na cesti sta ostala popolnoma razbita »skrivnostni« avtomobil in pa majhno vozilo lloyd, ki je zapeljalo na levo in je bilo krivo nesreče. Deželna policija ni znala identificirati velikega vozila z münchensko registracijsko tablico M-XY 183 in ga je najprej označila kot »težko angleško limuzino« s štirimi vrati. Šele kasneje so policisti popravili svoje poročilo o nesreči in razbito vozilo pravilno opisali kot prototip novega avtomobila NSU, ki naj bi ga tovarna jeseni 1967 predstavila kupcem na frankfurtskem avtomobilskem salonu. Novo vozilo poganja dvovaljni wanklov motor (delovna prostornina enega valja je 500 kubikov), motor poganja prednji kolesi, na vsa štiri kolesa so inženirji pritrdili diskaste zavore. Novi motor naj bi dajal 110 konjskih moči, vozilo pa naj bi doseglo največjo hitrost 200 kilometrov na uro. Vsega tega seveda ni bilo moč razbrati iz razbitine, ki je obležala na cesti, toda tovarna je sedaj le razkrila svojo skrivnost. Cena nove limuzine, ki naj bi na zahodnonemškem tržišču konkurirala avtomobilom BMW 2000 in mercedesu 230, še ni določena, predstavnik za tisk tovarne NSU pa je izjavil, da bo »verjetno višja kot 10000 mark«. Prometna nesreča, pri kateri sta se poškodovala oba preskuševalca novega vozila, sopotnik v lloydu pa je poškodbam podlegel, ne bo prekinila preskusov novih vozil. Predstavniki tovarne so izjavili: »To ni bil naš edini preskusni avtomobil, še jih imamo.« Skoda pa je izredno velika, zakaj ročno izdelano vozilo je bilo vredno najmanj 600.000 novih dinarjev.

KANSAS CITY

LETALA: »KOT ROJENA ZA SLEPE POTNIKE«

Vsakdo, ki je kdaj potoval z letalom, je verjetno za hip pomislil, da je vse natančnosti in skoraj dilakocepske pozornosti že kar preveč: vozovnica na ime pa ena kontrola pa druga kontrola pa zvočniki in opozorila, prijavi se tam, odjavi se tam, pri potovanju čez mejo pa še cariniki in obmejni organi. Toda primer sedemnajstletnega mladeniča iz Amerike dokazuje, da je prav pri tako natančni kontroli pravzaprav še najmanj kontrole. James Richard Clark Davidson sicer živi v San Marinu v Kaliforniji, toda letos poleti je odšel na počitnice k prijateljem v Kansas City. In prav tam si je zaželel »manjše« popotovanje po svetu. Toda avtostop in tovorni vlaki ga niso zanimali. Hotel je potovati z letali. Ko si je ogledoval letališče v tem ameriškem mestu, je namreč našel na tleh že uporabljeno letalsko vozovnico. Pa je začel svoje popotovanje. Samozavestno se je odpravil na prvo letališče in brez težav s porabljeno vozovnico v roki prišel mimo vseh kontrol. Potem si je izbral letalo, na katerega je čakalo najmanj potnikov. Ni hotel namreč tvegati, da bi v letalu sedel na kako mesto, ki bi bilo že oddano, ker bi ga pač tako verjetno opazila stevardesa. Ko se je prvi poskus uspešno končal, je mladenič nadaljeval popotovanje. Najprej je izmenjal nekaj letal v ZDA, potem pa se je odločil, da bo odletel v London. In tudi to mu je uspelo. Svoje dokaj drzno slepo potovanje z letali pa je moral prekiniti v Londonu, ko je ostal brez denarja, lačen in brez stanovanja. Pa je odšel na ameriško ambasado in se prijavil. Ljudem v ambasadi je bil mladenič, ki je prišel do Londona brez potnega lista, brez denarja in brez vozovnice, tako všeč, da so mu dali nekaj denarja in mu omogočili še nekaj dni počitnic v Londonu, preden so ga na stroške ambasade poslali v rodno Kalifornijo.

FRANKFURT

ŠE ENA ROSEMARIE

V hotelu, ki stoji poleg poslopja, v katerem so januarja letos našli truplo prostitutke Helge Mature (o tem smo poročali v našem tedniku), in v mestu, ki se je pred leti po svoje proslavilo s smrtjo prostitutke Rosemarie Nitribitt, se mora policija od minulega tedna ukvarjati s smrtjo še ene prostitutke. Tokrat je bila žrtev šestindvajsetletna Hildegarde Braun, ki se je zadnje tedne zaposlila kot sobarica v hotelu. V istem hotelu, kjer je delala, pravzaprav v sobici v sedmem nadstropju, kjer je stanovala, je lastnica hotela našla dekle ubito. Na golem truplu, čez katerega je morilec vrgel le zgornji del pižame, so našteli enajst globokih vbodov z nožem. Zdravniški izvedenec meni, da je bil smrten že prvi ali drugi vbod z nožem in da so se zato preiskovalci spet znašli pred podobnim problemom kot pri obeh drugih prostitutkah, ki so ju umorili v tem mestu: možno je, da je umor res delo blazneža, možno pa je tudi, da je povsem normalen človek z vsemi tistimi vbodi z nožem hotel samo speljati policijo na napačno sled. No, o kaki sledi je skoraj nemogoče govoriti: policija kratko malo nima nobene.

Vse kaže, da bo šlo še za en »primer Rosemarie«, z drugimi besedami: da morilca ne bodo našli nikoli. Sicer pa je imelo umorjeno dekle kaj malo skupnega z Rosemarie in Helgo Maturo. Medtem ko sta ti dve v presledku nekaj let obogateli in potem tudi tragično končali svoje življenje zato, ker sta se družili samo s petičneži in bili tudi temu primerno bogati, je bila Hildegarde Braun precej na dnu lestvice v svojem poslu. Po policijskih statistikah je od konca vojne izgubilo v Zvezni republiki Nemčiji življenje vsaj 200 prostitutk (leta 1963 je bila v istem hotelu kot sedaj Hildegarde Braun umorjena tudi sedeminštiridesetletna Edith Sklarek), se pravi skoraj vsak mesec ena. Toda sedemdeset umorov je še vedno v rokah preiskovalcev, za morilci ni nobenih sledi. Ni izključeno, da je morilec Hildegarde Braun tudi moški, ki je januarja prerezal grlo Helgi Maturi, toda kaj malo verjetno je, da ga bo policija našla.

TO SE PRIPETI SAMO...

...v NANTESU: Zobozdravnik je zaklenil ordinacijo in odšel na dopust. Šele naslednjega dne so gasilci rešili pacienta, ki ga je zobar pozabil v ordinaciji.

...v ARIZONI: Thomas Clendenin je poklical na pomoč policijo, naj mu pomaga ujeti tatu, ki mu je ukradel velikega udava. Thomas je prepričan, da bo udav že sam »uklenil« zlikovca, policija naj ga samo pošče.

...v LINCOLNSCHIRU: Voznik tovornjaka Aubrey Blyth in njegov pomočnik sta lovila bankovce, ki so jima leteli nasproti. Šoferja sta poštenjaka in sta policistom izročila vse funte, kar sta jih bila nalovila. Bilo jih je za 15.000 novih dinarjev. To je sreča za mrs. Elsam, ki je že obupala, saj je bila tako raztresena, da je pozabila odprto torbico na pokrovu prtljažnika, potem pa se je odpeljala.

OBZIRNOST, KO JE BOLNICA ŠE NEODPORNA

DOKTOR X: »MNOGI LJUDJE NE MARAJO TEGA ALI ONEGA ZDRAVNIKA IN MU TO TUDI BREZ OVINKARJENJA POKAŽEJO IN POVEDO. ČESTO SI PACIENTI TUDI PREBEREJO ZDRAVNIKA, KER JIM NE UGAJA, NE DA BI GA O TEM SPLOH OBVESTILI. MISLIM PA, DA TI LJUDJE NE RAZUMEJO ENOSTAVNEGA DEJSTVA, DA JIH TUDI ZDRAVNIK MOGOČE NE MARA.«

TOREK, 11. OKTOBRA

Pacient z anevrizmo je umrl v soboto ponoči. Arterija mu je počila nekje v prsih.

V ponedeljek naj bi bil prvi operiran stari človek, pri katerem je bil dr. Gillies domneval želodčnega raka. To je tudi držalo, ampak rak se je bil razširil že povsod, tudi na jetra, tako da ni preostalo drugega kot postaviti diagnozo in ga spet zašiti.

Sledila je ženska, ki je bila v nedeljo sprejeta z otrdino v prsih. To naj bi ji Slater izrezal za preiskavo tkiva. Vsa operacijska soba je bila pripravljena na radikalno amputacijo prsi, toda izkazalo se je, da gre le za veliko, nezločesto cisto.

To je vsem dobro delo, po tolikih primerih raka, ki smo ga tukaj že videli. Počasi si dobival občutek, da ima vsak pacient, ki pride skozi vrata, to bolezen. Mnogo je otrdin v prsih, ki niso rakaste — večina se res izkaže na nezločeste — toda v tem primeru je bila otrdina tako velika in tako vozlasta, da jo je vsakdo imel za zločesto. Ženska je imela torej srečo.

Ob pol šestih ali kaj takega se je pojavil Hank Ruggles in zamenjala sva povoj gospe London, debeli dami z amputacijo prsi. Dobro se počuti, njena poglavitna skrb se zdi trenutno le, kako bi spravila preostalo velikansko dojko v povoj.

Hank jo je popolnoma ravnodušno vprašal, če jo moti, ko jo zdaj nese na levo, kadar vstane.

Zares grdo ga je pogledala, ko pa je videla, kako resno se drži, se je zahihitala in tudi Hank se je nasmehnil. Bil sem vesel, da je prišla nekoliko k sebi, zakaj po operaciji je bila tako tiha in žalostna. Veselilo me je tudi, da je imel Hank pod trdo skorjo vseeno smisel za humor.

PONEDELJEK, 17. OKTOBRA

Slaterjeva vizita je res dogodek, ki ga je treba videti. Njegovi pacienti so porazdeljeni dokaj pregledno v tretjem, drugem in prvem nadstropju, zato začne v morilskem tempu v tretjem nadstropju.

Eden njegovih hlapcev mu že prej pripravi vse temperaturne liste — lepo po vrsti — tako da Slater, brž ko pride iz sobe, že dobi naslednji list v roko, zve ime in številko sobe, nato pa se požene po hodniku, klik, klik, klik, kot general na bliskoviti inšpekciji.

Ko pride do zadnjega ali predzadnjega pacienta v tretjem nadstropju, zdrvi hlapec v drugo nadstropje in zgrabi liste, da dobi Slater prvega v roko, brž ko se spodaj pojavi. In prav tako je tudi v prvem nadstropju. Tako lahko Slater pometa po hodnikih in pogleda vse svoje paciente v tridesetih minutah. Če pa se hlapec z listi ne obrne dovolj hitro ali jih zmeša, tedaj mu ni zavidati njegove kože. Slater mu jih napoje po viziti, da je kaj.

Vsa zadeva se mi je zdela neumna in to sem tudi nekoč rekel Hanku. Zakaj Slater sploh drvi okrog in si ogleduje te ljudi? Ampak Hank mi je rekel, da Slater pri teh vizitah precej zve, klinične reči, ki jih mora vedeti, in da je pač tako gibčen in pozoren, da mu nobena malenkost ne uide — izločanje urina, izpiranje z želodčno sondo, temperatura, težave pri dihanju, o vsem tem se pouči.

»Najbrž mislite, da sploh ničesar ne vidi, ko tako dirka po nadstropjih,« je rekel Hank, »toda samo poskusite kaj izpustiti, vrgel se bo na vas kot jastreb, vsakokrat. Slater je pač tak, da ne zna delati vljudnostnih obiskov, to je vse.«

Potem se je zarežal in nadaljeval: »To je moja naloga, skrbeti za družabne kontakte. Za Slaterja pa je vizita enostavno kirurška zadeva in nič drugega.«

Najbolj presenetljivo je, da to pacientom ugaja. Slaterja dobesedno obožujejo. Po ves dan vam sedijo in čakajo na dr. Slaterja in ko pridrvi v sobo in jim privošči tistih petindvajset sekund avdience, je tako, kot da bi ljubi bog iztegnil roko in se jih dotaknil.

Med njegovimi pacienti, ki so čakali na operacijo, je bila tudi ženska z recidivnim prsnim rakom in zasevkom tumorja, odkar ji je bil Slater v januarju amputiral prsi. Zdaj naj bi ji upočasnil nadaljnjo razširitev.

Težava je bila v tem, da je bila ženska bolna tudi na srcu in na robu dekompenzacije, ki jo je van Wert skušal pravočasno spraviti pod kontrolo. V nedeljo zvečer se mi je zdelo, da bi jo bilo zelo tvegano operirati — skrajno neredni pulz in morala je hlastati za zrakom, brž ko se je premaknila.

Van Wert in Slater sta jo prišla pogledat in potem je bil dolg pogovor o operaciji. Slater je želel, da bi van Wert prevzel odgovornost za kirurško tveganje, van Wert pa jo je hotel naprtiti njemu, zakaj prepričan je bil, da je taka operacija pri tako napredujočem raku vsekakor poseg v prazno.

Najprej je bila to samo intelektualna diskusija o kirurških posegih pri brezupnih rakavih pacientih, slednjič pa se je izkazalo, da Slater ženske noče operirati, če van Wert noče prevzeti odgovornosti za njeno srce, skratka, zagotoviti si hoče poroštvo, da ne bo umrla zaradi svoje srčne bolezni na operacijski mizi.

Van Wert seveda v to ni hotel ugrizniti in prevzeti katerokoli, tudi najmanjšo garancijo, in Slater se je razjezil. Vseeno je pripomnil: »Ted, ničesar drugega na vsem svetu ni, kar bi lahko nudila tej ženski.« Van Wert pa je trmoglavo pristavil: »Žal mi je, Nathan, toda nisem čarovnik in nimam čarobne palice, da bi mahal z njo nad žensko, zato morate svoja kirurška tveganja že sami prevzeti. Hudič naj me vzame, ampak jaz tega ne bom storil.«

Potem je zapisal: »Operacija se mi ne zdi umestna, dokler pacientkino srce ni pod kontrolo,« in se zraven podpisal in šel. Slater je grmel in preklinjal in se potožil Hanku in meni, nato pa je stopil v sobo in si ogledal pacientko, ukazal napraviti nov EKG in preklinjal še bolj, toda danes zjutraj kaže vse tako, da operacije ne bo.

Ob koncu tedna se je pripetilo nekaj hudo zoprnega. V nedeljo zvečer okoli desetih sem bil v drugem nadstropju, ko se je v sobo s temperaturnimi listi opotekla neka bolničarka srednjih let, ki je imela službo od treh do enajstih. Skoraj bi padla, ko je vzela list s stojala. Že prej sem opazil, da ta ženska včasih lovi ravnotežje.

Ko se je prijela za mizo, da ne bi padla, je prišel mimo Herring. Poklical me je, ko je odšla po hodniku, in mi rekel, da ta bolničarka uživa mamila. Izmišlja da si vse mogoče načine, da pride do njih — nosi pravkar operiranim pacientom injekcije morfija ali dolantina, zlije polovico zase v stekleničko, ostanek pa vbrizga bolniku, ali pa vzame celo ampulo dolantina, če je predpisana samo polovica, in ostanek skrije.

Očitno počenja to že nekaj časa in ima lepo zalogo doma, saj prihaja v službo vsa na aufbiks. Najprej je to opazila bolničarka v drugem nadstropju in opozorila glavno sestro in tudi zdravniki so bili opozorjeni, ampak doslej je niso mogli zasačiti pri delu.

Ko sem se opolnoči pri krožniku pogovarjal z Roscoejem, je prišla dol neka druga sestra in potrdila to teorijo in rekla, da je ženska tako rafinirana, da je ni mogoče zasačiti, ampak da se vsi komaj operirani pacienti pritožujejo, kako da injekcije ne učinkujejo, ali pa zahtevajo nove prej, kot je pravzaprav potrebno, in tako praktično ni mogoče ugotoviti, ali imajo bolniki res takšne bolečine ali pa so dobili preslabotno injekcijo.

KÖLN

GLAVA V LONCU

V kuhinji enega od kölnskih študentskih domov je neki študent pogledal v tuj lonec. Strašansko se je ustrašil: v vreli vodi se je kuhala človeška glava. Študent kemije Scheer in študent medicine Pieper sta bila namreč glavo izkopala na kölnskem Južnem pokopališču, jo v svoji sobi preparirala in jo zdaj nameravala prekuhati. Zadeva je prišla pred sodišče in fanta sta bila pretekli mesec obsojena zaradi skrunitve groba in trupla vsak na deset mesecev zapora pogojno. Olajševalna okoliščina je bila bojazen obeh lovcev na glave pred izpitom, ker se na univerzi nista mogla bolj temeljito pripraviti. Na anatomskem inštitutu kölnske univerze se mora namreč več kot 20 študentov zadovoljiti z enim truplom. Nič bolje pa ni tudi na drugih nemških univerzah, odkar so pošla iz vojne preostala trupla. Na freiburški univerzi je »položaj katastrofalen«, kot je Anatomska družba nedavno sporočila prosvetnemu ministrstvu. V prihodnjem zimskem semestru bo na voljo na sto študentov le eno truplo. Samo bavarske univerze so še kolikor toliko preskrbljene (eno truplo na deset študentov), odkar je notranje ministrstvo 1961 apeliralo na »etično visoko zavedne osebnosti«, naj svoja trupla zapustijo znanosti. V Hamburgu je položaj pol tako ugoden (eno truplo na 20), v Kielu pa pride eno truplo že na 40 študentov. Bonski nevropatolog prof. Kersting meni, da je pomanjkanje pripisati temu, da nihče ni več usmrčen, postopačev pa tudi ni več. Toda direktorji anatomskih inštitutov se z njegovim mnenjem ne strinjajo. Tako pravi hamburški profesor Horstmann, da le število študentov neprestano narašča. Pa tudi standard je v Nemčiji tako visok, da plačilo ne vleče več. Sicer nihče ne more svojega trupla vnaprej prodati — kot se govori —, zakaj v take čudne in negotove posle se univerze ne spuščajo. Vendar je pa res, da odslužena trupla vselej na svoje stroške pokopljejo in prevzamejo tudi skrb za grobove. Tradicionalni »viri trupel« so tudi ostali: inštituti dobivajo trupla, ki nimajo sorodnikov, in jim jih oblasti prepuščajo. Dalje trupla hvaležnih pacientov, ki prepuščajo svoje posmrtne ostanke v znanstvene namene. In sledniič mrtvorojene otroke, ki jih univerzam prepustijo starši. Anatomi so se povezali s kirurgi. Amputirane in izrezane organe jim konservirajo za pouk anatomije. Vseeno pa problem še ni rešen. Trupel za študij še zdaleč ni dovolj, zato se zahodnonemški profesorji anatomije ogrevajo za darilni zakon, kakršnega imajo Američani (donation act). Ta zakon bi preprečil svojcem, da bi zahtevali trupla potem, ko so bila s testamentom prepuščena znanosti. To se namreč često dogaja: »Komaj smo truplo konservirali, ko ga moramo spet izročiti,« toži prof. Horstmann.

NJEGOVA MERCEDES JE MERCEDES 180

»Bil je zločin iz strasti,« je trdil odvetnik, ki je zagovarjal Paula Wackerja, 43, lastnika popravljalnice avtomobilov v Frankfurtu. Zgodilo se je toplega poletnega večera. Wacker se je ustavil pred kavarno, da popije kozarček jabolčnega soka, svojo novo ljubico pa je pustil pred vrati. Toda ves čas jo je opazoval in užival, ko so se mimoidoči ozirali za njenimi oblinami. Za točilno mizo je ob Wackerju stal Josef Beinert, 53, ki je dejal, da prezira Wackerjevo novo ljubezen. Moža sta se sprla. Paul je potegnil revolver in ustrelil Beinerta. »Ljubim svojo Mercedes,« je izjavil na sodišču, »in nisem prenesel, da bi jo kdo žalil.«

Pri vsej Wackerjevi tragični ljubezni pa je nenavadno, da je zaljubljen v avtomobil — njegova Mercedes je mercedes 180. V Zahodni Nemčiji, kjer so vsi obsedeni od avtomobilov, so celo sodniki upoštevali Wackerjev zagovor. Obsodili so ga le na dve leti in sedem mesecev zapora, pri odmeri kazni prestopek kvalificirali kot »uboj v olajševalnih okoliščinah«. Večina Nemcev še kako dobro razume Wackerja. Neki voznik je na primer izjavil: »Avtomobil je kot človeško bitje. Z njim se pogovarjam, zjutraj ga pozdravim in mu rečem: ‚Kako si spal?' Tudi natepem ga, če ni priden. Pa le na lahko.«

Večina nemških avtomobilov ima imena: Mausi, Susi, Lotte in Hannchen so najbolj priljubljena. Dietrich Mummendey, 36, je povedal: »Z avtomobilom je treba ravnati kot z žensko.« 60 odstotkov Nemcev sami perejo svoje avtomobile. Prodaja majhnih sesalcev za prah v notranjosti vozila se je neverjetno povečala. 57 odst. voznikov pere avtomobil najmanj enkrat na teden. »Če se mi kaj pokvari,« je izjavil neki uslužbenec strojne tovarne DEMAG, »hočem biti prisoten, ko avto popravljajo. Videti hočem, kaj mu bodo storili.« Le redki Nemci posodijo svoje vozilo, celo najboljšim prijateljem ne. Pravijo: »Posoditi avtomobil je, kot bi posodil svojo zobno krtačko.«

FIRENZE

ALICIA BREZ TANČIC

Svetlolasa Newyorčanka Alicia Sherman kar precej let ni imela kaj veliko uspeha v prizadevanjih, da bi postala filmska igralka. Nekajkrat je sicer nastopila kot statistka, toda producenti je kar niso hoteli odkriti. Pa se je dekle, ki že počasi potuje proti tridesetim letom spomnilo: potrebujem reklamo. Pa je ukrepalo. Ni sicer še znano, ali je reklama res »vžgala«, toda tuji tisk se strinja, da je dekle za svojo reklamo res poskrbelo kar »genialno«.

Alicia je namreč kot turistka pripotovala v Italijo in se potem v Firencah zglasila pri slikarju Pietru Annigoniju, ki velja za najboljšega realističnega portretista na svetu. Med drugimi je portretiral tudi britansko kraljico. Dekle ima očitno nekaj igralskega daru, saj je bil slikar, ki je slišal njeno željo, da bi jo naslikal brez obleke, »ker ima najlepše telo na svetu«, prepričan, da ima opraviti s petično in nekoliko trčeno Američanko. Ker je dekle res lepo in kar postavno in ker si je obetal tudi precejšen zaslužek, je slikar privolil. In Alicia je začela pozirati. Toda na zadnje poziranje ni več prišla. Brez sledu je izginila iz Italije. No, slikar ni obupaval. Bil je sicer ob honorar za sliko, toda menil je, da jo bo na svoji razstavi v Londonu kaj lahko prodal. Tako je sliko dokončal, jo imenoval »Portret A. S.« in jo poslal v London.

Pa ga je v Londonu čakalo kar lepo presenečenje. Ko je po nekaj dneh spet zavil na razstavo svojih slik, da bi videl, kako je kaj s prodajo, je poleg slike dekleta brez tančic zagledal tudi original. Alicia Sherman je s podobnim poduhovljenim izrazom, kot ga je imela na sliki, pozirala fotoreporterjem poleg svojega portreta. Če nič drugega je tako dekletu uspelo, da jo je zastonj portretiral eden najdražjih sodobnih slikarjev.

PISA

LITVANKA: 64 LET IN 9 DIPLOM

Bertha Bernaide, stara 64 let in po rodu Litvanka, je pred dnevi branila pred profesorji univerze v Pizi diplomsko nalogo s področja bioloških ved in tako postavila svojevrsten, verjetno kar svetovni rekord: tokrat je namreč devetič diplomirala v svoji dolgi študentovski karieri. Kot »pomembnejše« diplome večna študentka omenja diplomo medicinske fakultete v Rimu (leta 1934), naravoslovne fakultete v Genovi (1938), farmacevtske fakultete v Rimu (1948), filozofske fakultete v Firencah (1964) in visoke šole za diplomatske vede v Parizu (1965).

BASEL

DAVČNI UBEŽNIKI ŽRTVE IZSILJEVALCEV

Skupina nizozemskih, zahodnonemških in ameriških podjetnikov, katerim je uspelo pred davčnimi oblastmi prikriti kakih 400 milijonov švicarskih frankov in potem ta denar po raznih kanalih spraviti v švicarsko banko, je več let morala plačevati skupini izsiljevalcev kar precejšnje vsote, da je ni leta ovadila pri davčnih oblasteh. Računajo, da so dobili izsiljevalci kake tri milijone švicarskih frankov, preden so se pred dnevi znašli v zaporu. Ker je tokrat odpovedala tradicionalna tajnost, s katero je prikrito poslovanje švicarskih bank in zaradi katere švicarske banke tudi tako slove in uspevajo, je vest o izsiljevanju izzvenela v velik škandal. Švicarski časniki se zgražajo nad »malomarnim« poslovanjem baselske banke, v kateri je eden izmed uslužbencev uspel prefotografirati zaupne listine o naložbah teh bančnih ubežnikov. Zakaj prav s temi fotografskimi kopijami je potem s svojim pajdašem, nekim frizerjem, izsiljeval nizozemske, zahodnonemške in ameriške petičneže. Uslužbenec je bil sicer precej previden. Izsiljevati je začel šele dve leti potem, ko je zapustil banko, v kateri mu je uspelo prefotografirati listine, in tudi izsiljevati je nehal, še preden mu je švicarska policija prišla na sled. Toda izsiljevanja ni opustil njegov pajdaš. Le-ta je zbral še nekaj pomočnikov, potem pa je skupina s fotokopijami potovala od enega davčnega ubežnika do drugega in zahtevala plačilo za molčečnost. Značilno pa je, da je skupini uspelo izsiljevati celo banko, v kateri so imeli davčni ubežniki naložen denar. Ko so izsiljevalci s posredovanjem nekega baselskega notarja obvestili banko, da imajo kopije zaupnih dokumentov o naložbah njenih strank, se je banka zbala škandala in tudi neizbežnega propada, če bi se razvedelo, da ni znala varovati skrivnosti svojega poslovanja, in takoj plačala toliko, kot so izsiljevalci zahtevali. In policija verjetno ne bi tolpi nikdar prišla na sled, če se izsiljevalci ne bi sprli pri delitvi plena. Tako pa je eden izmed izsiljevalcev vse skupaj ovadil policiji.

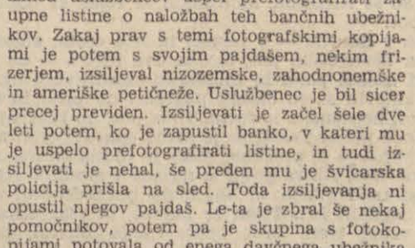

MED DVEMA TEČAJEMA

STO UR V RITMU

● Osemnajstletni Faye Walker je novi svetovni rekorder: brez počitka je plesal kar sto ur in tako potolkel prejšnji rekord (82 ur), ki ga je postavilo neko dekle iz Ohia.

ČLOVEK NE ŽIVI SAMO OD KRUHA

● Že po dobrem mesecu so morali zapreti veliko samopostrežno pekarno v predmestju Milana. Gospodinje kratko malo niso hotele kupovati v njej. Zakaj? Začeli so spraševati ženske, ki so raje hodile v druge oddaljene pekarne, pa so zvedeli, da jim v novi pekarni ni všeč to, da ne morejo poklepetati s prodajalko.

TURIZEM ZAPLETA ŽIVLJENJE

● Tudi vozniki oslovskih vpreg in mulovodci bodo morali imeti v Mehiki v prihodnje vozniško dovoljenje, ki ga bodo dobili šele po uspešno opravljenem izpitu iz cestno-prometnih predpisov. Vprege namreč hudo ovirajo promet na cestah, ki so sredi turistične sezone prepolne avtomobilov.

JAJČASTE GLAVE

● Po številnih meritvah in fotografiranjih v raznih zahodnoevropskih državah so ugotovili, da postaja človeška glava vedno bolj jajčasta. Strokovnjaki menijo, da gre za pravo genetično evolucijo.

OBVEZNE ZAROKE

● Skupina sovjetskih sociologov predlaga, naj bi z zakonom predpisali zaroko in da bi se mladi pari lahko poročili šele osemnajst mesecev po zaroki (seveda, če sta zaročenca še vedno skupaj). S tem naj bi zajezili poplavo ločitev. Povprečno so sedaj mladi ljudje zaročeni samo slab mesec dni.

SEDAJ PA ŠE UMETNI KAVIAR

● Sovjetski časniki poročajo, da so v kemičnem laboratoriju uspešno pripravili sintetični kaviar. Na posebni degustaciji sladokusci niso mogli prepoznati, kateri kaviar je pravi, kateri pa pripravljen v laboratoriju. Menda se že nekaj tujih tovarn zanima za patent.

ZAŠČITENO SPANJE

● Od minulega tedna velja v Izraelu zakon, po katerem lahko ljudi, ki motijo nočni mir (od 23. ure zvečer do 6. ure zjutraj), obsodijo tudi na šest mesecev zapora ali pa skoraj na milijon starih dinarjev globe. Za motenje nočnega miru velja petje, preglasno navijanje radijskih in televizijskih sprejemnikov, gramofonov in magnetofonov, ropotanje s posodami za smeti, stepanje preprog pa tudi preglasno prepiranje.

KONTRACEPCIJA ZA SLONE

● Kot kaže, Indija nima težav samo s prehitrim naraščanjem prebivalstva. Indijski generalni poljedelski inšpektor je namreč pred dnevi izjavil, da so se sloni v indijskih gozdovih tako namnožili, da mogoče ne bi bilo odveč misliti na kontrolo rojstev tudi pri teh debelokožcih.

STAVKA ZARADI ŽENSKIH ŽVIŽGOV

● Osemnajst delavcev podjetja Harrison v Birminghamu je s stavko zahtevalo enake pravice, kot jih imajo delavke v tem podjetju. Medtem ko imajo delavke posebno slačilnico, se morajo delavci preoblačiti kar pred omaricami na hodniku. In delavke, ki hodijo mimo, jim žvižgajo. Užaljeni delavci menijo, da se žvižganje spodobi kvečjemu moškim. Zato bodo stavkali, dokler tudi oni ne dobe slačilnice.

VSE IMA SVOJO VREDNOST

● V Londonu so v manj kot petih minutah razprodali na dražbi zbirko policijskih lisic. Za 97 lisic, med katerimi je bilo nekaj »zgodovinskih kosov« iz prejšnjega stoletja, so iztržili dobra dva milijona starih dinarjev.

MLADEGA ZDRAVNIKA (11)

Vprašal sem sestro, zakaj ženske ne vržejo ven ali pa vsaj ne dovolijo, da bi dajala injekcije, in odgovorila mi je, da se je glavna sestra domenila z upravo bolnišnice, naj žensko pusti opravljati njeno delo naprej, dokler ne bo prehudo, jo skuša zasačiti in nato naznaniti, da ji bodo vzeli bolničarsko spričevalo. Drugače bo to počela v kateri drugi bolnišnici.

SREDA, 19. OKTOBRA

Po večerji sem srečal Freda Olsena, zdravnika asistenta v tretjem letu, ki se je vrnil s poročnega potovanja. Pravzaprav bi moral biti moj šef in me odrejati za operacije in podobno. Visok je in vitek in je kar preveč ljubezniv in normalen za kirurga.

Najbrž zato, ker se je pravkar oženil. To je bila ena tistih romantičnih porok, ki že tako silno spominjajo na osladne serijske filme na televiziji, da te silijo na smeh: sposoben mlad kirurg se zagleda v lepo bolničarko v drugem nadstropju in skoraj edina čedna bolničarka v bolnišnici — večinoma so grde kot smrten greh — in razen tega dobra, prijazna in sposobna bolničarka. Če bi bila zadeva »tipična«, bi on moral vzeti tipkarico iz pisarne, ona pa kakega borznega mešetarja.

V torek zvečer so me klicali, da bi sprejel strašansko zoprno kozo, tipično bogato Američanko, ki se je baje zaradi silnih bolečin z letalom pripeljala iz Mehike.

Ko sem skočil gor, da bi si jo ogledal, je bilo videti, da ji največje težave povzroča soba. Ni dobila svoje sobe.

Bila je stara kakih štirideset let, tolsta, parfuma pa si je bila polila po sebi toliko, da bi vola ubila. Deset minut sem ji moral prigovarjati, da je slednjič povedala, zakaj je pravzaprav prišla.

Očitno je nekoč prej imela ledvični kamen in je zdaj mislila, da ima nov napad. Bila je neprijazna, kolikor je le mogla, rekla mi je, da je letela več kot tisoč kilometrov daleč, da bi videla dr. Slaterja in zdaj hoče dr. Slaterja videti, ne pa kakega ubogega asistenta — k hudiču vendar.

Vstal sem in šel ven, medtem ko je imela usta še vedno odprta, in rekel sem sestri, naj ji da vsake tri ure dolantin, če bo imela bolečine, urin pa naj preišče na kri.

Prepričan sem, da s takimi ljudmi lahko drugače opraviš kot samo s prigovarjanjem, vendar pa ne vem kako. Mnogi ljudje ne marajo tega ali onega zdravnika in mu brez ovinkarjenja to tudi povedo ali pokažejo. Često si pacienti preberejo zdravnika, ki jim ne ugaja, ne da bi ga sploh obvestili oziroma ne da bi odpovedali zmenek. Mislim pa, da ti ljudje ne razumejo in ne doumejo enostavnega in bistvenega dejstva, da jih zdravnik mogoče tudi ne mara.

Ann je načela vprašanje, o katerem bi tudi rad spregovoril: pri vseh teh razmišljanjih in zapiskih o prsnem raku nisem omenil, kaj kirurg pove pacientkam pred operacijo in po njej. Gospa du Pré je zgovoren primer.

Dr. Peterson ji je pri rutinskem pregledu odkril otrdino v prsih. Poslal jo je k dr. Slaterju, ki je sklepal, da gre za zločesto. Prigovarjal ji je, naj pride v bolnišnico, brž ko bo na vrsti za histološko preiskavo. Res je bila tri dni zatem, ko so reč ugotovili, operirana.

Seveda ji Slater ni povedal, da ima otrdino za maligno. Rekel je samo, da je taka reč skoraj zmeraj nezločesta, vendar pa jo je treba odstraniti in preiskati, če bi v njej nemara le tičal zametek raka, kar ni nič hudega, ampak tveganje v taki zadevi bi ne bilo primerno.

Opisal ji je preprosto, kako poteka taka preizkusna ekscizija — samo majhen vrez, samo ena noč v bolnišnici in tako naprej. Toda rekel je še, če bi se izkazalo, da je tvorba maligna, potem bi to vedeli že, dokler je še v narkozi, in za tak primer bi imel le rad proste roke, da bi ji odstranil celo dojko, zakaj v takem primeru — in to je tudi v njenem interesu — ne bi rad zamudil niti enega samega dneva.

Gospa du Pré je z odporom privolila. Nekatere morajo nekaj časa premišljevati ali hočejo slišati še drugo mnenje, kar je povsem v redu, toda v takih primerih kirurg nekoliko bolj naravnost pove, da utegne biti zatrdina rakasta, zakaj še kako res je, da tu šteje vsak dan in da ni mogoče predvideti dneva, ko se bo reč začela širiti.

Če med operacijo zamrzla rezina pokaže raka, potem ne odstranijo samo dojke, marveč skušajo ugotoviti, ali se je že razširil ali ne, in sicer tako, da preiščejo limfni vozel iz podpazduhe in med rebri in celo znotraj prsnega koša. To je odločilno za zdravljenje po operaciji: rentgensko obsevanje ali hormonska terapija ali kaj drugega.

Gospa du Pré je bila strašno potlačena in prestrašena, ko se je zbudila, in napeto sem čakal, kaj ji bo dr. Slater rekel. Doživel sem to njuno prvo srečanje po operaciji med vizito naslednje jutro in ne morem si zamisliti dobrotnejšega in obzirnejšega načina.

Šel je v njeno sobo, sijoč kot sonce, ji stisnil roko kakor kakemu zdavnaj izgubljenemu prijatelju, ji pogledal naravnost v oči in rekel: »Madeleine, čestitam! Odkrili smo tumor, ampak odkrili smo ga pravočasno in ga popolnoma odstranili, tako da ste ozdravljeni.« Nobenih črnih namigovanj, nobenega če in toda.

Potem nam je Slater rekel, da v polovici primerov ve, da laže, ampak zdi se mu nadvse važno, da pacientki to na tak način pove, najsi so znamenja za razširjenje tu ali niso, in sicer ne zaradi fizičnega in psihičnega udarca, ker dojke ni več, marveč zato, ker se ženske v resnici bojijo, da imajo neozdravljivega raka, edina možnost, kako jih obvarovati strahu, pa je samo ta, da jim prepričljivo poveš, da so ozdravljene — tako prepričljivo, da ti verjamejo.

Kasneje, ko so spet na nogah, je še zmeraj dovolj zgodaj, da jim poveš, kako nekaj časa traja, preden se izkaže, ali so povsem ozdravljene ali ne. Če jim to rečeš takoj na začetku, jih mučiš v trenutku, ko niso odporne.

PRIHODNJIČ: Kirurgija kot na tekočem traku — Slaterjeve duševne muke — Prezrte sence v pljučih

ANARHIJA V CELICI

Potuhnjeno, brez občutenih znamenj, se začne vsako rakavo obolenje. V eni izmed 300 bilijonov celic človeškega telesa pride biokemična shema gradnje v nered: celica začne neovirano rasti. Ta rakava celica se spet in spet deli in vse nove celice proizvajajo po svoje spet izprijene potomke, razmnožujejo se kot kvas, odrivajo zdrave celice napadenega organa in rastejo v sosednje tkivo. Slednjič preplavi zločesta celična grmada organizem s strupenimi preostanki presnove, njeni delci pridejo s krvjo in po limfni poti v druge organe, tako da se prične tudi tam razdejanje: rak ustvari tako imenovane metastaze.

Svetovna zdravstvena organizacija pove, da umre letno najmanj tri milijone prebivalcev na svetu za rakom. Samo med leti 1950 in 1960 se je umrljivost zaradi raka povečala za 20 odstotkov. Tako je zdaj rak glede umrljivosti takoj za srčnimi boleznimi in boleznimi krvnega obtoka.

Človeštvo daje mnogo za raziskovanje raka. Samo v Združenih državah porabijo zdaj vsako leto približno poldrugo milijardo dolarjev za raziskovanje raka. Toda še vedno so jeklo in žarki največ uspeha obetajoča orožja v boju z rakom: operacija in rentgenska, elektronska pa fotonska obsevanja so rešila milijonom bolnikom življenje ali jim ga vsaj podaljšala.

Odločilno pri tem je, da zdravniki odkrijejo raka v najzgodnejšem stadiju. S pravočasno diagnozo in takojšnjim zdravljenjem raka na prsih bi zdravniki lahko rešili 75 odstotkov žensk, ki zbolijo za to boleznijo. Zdaj je odstotek še vedno samo 45.

VSAK ČETRTEK
NOVA ŠTEVILKA SLOVENSKEGA TEDNIKA S STRIPI

ZVITOREPEC

ZA VAŠE RAZVEDRILO
STRIPI
HUMOR

Alistair Maclean

JUŽNO OD JAVE

152

Nicolson ga ni poslušal. Potegnil je srajco z obeh strani. Zdrznil se je ob pogledu, ki se je prikazal pred njegovimi očmi. Če je hotel, da bo Van Effen živel, ga bo moral takoj obvezati. Raztrgal je lastno osmojeno in razcefrano srajco in mu začel obvezovati rane, medtem ko mu je pogled potoval do Nemčevega belega, usahlega obraza. Van Effenove ustnice so se skrivile v nekakšnem smehljaju, morda je bil nekoliko posmehljiv, toda Nicolson ni mogel reči, ker ni mogel videti izraza v njegovih očeh. In v njegovih očeh ni mogel nič več brati, ker jih je že prekrila steklena koprena bližajoče se nezavesti.

»Povedal sem vam — ne izgubljajte časa,« je zamrmral. »Motorni čoln — Kisekijev motorni čoln. Polastite se ga. Ima radio, verjetno velik oddajnik — slišali ste, kaj je rekel Jamata... Walters lahko pošlje sporočilo.« Hlastno je začel šepetati. »Takoj, gospod Nicolson, takoj.« Izpustil je Nicolsonovo zapestje in roke so mu mlahavo padle ob strani z dlanmi navzgor na shojeno zemljo kamponga.

»Zakaj ste to storili, Van Effen?« Nicolson je strmel v bolnika in zmajal z glavo, počasi in začudeno. »Zakaj, za božjo voljo, ste to storili?«

»Sam bog ve. Morda tudi jaz.« Dihal je zelo naglo in zelo plitvo. Po vsakem dihu je izdavil samo nekaj besed. »Totalna vojna je totalna vojna, gospod Nicolson, toda to je delo za barbare.« Nebogljeno je pokazal proti goreči koči. »Ko bi bil danes eden izmed mojih rojakov tukaj, bi bil storil, kar sem jaz storil. Ljudje smo, gospod Nicolson, samo ljudje.« Dvignil je mlahavo roko, odgrnil rob srajce in se nasmehnil. »Če nas ranite, mar ne krvavimo?« Popadel ga je tako hud grgrajoč kašelj, da so se mu skrčile raztrgane trebušne mišice in da je dvignil glavo in ramena s tal, nato pa se je spet zrušil na zemljo, tako miren in tako tih, da se je Nicolson naglo sklonil naprej, ker je bil v hipu prepričan, da je mož mrtev. Toda Van Effen je spet dvignil veke tako počasi in s tako neznanskim naporom, kakor da dviga velikansko težo. Nasmehnil se je Nicolsonu skozi zastrte in zameglene oči.

»Mi Nemci se ne vdamo tako zlahka. Ni še konec Van Effena.« Dolgo je molčal in nato šepetaje nadaljeval: »Cena za zmago v vojni je zelo visoka. Zmeraj je visoka. Toda včasih je previsoka in zmaga ni vredna cene. Nocoj je bila cena, ki so jo zahtevali, dosti previsoka. Nisem, nisem je mogel plačati.« Velik plamen je švignil s strehe vaške posvetovalnice in divje pordečil njegov obraz, nato pa je zamrl in njegov obraz je bil spet bel in negiben. Van Effen je nekaj mrmral o Kisekiju.

»Kaj je?« Nicolson se je zdaj sklanjal tako nizko nadenj, da se je skoraj dotikal njegovega obraza. »Kaj ste rekli?«

»Polkovnik Kiseki.« Van Effenov glas je prihajal zelo od daleč. Spet se je skušal nasmehniti, a je le nebogljeno trznil s spodnjo ustnico. »Morda imava nekaj skupnega. Mislim...« Glas se mu je izgubil, potem je spet krepko zazvenel. »Oba imava slabost do majhnih otrok.«

Nicolson je strmel vanj, potem pa se je naglo obrnil, ko se je razlegel po kampongu glasen in rezek jok. Ognjeni zublji so planili kvišku in razsvetlili najbolj skrite kotičke vasice. Ko so zadnji podporniki zgoreli, se je vaška posvetovalnica zrušila in je gorela še bolj nezadržno kot prej. Toda samo za trenutek. Pred Nicolsonovimi očmi so se jezički plamenov umaknili proti zemlji in temne, žalostne sence so se začele plaziti naprej od vsepovsod. Nicolson se je obrnil proč in se je sklonil, da bi spet govoril z Van Effenom, toda ta je bil že v omedlevici.

Počasi in utrujeno se je Nicolson zravnal, čeprav je še vedno klečal in strmel v hudo ranjenega moža. Hipoma je začutil izčrpanost, obup in ostro, pekoče bolečino v nogah in rokah. Skušnjava, da bi se vdal in se prepustil prijaznemu naročju teme, ki se je plazila okrog nejasnih robov njegove zavesti, je postala skoraj nepremagljiva. Kleče se je zibal naprej in nazaj, oči je imel skoraj zaprte in roke so mu mlahavo visele z ramen, ko je nenadoma zaslišal, da nekdo kriči, topot nog, ki so dirjale čez kampong, in začutil je, kako se mu trdi prsti boleče zadirajo v rdečo, ožgano kožo na nadlakti.

153

»Pridite, gospod, pridite! Za božjo voljo, vstanite!« V McKinnonovem glasu je bilo čutiti ihto in divji obup, kakor ga Nicolson ni še nikoli slišal. »Ujeli so jih, gospod. Ti rumeni vragi so jih odpeljali!«

»Kaj? Kaj?« Nicolson je stresal omotično glavo. »Kaj so odpeljali? Načrte, diamante? Kar naj jih imajo...«

»Upam, da se bodo diamanti znašli v peklu in se bodo tam cvrli z vsemi rumenimi podganami na vzhodu.« McKinnon je za pol ihtel, na pol kričal tako močno in s takim glasom, kakršnega Nicolson ni še nikoli slišal. Oči so mu bile polne solz, pesti je stiskal ob strani, da so se mu belili členki. Popolnoma je ponorel od jeze. »Niso vzeli le diamantov, gospod. Ko bi le bili vzeli samo diamante. Ti hudiči so odpeljali s seboj talce. Videl sem jih, kako so jih pometali v tovornjak. Kapitana, gospodično Drachmann in tistega ubogega fantka!«

PETNAJSTO POGLAVJE

Za jezo pride bes, brezobzirno in nebrzdano divjanje podivjanega človeka, dolg, dolg korak onkraj meje blaznosti pa se začenja hladna in neprizadeta brezbrižnost. Kadar človek doseže táko stanje, in le malo ljudi ga doseže, postane popolnoma drugačen. Znebi se vseh običajnih meril in pravil čustvovanja, misli in občutij, postane človek, ki mu besede, kakor so strah, nevarnost, trpljenje in izčrpanost pomenijo nekaj z drugega sveta in jih ne more več razumeti. Za takšno duševno stanje je značilna izredna bistrovidnost, nadvse izostren čut za nevarnost in popolno in nečloveško preziranje te nevarnosti. Predvsem pa je za takšno stanje značilna popolna brezobzirnost. In v takšnem stanju se je znašel Nicolson ob pol devetih zvečer tistega dne proti koncu februarja, samo nekaj sekund potem, ko mu je McKinnon povedal, da so Gudrun in Petra odpeljali.

Njegovi možgani so bili nenavadno bistri. Naglo so pretehtavali položaj, kolikor mu je bil znan, odbirali med raznimi možnostmi, drveli v prihodnost in oblikovali edini načrt, ki je lahko obetal količkaj upanja na uspeh. Utrujenost in čista telesna izčrpanost sta odpadli z njega kakor plašč. Vedel je, da je ta sprememba psihološka, ne fiziološka, da bo pozneje drago plačal zanjo, toda to ni bilo važno. Za čuda je bil prepričan, da ga ta moč, čeprav ni vedel, od kod izvira, ne bo zapustila do konca. Mimogrede je še vedno čutil hude opekline na nogah in rokah, bolečino v vratu, kjer se mu je bil tako globoko zaril bajonet, toda vse to je bila zgolj razumska zavest teh opeklin in ran, kakor da jih je dobil drug človek.

Njegov načrt je bil preprost, samomorilsko preprost, in verjetnost, da jim spodleti, je bila tako velika, da je bil polom videti neizogiben, toda na to ni niti pomislil. Naglo je zastavil več vprašanj Telaku in McKinnonu in že je vedel, kaj mora storiti, kaj morajo storiti vsi, če hočejo imeti vsaj malo upanja. To, kar mu je povedal McKinnon, je dokončno izoblikovalo njegov načrt.

Vaška posvetovalnica je tako divje gorela in tako neverjetno naglo dogorela samo zato, ker je McKinnon temeljito zmočil celo privetrno stran hiše z bencinom iz šestnajstlitrske ročke. Ukradel jo je iz japonskega tovornjaka nekaj minut po njegovem prihodu — voznik je bil precej nepazljiv in je zdaj ležal na tleh komaj tri metre stran — in prav v tistem trenutku, ko je hotel zažgati, se je straža na obhodu skoraj spotaknila obenj. Toda McKinnon ni le ukradel bencina, ampak je skušal tudi pokvariti tovornjak. Iskal je razdelilnik, a ga ni mogel najti v temi, pač pa je obtipal dovod goriva pri uplinjaču in mehki baker je bil ko glina v njegovih rokah. Komaj verjetno je bilo, pravzaprav nemogoče, da bi tovornjak lahko prevozil več kot miljo s tisto malo količino bencina, ki je še ostala, do Bantuka pa je bilo štiri milje.

154

Nicolson je naglo prosil Telaka za pomoč in jo je takoj dobil. Za Telaka ni bilo več nevtralnosti, ker so mu Japonci ubili očeta in več članov plemena. Malo je govoril, toda tiste besede, ki jih je spregovoril, so bile grenke in divje in polne maščevanja. Takoj je prikimal, ko ga je Nicolson prosil, da bi našel vodnika za glavno skupino — zdaj jih je bilo vsega skupaj sedem pod vodstvom Vanniera — ki bi jo popeljal po glavni cesti do Bantuka, kjer naj bi se polastila motornega čolna, če bi to lahko storila popolnoma tiho. Telak je hitro prevedel to navodilo enemu izmed članov svojega plemena in se zmenil z njim, kje se bosta dobila. Potem je ukazal nekaj svojim možem, naj prejšnjo mrtve japonske vojake, ki so ležali po kampongu, in znesejo vse njihovo orožje in strelivo na eno mesto. Brzostrelka, dve avtomatski puški in nenavadna avtomatska pištola so bile še vedno uporabne. Telak je izginil v bližnjo kočo in se vrnil z dvema parangoma s Sumatre, ki sta bila nabrušena ko britev, in z dvema nenavadnima, lepo izrezljanima bodaloma, ki sta bila dvajset centimetrov dolga in oblikovana kakor plamen. Vtaknil ju je za pas. Pet minut potem, ko je zgorela vaška posvetovalnica, so se Nicolson, McKinnon in Telak že odpravili na pot.

Cesta v Bantuk — v resnici ni bila cesta, ampak nekakšna džungelska pot, široka dva metra — se je vila med nasadi palm in tobaka in smrdljivimi močvirji, v katerih se je človek pogrezal do pasu in so bili v temi neznansko nevarni. Toda pot, po kateri jih je tisto noč peljal Telak, se je samo enkrat približala cesti, dvakrat jo je prečkala, sicer je vodila naravnost skozi močvirja, riževa polja in nasade v središče Bantuka. Vsi trije možje so bili hudo poškodovani, vsi trije so izgubili kri. Telak še največ, in vsak zdravnik bi vsem trem brez obotavljanja ukazal, naj ostanejo v bolnišnici.

Ko so drugič prečkali cesto, so zagledali japonski tovornjak, ki je bil oddaljen samo pet metrov. Niti počasneje niso tekli, ker niso dvomili, da je zapuščen, da so Japonci odvlekli ujetnike s seboj in peš odhiteli proti mestu. In tovornjak je prevozil dosti daljšo pot, kakor so pričakovali, preden mu je zmanjkalo goriva. Prevozil je vsaj pol poti do Bantuka, in zasledovalci niso mogli vedeti, kdaj so ga Japonci zapustili. Nicolson se je trezno zavedal, da je njihovo upanje zato še manjše, pravzaprav nebogljeno. Vsi trije so to vedeli, toda nobeden ni izrekel te misli ali predlagal, da bi nekoliko zavrli svoj morilski tek, četudi le za malenkost. Nasprotno, še bolj so pospešili korake in še z večjim obupom dirjali naprej skozi temo.

Mrzlo je postalo, zvezde so izginile in začelo je deževati, ko so nazadnje pritekli do roba Bantuka. Bantuk je bil značilno javansko obalno mestece, ne preveliko in ne premajhno, čudna zmes starega in novega, zmes Indonezije, kakršna je bila pred sto leti, in Nizozemske, oddaljene deset tisoč milj. Vzdolž obale, ki je sledila krivini zaliva, so stale majave kolibe, postavljene na bambusovih podpornikih izpod gladine morja ob plimi. V razobešenih mrežah so se lovile ribe, ki jih je prinašala plima, na pol poti vzdolž obale pa je segal daleč v zaliv zakrivljen valobran, ki je ščitil ladjice in ribiške čolne, **prahuje** s šotori in kanuje z dvema jadroma, ki so bili pretežki, da bi jih zvlekli na suho mimo ribiških koč. Vzporedno z obalo za kočami se je vleklo nekaj neurejenih in nepravilnih vrst lesenih hiš, kritih s slamo, kakršne je najti po vaseh v notranjosti, in še bolj zadaj je bilo trgovsko in poslovno središče mesteca. Za njimi, v položni dolini pa je stalo značilno nizozemsko predmestje, sicer brez širokih in z drevjem obraslih bulvarjev, kakršni so bili v Bataviji ali Medanu, pač pa z lepimi, majhnimi bungalovi in tu in tam s kakim kolonialnim dvorcem. Okrog vsake hiše je bil lep negovan vrt.

155

Telak je zdaj peljal svoja tovariša proti temu zadnjemu delu mesta. Dirjali so skozi zamračene ulice sredi mesta, ne da bi se skušali skrivati, zakaj čas skrivanja je minil. Le malo ljudi jih je videlo, ker je bilo na ulicah, ki jih je pral dež, malo pešcev. Najprej je Nicolson pomislil, da so Japonci razglasili policijsko uro, toda kmalu je spoznal, da je niso, ker je bilo nekaj kavarnic tu in tam še vedno odprtih. Njihovi kitajski lastniki v haljah so stali pod platnenimi strehami na pragu in jih tiho in nepremično opazovali, ko so dirjali mimo.

Ko so pretekli pol milje od zaliva, je Telak začel korakati in je pomignil Nicolsonu in McKinnonu, naj stopita v temno zavetje visoke žive meje. Komaj petdeset metrov pred njimi se je cesta, na kateri so stali, izgubljala v slepi ulici. Zid je bil visok z lokom na sredi in pod njim sta goreli dve električni svetilki. Pod lokom sta stala dva moža, ki sta se pogovarjala in kadila in se oba s hrbtom naslanjala na ukrivljeni zid. Celo iz daljave so jasno razpoznali sivo zelene uniforme in značilne zakrivljene čepice japonske armade, ker je bila svetloba dovolj močna. Za obokanim svodom so videli dovoz, ki se je vil navzgor po griču in je bil razsvetljen na vsakih nekaj korakov. In prav na koncu je stal visok, bel dvorec. Skozi vhod so videli samo del dvorca, nekaj stebričev in dve veliki okni na eni strani. Skozi obe okni je lila jarka svetloba. Nicolson se je obrnil k možu, ki je poleg njega lovil sapo.

»Ali je to dvorec, Telak?« To so bile prve besede, ki jih je spregovoril, odkar so odšli iz kamponga.

»To je ta hiša.« Kakor Nicolson je tudi Telak govoril v kratkih in sunkovitih presledkih. »Največja v Bantuku.«

»Seveda.« Nicolson si je obrisal pot z obraza, prsi in rok. Še posebno skrbno si je obrisal dlani. »Po tej poti bodo prišli.«

»Ni druge poti. Prav gotovo bodo prišli po tej poti, razen če že niso.«

»Razen če že niso prišli,« je ponovil Nicolson. Prvič je začutil strah in nemir, strah, ki bi vzbudil v njem preplah, in nemir, ki bi mu lahko prekrižal načrte. Odločno se jima je uprl. »Če so že prišli, je prepozno. Če pa še niso prišli, imamo še vedno dovolj časa. Najbolje bo, če počakamo kako minuto, da pridemo do sape. Ne moremo se lotiti tega na pol živi. Vodja krova, kako se počutite?«

»Roke me srbijo, gospod,« je tiho odgovoril McKinnon. »Kar pojdimo zdaj noter.«

»Ne bomo dolgo čakali,« je obljubil Nicolson. Obrnil se je k Telaku. »Ali res vidim žeblje na zidu?«

»Res jih vidite.« Telak je bil mrk. »Žeblji so ma-

lenkost, toda povrh vsega so nabiti z elektriko po vsej dolžini zidu.«

»Ali je to edini vhod?« je tiho vprašal Nicolson.

»In edini izhod.«

»Razumem. Zdaj razumem.« V naslednjih dveh minutah ni nihče spregovoril besede, slišati je bilo samo njihovo dihanje, ki je postajalo čedalje bolj naravno in umirjeno in presledki med dihanjem so se daljšali. Nicolson je čakal s skoraj nečloveško potrpežljivostjo in skrbno pričakoval tisti trenutek, ko si bodo najbolj opomogli, a še ne bodo začutili posledic, ki se jih bodo neizogibno lotile. Naposled se je zganil in zravnal, si podrgnil dlani po zoglenelih ostankih bombaževinastih hlač, da bi si obrisal še zadnjo vlago, in se spet obrnil k Telaku.

»Šli smo mimo visokega zidu na tej strani kakih dvajset metrov od tod.«

»Da.« Telak je pokimal.

»Tam, kjer rastejo drevesa znotraj tik ob zidu?«

»Tudi to sem opazil,« mu je pritrdil Telak.

»Vrnimo se tja.« Nicolson se je obrnil in tiho stopal v zavetju žive meje.

Potrebovali so samo dve minuti in nihče, ki je bil oddaljen več kot trideset ali štirideset metrov, ni mogel slišati niti najmanjšega šepetanja ali šuma. Nicolson je obležal na tleh ob vznožju visokega zidu in tiho zastokal, potem pa je še glasneje in še bolj nebogljeno zastokal kot prvič, ko ni vzbudil nobene pozornosti. Toda čez nekaj sekund se je eden izmed stražarjev zdrznil, se zravnal in strahoma pogledal po cesti. Trenutek pozneje je enako storil drugi stražar, ki je tudi postal pozoren na posebno žalosten stok. Moža sta se spogledala, se naglo posvetovala in obotavljala, nato pa sta stekla po cesti in eden izmed njiju je prižgal žepno svetilko. Nicolson je še glasneje zastokal in se zvil v navidezni bolečini, da jima je kazal hrbet, ker bi sicer prekmalu ugotovila, da je Evropejec. Videl je blesk bajonetov v poplesavajoči svetlobi žepne svetilke. Vznemirjen stražar bi utegnil rajši pregledati truplo kakor živega sovražnika, najsi je bil videti še tako hudo ranjen.

156

Težki čevlji so odmevali po cesti in vojaka sta se sunkoma ustavila, se nizko sklonila nad ležečo postavo in umrla, medtem ko sta se še vedno sklanjala. Enemu se je zarilo bodalo v obliki plamena do ročaja v hrbet, ko je Telak skočil z visokega zidu, drugi pa je umrl, ko so McKinnonove mišičaste roke našle njegov vrat komaj hip potem, ko mu je, nič hudega slutečemu, Nicolson z brco izbil puško iz rok.

Nicolson je naglo vstal in strmel v dva moža na zemlji. Premajhna, dosti premajhna, je grenko pomislil. Upal je, da bo našel kake uniforme, kako preobleko, toda ti dve uniformi se ne bi podali nikomur. Niso smeli izgubljati časa. Telak in Nicolson sta zagrabila enega vojaka za zapestja in gležnje, ga dvakrat zavihtela in ga s krepko podporo McKinnona, ki je sunil v truplo v sredini, vrgla čez visoki zid v varno zavetje. Čez pet minut se mu je pridružil še drugi vojak na vrtu, kjer je stal dvorec.

Razsvetljeno pot so z obeh strani obdajala obrezana drevesa ali grmičevje. Na desni strani za drevjem je stal samo visoki zid z električno ograjo na vrhu. Na drugi strani dovoza se je širil širok in položen travnik, ki je bil ponekod gol, a sicer negovan in gladek, obrasel z drevjem, ki je bilo tu in tam zasajeno na okroglih kosih zemlje. Svetloba je prihajala na travnik z dovoza in od vežnih vrat, čeprav ni bilo preveč svetlo. Trije možje so se neslišno pomikali po travi od mračnega zavetja drevesa do drevesa, dokler niso prišli do grmičevja, ki je obrobljalo peščeno pot pred stebričjem dvorca. Nicolson se je sklonil naprej in se z usti približal Telakovemu ušesu.

»Ali ste že bili tukaj?«

»Nikoli.« Telak je prav tako tiho šepetal kakor Nicolson.

»Ali veste za kaka druga vrata? Ste kaj slišali, če so okna zamrežena, zavarovana z alarmnimi žicami ali napravami proti vlomilcem?«

Telak je odkimal v temi.

»Torej se moramo odločiti,« je zašepetal Nicolson. »Vežna vrata. Ne pričakujejo obiskovalcev, posebno takih obiskovalcev, kot smo mi, skozi vežna vrata.« Otipal je pas, izvlekel parang, ki mu ga je dal Telak, in se je hotel dvigniti s klečečega položaja. »Nobenega šuma, prav nobenega šuma. Hitro, gladko in tiho. Ne smemo vznemiriti naših gostiteljev.«

Stopil je pol koraka naprej, zatrl v sebi vzklik in spet padel na kolena. Druge izbire ni imel. Čeprav je bil McKinnon srednje postave, je tehtal skoraj devetdeset kilogramov in je bil neverjetno močan.

»Kaj je?« je zašepetal Nicolson. Molče se je podrgnil po ožgani podlakti, ki ga je bolela, prepričan, da mu je McKinnon s prsti odtrgal nekaj kože.

»Nekdo prihaja,« mu je McKinnon dihnil v uho. »Gotovo imajo zunaj stražarje.«

Nicolson je za hip poslušal in nato zmajal z glavo v temi, češ da nič ne sliši. Kljub temu je verjel vodji krova — imel je prav tako oster sluh kakor vid.

»Na robu na travi, ne na pesku,« je zamrmral McKinnon. »Sem prihaja. Prepustite ga meni.«

»Pustite ga pri miru.« Nicolson je odločno odkimal. »Preveč hrupa.«

»Slišal nas bo, ko bomo stopali po pesku.« McKinnonov glas je postal še tišji in Nicolson je zdaj zaslišal stopinje moža, ki se je bližal, slišal je celó mehko šumenje nog v mokri travi. »Nobenega hrupa. Za gotovo.«

157

To pot je Nicolson pokimal in ga prijel za roko, da odobrava. Mož je bil zdaj že skoraj pri njih, in Nicolson si ni mogel kaj, da ne bi vzdrhtel. Kolikor mu je bilo znano, bo ta mož v eni noči že četrta žrtev tega škota z mehkim glasom, in samo eni žrtvi se je doslej posrečilo, da je samo pisnila. Kako dolgo lahko človek živi z drugim — v tem primeru tri leta — ne da bi ga v resnici spoznal...

Možakar je že stopil pol koraka mimo njih in je obračal glavo proti dvema razsvetljenima oknoma, da bi slišal mrmranje glasov za njima, ko je McKinnon vstal, neslišno kakor strah, in stisnil moža za vrat kakor z železno pastjo. Držal je besedo. Nobenega glasu ni bilo, niti najrahlejšega šuma.

Pustili so ga za grmovjem in brez naglice so stopili po pesku, če so bile morda še kje kake straže, ki bi jih lahko slišale, se povzpeli po stopnicah, šli čez preddverje in stopili skozi odprta velika, dvojna vrata, ne da bi bili koga srečali.

Zagledali so široko vežo, ki jo je mehko razsvetljeval velik lestenec, z visoko obokano streho, z lesenim opažem iz lesa, ki je bil podoben hrastu, in z lesketajočim se parketom, v katerega so bili vdelani liki iz džarovega in kaurijevega lesa in drugih vrst svetlega tropskega trdega lesa. Z obeh strani veže se je dvigalo široko, mogočno stopnišče iz temnejšega lesa, kakor je bil les na stenah. Obe stopnišči sta se v loku dvigali do širokega balkona s stebriči, ki se je vlekel z obeh strani veže in zadaj. Ob vznožju obeh stopnic so bila dvojna vrata, zaprta, in med njima od zadaj so bila tretja, enojna vrata. Vsa vrata so bila belo prepleskana in so se neskladno odbijala od temne satenaste barve sten. Vrata na nasprotnem koncu veže so bila odprta.

Nicolson je pomignil McKinnonu in Telaku, naj stopita na vsako stran dvojnih vrat na desni, potem pa se je neslišno kakor mačka splazil do odprtih vrat na koncu veže. Pod nogami je čutil hladen in trd tlak. Med napornim tekom čez drn in strn je gotovo izgubil še tiste zoglenele ostanke platnenih podplatov, ki so se še držali obutve, ko je odnesel Van Effena iz goreče vaške posvetovalnice. Njegova zavest ga je na to spomnila, a hkrati odvrgla ta občutek, kakor je bila odvrgla bolečino v razbolelem, ožganem mesu. Prišel bo čas trpljenja, toda zdaj še ni bil tisti čas. Še vedno je v njem bolj kot kdaj prevladovala hladna brezbrižnost, združena z ostro preračunljivostjo.

158

Stisnil se je k nasprotni steni, napel ušesa in dvignil pogled k odprtim vratom. Sprva ni slišal nič, potem pa je rahlo zaznal oddaljeno mrmranje in včasih ženketanje posode. Očitno so bile tam kuhinje in prostori za služinčad. In če so za dvojnimi vrati jedli ljudje, kar je bilo prav verjetno, ker je bila zdaj ura za pozno večerjo, bi se utegnil na dolgem prehodu in v veži vsak hip pojaviti kak služabnik. Nicolson je neslišno smuknil naprej in naglo pogledal okrog vrat. Prehod je bil medlo razsvetljen. Dolg je bil kakih sedem metrov in na obeh straneh je bilo dvoje zaprtih vrat. Na najbolj oddaljenem koncu pa je skozi odprta vrata lila svetloba. Nikogar ni bilo videti. Nicolson je stopil na hodnik, potipal z roko za vrati, našel ključ, ga potegnil k sebi, stopil nazaj v vežo, tiho zaprl vrata in jih zaklenil.

Stopil je po veži prav tako neslišno, kakor je bil storil prvič, in se pridružil svojima tovarišema pri belo prepleskanih dvojnih vratih. Oba sta ga pogledala, ko se jima je približal. McKinnon je bil še vedno mrk in nepomirljiv, trdno je brzdal svojo divjo jezo, čeprav bi mu lahko vsak trenutek planila na dan. Telak pa je bil pošastna in okrvavljena postava, njegov temni obraz upadel in posivel od utrujenosti, toda želja po maščevanju ga bo še nekaj časa držala pokonci. Nicolson je zašepetal nekaj navodil Telaku v uho, ugotovil, ali ga je pravilno razumel, in počakal, da je ta tiho odšel in se skril za desnim stopniščem.

Skozi dvojna vrata je prihajalo tiho mrmranje, ki ga je zdaj pa zdaj pretrgal krohot. Nekaj trenutkov je Nicolson poslušal z ušesom na špranji med obojimi vrati, potem je prizkusil po vrsti oboja vrata s prav rahlim pritiskom kazalca. Vrata so se vdala za malenkost, in Nicolson se je zadovoljen zravnal. Pokimal je McKinnonu. Oba moža sta naperila puški ob strani tako, da sta se cevi rahlo dotikali belo prepleskanega lesa, brcnila v vrata, da so se na stežaj odprla, in skupaj stopila v dvorano.

Bila je dolga, nizka dvorana z lesenimi opaži in parketom kakor veža, in s širokimi okni, na katerih so visele mreže proti komarjem. Na nasprotni strani dvorane je bilo drugo, manjše okno in med vrati ob levi steni je bila dolga, hrastova omara za strežbo, edini kos pohištva ob steni. Večino dvorane je zavzemala miza za bankete v obliki črke U in stoli za štirinajst mož, ki so sedeli okoli nje. Nekaj teh mož je še vedno govorilo, se smejalo in pilo iz globokih kozarcev, ki so jih držali v roki, ne vedoč za navzočnost obeh mož v dvorani. Toda zaradi nenadne tišine so tisti, ki so še govorili, polagoma postali pozorni in so umolknili. Strmeli so proti vratom in molčali kot grob.

Kot človek, ki naj bi objokoval sinovo smrt, je polkovnik Kiseki znal čudovito skrivati svojo žalost. Nobenega dvoma ni bilo, kdo je polkovnik. Sedel je na gosposkem stolu z visokim naslonjalom na koncu mize. Nizek čokat mož z ogromnim trebuhom, vrat mu je štrlel čez tesni ovratnik uniforme, drobne, prašičje oči so bile skoraj skrite v mesnatih gubah, zelo kratki črni lasje, ki so mu na senčeh siveli, pa so mu štrleli na vrhu glave kakor ščetine na žičasti krtači.

HUMOR NE POZNA MEJA

OLGA MASTNAK

BANALNA ZGODBA

Človek bi mislil: konjska figa je konjska figa, tako rekoč odpadek. Toda gospod Pungrašek ima svoj vrt in gospa Krevs ima tudi svojega. Zdaj si videl enega, zdaj drugega, kako pregledujeta cesto. Brž ko se je kje v bližini otrebilo kako kljuse, že se je figa znašla v vedru gospoda Pungraška ali gospe Krevs. Gospod Pungrašek je imel rdeče vedro in je bil podoben Janezu Krstniku. Na vedru gospe Krevs so bile naslikane rože. Medtem ko je gospod Pungrašek zbiral fige s pedantno vnemo in pri tem mračno škilil izpod čela, kakor da krade občinsko last, se jim je gospa Krevs posvečala z nekakšno površno razigranostjo: sicer debela je bila podobna baletki, tako korektno-nedolžno se je pozibavala po pločniku, kakor mimogrede smuknila k figi in jo kakor mimogrede spravila na varno. Pobirala je samo lepe, sveže in cele, gospod Pungrašek pa se je zadovoljil tudi s povoženimi. Mogoče je to gospoda Pungraška jezilo in je pri sebi obsojal gospo Krevs, da je domišljava avša. Kljub temu sta kdaj pa kdaj spregovorila dve, tri besede. Seveda nikoli nobeden ni vprašal: »Kako pa kaj fige?« Govorila sta o križih in težavah tega življenja, o želodčnih krčih gospoda Krevsa in žolčnih kamnih gospe Pungrašek, o nazadovanju zdravniških spretnosti, o cenah sadik, o tatovih paradižnika in drugih podobnih rečeh. Ampak v resnici sta mislila na fige. Če je videl gospod Pungrašek gospo Krevs, je nehote pomislil: »Raztrgala bi se, priskuta, da bi ji le kakšna figa ne ušla!« Tudi gospa Krevs si ni mogla kaj, da ne bi rekla možu, če je skozi okno zagledala gospoda Pungraška: »Lej jo grinto, že spet brska po cesti! Saj je od samih fig že čisto rumen!«

Porečete: neumnost! Seveda, ampak zakaj sta se na žive in mrtve sprla? Zaradi vietnamske krize gotovo ne. Sprla sta se zaradi lepe, velike fige, ki jo je pustil na cesti rejen pincgaver, ko je pripeljal premog za gospoda Pungraška. Figa je obležala bolj na Pungraškovi strani; vrhu tega je bil pincgaver, ko se je otrebil, v službi gospoda Pungraška. Toda gospa Krevs je to očitno spregledala. Brž je pospravila figo in se že obrnila proti domu, ko ji je gospod Pungrašek vrgel v hrbet pikro besedo.

»Kako?« se je začudila gospa Krevs. »Kaj ste rekli?«

»Rekel sem, naj vam dobro tekne!«

Gospod Pungrašek je bil namreč hudo nataknjen, čeprav je bil sicer molčeč in potrpežljiv človek in je jezo raje pogoltnil. Vrag vedi, kaj ga je tisti dan pičilo.

»Kako? Kaj?« je zavreščala gospa Krevs, da so golobi preplašeni sfrfotali na streho. »Vi pravite to meni?«

»Vam, ja, vam! Komu pa?« je zadirčno odvrnil sosed. »Ali poznate še koga drugega, ki bi bil tako pogolten na fige kot vi?!«

»Če ga poznam? Pa še zelo dobro ga poznam! Tamle stoji!« je pokazala z roko nanj. »Figa-mož!«

Zdaj se je najbrž zazdelo gospodu Pungrašku, da mora pokazati vso svojo odločnost, ker je pljunil proti gospe Krevs, jo imenoval neumno gos, coprnico in kravo in pripisal želodčne težave gospoda Krevsa uživanju konjskih fig. Ampak gospe Krevs ni oplašil. Dvakrat je pljunila proti gospodu Pungrašku, mu zagrozila s smetišnico in izjavila, da bi Pungraški pocrkali od lakote, če bi ne bilo konj. Gospod Pungrašek se je nato lotil značaja gospe Krevs in uporabil take besede, da je gospa Krevs nepopisno zavreščala, nakar se je prikazal gospod Krevs in zaspano prašal, kaj se je zgodilo. Gospod Krevs je namreč večino dneva predremal v kuhinji za mizo in se zdramil samo zvečer, ko je moral v posteljo. Gospa Krevs je soproga obvestila o sporu v tako učinkovitem slogu, da se je popolnoma zbudil in se čutil pripravljenega braniti čast svojega imena. Naskočila sta torej sovražnika, ki bi se bil moral umakniti, če bi ravno takrat ne prispela okrepitev v osebi gospe Pungrašek. Imela je glas ko zvočnik, zato je zakonca Krevs nista mogla prevpiti in bi se bila malone zadušila od jeze. Ker je hotel gospod Krevs to preprečiti, je žrtvoval pravkar pridobljeno figo in jo še toplo vrgel v sovražnika prav takrat, ko je gospa Pungrašek zavpila: »Kravaaa!« in tako na široko zazevala, da bi moral biti gospod Krevs slep, če bi hotel zgrešiti luknjo. Toda zmagoviti zadetek je imel strašne posledice: gospod Pungrašek je ob njem pobesnel. Planil je na vrt, izruval sončnico in jo s tako močjo posadil na glavo gospoda Krevsa, da se je ta na mah začutil podobnega veliki krtini. Tisti hip pa je že tudi gospa Krevs poveznila svoje vedro na glavo gospoda Pungraška: kako se je počutil on, ni znano, videti pa je bil čisto tak kot šopek rož, ker je bilo vedro poslikano z zelo živimi barvami. Tedajci se je gospa Pungrašek zapodila v gospo Krevs in ji izpulila nekaj las, gospa Krevs pa je napadalki odgriznila košček ušesa in ji ga pljunila v nos. Medtem je gospod Pungrašek snel vedro, ga vrgel ob tla in ga poteptal, kar je gospod Krevs razumel kot pričetek totalne vojne in gospodu Pungrašku nemudoma razbil veliko kuhinjsko okno. Gospod Pungrašek tega seveda ni mogel požreti. Zdrvel je čez cesto, snel vežna vrata zakoncev Krevs s tečajev in jih v velikem loku zabrisal pod tovornjak, ki je pravkar pripeljal mimo in vrata tako povozil, da niso bila več za nikamor. Da bi izravnala škodo, sta zakonca Krevs populila na vrtu zakoncev Pungrašek nič koliko raznovrstnih povrtnin, prevrnila kurnik in podavila perutnino, kar jima je ni pobegnilo. Medtem sta zakonca Pungrašek zavzela kuhinjo zakoncev Krevs in vrgla skozi okno štedilnik z bržolami in cvetačno juho, ki jo je gospod Krevs zelo cenil. Nista se še dobro lotila omare, ko jima je gospod Krevs že podrl dimnik in pričel odkrivati streho, gospa Krevs pa v kleti izbila sodom čepe, da je izteklo dobrih tristo litrov vina po štiristo dinarjev liter franko železniška postaja.

Sovražni stranki sta do večera opravili nezaslišano delo. Gospod Krevs je odkril Pungraškovo streho, podrl dve steni, dimnik in stopnišče, razen tega pa izkopal v stropu velikansko luknjo, ki jo je sodna komisija naslednjega dne hotela pripisati meteorju. Gospa Krevs je snela vsa okna in jih zmetala na dvorišče, raztrgala osemnajst oblek, tri spalne srajce in veliko sobno preprogo. Zakonca Pungrašek sta zmetala svinjam dvanajst parov čevljev, razbila triinšestdeset različnih kosov posode ter razsekala celotno pohištvo in ga zložila v drvarnico. V treh sobah sta razkopala parket, odtrgala stranišno školjko, kopalno kad in tri lestence. Potem sta ubila psa in dve kuri, odlomila stopniščno ograjo in požagala veliko lipo, da se je zrušila na hišo in zmečkala streho. Razen tega sta potrgala s plota nič koliko lat. Celotno škodo so ocenili na nekaj milijonov dinarjev.

Toliko je bila torej vredna konjska figa, ki jo je odvrgel pincgaver, ko je pripeljal premog za gospoda Pungraška.

ANEKDOTE

Genialna italijanska slikarja Raffaello in Michelangelo nista bila najboljša prijatelja. Michelangelo je trdil, da je Raffaello več dosegel s svojim trudom kakor z nadarjenostjo. Raffaello je živel razkošno kakor kak knez, Michelangelo pa je bil bolj skromen. Ko je Raffaello obiskal papeža, ga je spremljalo petdeset slikarjev, Michelangelo pa je hodil na obisk čisto sam. Zato je Raffaella zbodel:

»Vi hodite s tolikšnim spremstvom kot kak vojskovodja!«

»Vi pa hodite vedno sami kot kak rabelj,« mu je zabrusil Raffaello.

*

Neki novinar zbira pri igralcih podatke, da bi zvedel, katerih deset let življenja imajo za najlepše. Znana neapeljska zvezdnica Titina de Filippo mu odgovori:

»Najlepših deset let mojega življenja so tista med osemindvajsetim in tridesetim.«

*

Režiserja in igralca Ericha von Stroheima je novinar vprašal, če se mu je uresničila kakšna želja iz otroških let. »Ena se mi je pa res: kadar me je mama za kazen vlekla za lase, sem si želel, da bi mi izpadli,« je odvrnil in se pogladil po pleši.

PETER BARGEE

OPERACIJA

Da preprečim morebitne nesporazume, vam takoj v začetku povem, da sem pisatelj in ne zoolog, kakor bi pozneje lahko mislili. Še nikdar v svojem življenju nisem delal na kmetiji ali farmi — tako mi boste lahko marsikaj oprostili, kar se vam bo sicer čudno zdelo in samo po sebi umevno.

Zdaj pa k stvari! Nekega dne, od tega je minilo že pol leta, so me neki moji znanci povabili na večerjo. Pogovarjali smo se o tem in onem in gostitelji so me naposled začeli spraševati tudi o mojem zasebnem življenju. Ko so zvedeli, da nimam ne žene ne otrok, sem se jim zasmilil. Začeli so mi prigovarjati, naj vendar ne tičim tako sam zase med štirimi stenami, naj več hodim v družbo, ali naj si vsaj kupim psa, ki mi bo krajšal urice samote.

Povedal sem jim, da si psa ne morem omisliti, ker nimam vrta in bi se mi žival smilila, če bi morala zmeraj tičati v moji sobi. Da bi pa vsak dan ali pa celo večkrat na dan zanaci njega hodil na sprehod, se mi tudi ne ljubi, ker sem prelen.

Tedaj se je žena mojega znanca spomnila na zlate ribice. Dejal sem ji, da bi se ribice gotovo zelo dolgočasile pri meni in rekel, da bi potem že raje imel...

»Kaj bi raje imeli?« me je prekinila, njen mož pa ji je pomagal:

»No, kaj?« je silil vame.

Zajecljal sem nekaj nerazumljivih besed. Kako so iz njih moji znanci našli besedo mucek, mi je še danes uganka.

»Mucka? Seveda, ljubkega, majhnega mucka bi radi imeli! Da, ta bi bil pravi za vas! Mački so zelo ljubeznive živalce za tiste, ki jih imajo radi.«

Ampak tudi mačke v svoji ubogi sobi ne bi mogel imeti. Samo pomislite, kako nerodno bi bilo, če bi lepega dne celo mlade dobila. Ne, tudi mačke ne maram! Kvečjemu mačka!«

»Veste kaj, gospod, preskrbeli vam bomo mačka, ki ga boste lahko vzeli nekaj časa na poskušnjo, recimo za en mesec. Če vam še potem ne bo všeč, ga boste vrnili. Ali sta zadovoljni?«

»Pravzaprav bi...«

Spet so me prekinili — zadeva je bila rešena. Moral sem pristati na njihovo ponudbo.

Ko sem se potem poslovil, sem ves pogovor vzel za šalo in nisem več mislil nanj. Lepega dne pa mi je postrešček prinesel velik zavitek. Presenečen sem ga pogledal in sem ga hotel vprašati, če se morda ni zmotil v naslovu. Ampak mož je že izginil.

Ko sem zavitek odprl, sem našel v njem košarico, v njej pa majhnega črnega muca, ki me je debelo pogledoval s svojimi velikimi očmi. Živalca je imela za vratom pritrjen listek, na katerem je bilo napisano:

»Rad bi ostal pri vas, morate mi pa najprej dati primerno ime, da me boste lahko klicali!«

Mucek je trenutek nato že skočil iz košare in začel vohljati po sobi. Skakal je po vseh kotih, po stolih, mizi in postelji in kar venomer mijavkal.

Gledal sem ga, pozabil na večerjo in na večerna poročila.

Moj mali gost se mi je zdel napol ponorel. Kar ni se hotel umiriti. Ko sem ga nekaj časa z zadovoljstvom opazoval, se mi je v glavi kar mimogrede porodila misel za njegovo ime.

»Mi-fu« ga bom klical, sem si dejal.

Ura je bila že polnoči, ko se je moj gost naposled le umiril, se zvil na preprogi v klobčič in začel zadovoljno presti. Šele tedaj sem se prav zavedel. Telefoniral sem svojim prijateljem, jih zbudil iz spanja in škodoželjno dejal:

»Tukaj Peter Bargee...«

»Da...«

»Ali ste mi vi poslali mucka?«

»Mucka? Ah, seveda! Ali ni ljubek?«

»Da, zelo! Ali bom madeže na preprogi lahko očistil?«

»Kakšne madeže?«

»No, saj veste, tudi mački opravljajo svojo potrebo — moj mali muc jo je naredil ravno na preprogo.«

»Narediti mu morate zabojček, v katerega nasujte žaganje. Muc bo potem hodil v ta zabojček in ne boste nikdar imeli z njim sitnosti. Mački so vendar tako čiste živalce!«

»Zabojček? No, najlepša hvala! Lahko noč!«

Odložil sem slušalko in pogledal Mi-fuja, ki se je ravno igral z mojim rokopisom. Potem sem stopil k omari in potegnil iz nje neki zaboj. Takoj sem ugotovil, da je za Mi-fuja veliko previsok in preširok. Potem sem brskal po omari in naposled našel v njej neko staro žago.

Pokleknil sem na tla in začel žagati. Z veseljem sem ugotovil, da bom tako tudi najceneje prišel do potrebnega žaganja. Čez približno pol ure je bil zabojček gotov, a žaganje, ki sem ga pri tem dobil, še zdaleč ni zadostovalo... Z njim bi kvečjemu pokril zabojčku dno. Moral sem torej še žagati. Ob dveh ponoči je prišla spodnja stranka in izjavila, da ne more spati. Ob treh so mi z metlinim ročajem potolkli po stropu. Da, da, ubogi stanovalci vendar niso mogli vedeti, da sem dobil naraščaj, ki nujno potrebuje žaganje. Jaz sem pa žagal in žagal. Ko me je začela desna roka boleti, sem poskusil z levo. Nekoč sem bral, da mora biti človek z obema rokama enako spreten.

Naposled sem imel žaganja dovolj. Ko pa sem hotel Mi-fuja položiti v zabojček, mu očitno ni bil všeč. Jadrno mi je namreč pobegnil.

Naslednji dan sem telefoniral svojim znancem in jih prosil, naj pridejo k meni in mi dajo potrebna navodila. No, navodila sem potem res dobil in čez en teden je bil moj muc čist, čez mesec dni pa sem se že naučil vseh mogočih stvari, ki jih prej nisem vedel.

Moram reči, da mi je vzgoja mojega Mi-fuja vzela mnogo časa. Vzljubil pa sem ga tako zelo, da me to ni prav nič motilo. Često so me obiskali prijatelji in zmerom sem se z njimi pogovarjal samo o mucu. Skoraj vsi so mi svetovali, naj ga nesem k veterinarju, da ga bo kastriral. Jaz sem bil pravzaprav proti temu.

Potem je pa lepega dne mojega mačka nekaj čudnega obsedlo. Mijavkal je in stokal kot majhen otrok in za vsako ceno hotel ven. Bil sem prepričan, da je Mi-fu zbolel in sem zato poiskal veterinarja. Ta pa mi je smeje pojasnil, da to pač mora tako biti in se ne da pomagati. Hotel sem, da Mi-fuja preišče, a maček o tem sploh ni hotel slišati in je samo ven silil.

Naposled sem imel njegovega mijavkanja dovolj in sem ga spustil iz sobe. Upal sem, da se bo čez pol ure že vrnil. Medtem sem spraševal zdravnika o operaciji. Ko mi je vse natanko razložil, sem sklenil, da mojega Mi-fuja ne bom dal kastrirati.

Štiri dni in štiri noči se je Mi-fu potepal in se niti enkrat samkrat ni oglasil pri meni. Že sem mislil, da ga ne bom nikdar več videl, ko se je lepega dne le vrnil — a kako spremenjen. Bil je tako shujšan, da so se mu videla rebra, zmršen in ves pogrizen po ušesih. Prijazno sem ga sprejel in ga nakrmil. Nekaj dni sem mu posvečal veliko pozornosti in ga hranil kot otroka. Kmalu se mu je dlaka spet začela svetiti in tudi odebelil se je. Postal je pa zelo len.

Prav tedaj sem pisal roman in sem imel zato veliko dela. Nisem imel časa, da bi se z Mi-fujem igral.

Nekega dne pa sem dobil poziv, da moram takoj k vojakom. Moral sem torej prekiniti svoje delo. Stopil sem na stol, da bi vzel z omare nahrbtnik. Tedaj mi je skočil Mi-fu na ramo.

»Kaj delaš tu gori?« sem ga začuden vprašal. A Mi-fu je v odgovor samo nekaj zagodel.

Potem sem odnesel nahrbtnik na mizo in od presenečenja obstal. V napol odprtem nahrbtniku je ležalo pet majhnih mačic z rožnatimi smrčki.

»Mi-fu,« sem očitajoče zaklical in gledal zdaj mačka, zdaj njegov naraščaj. Potem se mi je posvetilo v glavi. Mi-fu ni bil muc, temveč muca, prava muca. Odslej jo bom imenoval Mi-fa.

Ali bi morda vi hoteli katero izmed mojih mladih muck?

Svilanit kamnik

Kravate – terital

Vsa prizadevanja za sodobno in funkcionalno

KUHINJSKO OPREMO

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE »LIP«, ZAGORJE SE JE SPECIALIZIRALO ZA NAJMODERNEJŠO KUHINJSKO OPREMO SVEDSKEGA TIPA. ŽE 1960. LETA JE PODJETJE ZAČELO IZDELOVATI KUHINJSKO OPREMO SVEA.

Lesno industrijsko podjetje v Zagorju sodeluje z gradbenimi podjetji, ki gradijo in pripravljajo stanovanja za tržišče. V stanovanja nameščajo tudi že kuhinjsko opremo. Vendar v zadnjem času podjetje vse bolj računa s trgovino kot posrednikom med tovarno in potrošnikom. Zaradi tega si prizadevajo za čim bolj kakovostno izdelavo kuhinjske opreme.

Tako je tip kuhinjske opreme BELLA, ki ga podjetje izdeluje serijsko, že dokaj sodobnejši oz. kakovostnejši. Ob tem naj samo navedemo, da so sestavni deli kuhinjske opreme BELLA (zidne omarice, delovne mize itd.) že tudi obloženi z ultrapasom. In kar je razveseljivo za potrošnike: kupec lahko kupi tudi posamezne kose opreme, torej ni vezan na nakup celotne kuhinjske opreme. Izbere si ustrezen kos opreme, ki jo pač potrebuje in lahko namesti. O kakovosti pa priča še en podatek: v mizici za pranje posode so nameščena nerjaveča korita!

Podjetje LIP Zagorje pripravlja za prihodnje leto še dva tipa kuhinjske opreme. Tu bosta prišla modernizacija in kakovost opreme še bolj do izraza. To bo kuhinja KUKU. Poleg tega, da bo vsa oprema obložena z ultrapasom, bo imela tudi razne dodatke, ki so potrebni gospodinjstvu, n. pr. napo nad štedilnikom (za absorbiranje hlapov, sopare), poseben kotni element z mehanizmom, element z vdelano košarico za odpadke, omarico za sušenje kuhinjskih krp in prtičkov, element za shranjevanje živil itd.

Na programu za prihodnje leto je tudi izdelava kuhinjske opreme ZALA, ki se od prej navedene v bistvu ne razlikuje. Imela bo le poseben dekorativni poudarek, obložena bo z ultrapasom imitacije lesne površine in bo zaradi tega učinkovala bolj domače, prijazno. S tem pa bo dana kupcu tudi nova priložnost pri izbiri. Lahko se bo odločil za svetlo loščeno opremo v enj barvi ali pa za to drugo, ki bo učinkovala na oko morda pestrejše.

Spričo kakovostne izdelave je kar razumljivo, da podjetje nima zalog kuhinjskih oprem. Kar sproti pošiljajo izdelke na domače tržišče. Pa tudi na tujem tržišču bodo izdelki LIP Zagorje kmalu znani, saj se zanjo zelo zanimajo Avstrija, Nemčija in skandinavske države. Naši potrošniki si bodo lahko izdelke ogledali na letošnjem Gorenjskem sejmu v Kranju — posebno jih opozarjamo na razstavljeno opremo BELLA — pa tudi sicer lahko dobe vsa pojasnila v podjetju.

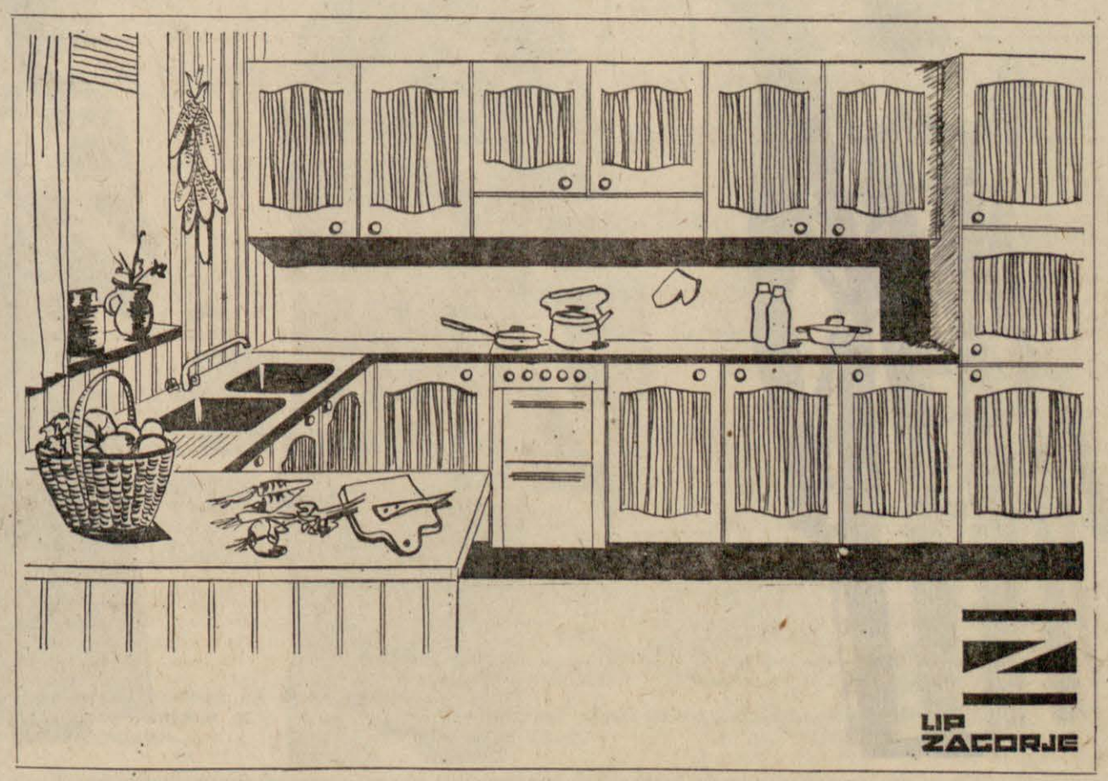

LIP ZAGORJE

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA MARIBOR

PREDSTAVLJA NAJNOVEJŠE MODELE

Pred dnevi je »MTT«, Mariborska tekstilna tovarna Maribor, predstavila poslovnim prijateljem izbor najnovejših modelov ženskih in otroških oblek, ki jih je izdelal na novo ustanovljeni obrat za konfekcijo v tej tovarni, in to iz blaga lastne proizvodnje.

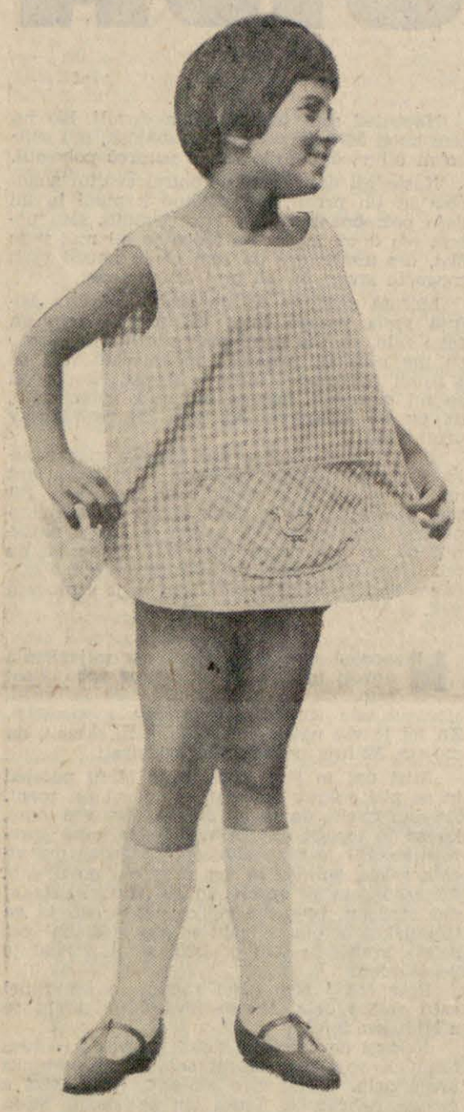

»Tinca« — igralni komplet, predpasnik s hlačkami, lahko nadomesti otroku oblekico.
Velikost 1 + 2 — 4 + 6; kvaliteta 100 % bombaž

NAJPREJ JE BILA ŠIVALNICA

Preden se lotimo dogodka, ki je bil zelo zanimiv za udeležence prikazovanja modnih novosti, modelov »MTT«, naj v kratkem povemo, da že kakega pol leta deluje v tovarni tudi obrat za izdelavo konfekcije. Predhodnica tega obrata je bila namreč šivalnica, ki jo je podjetje ustanovilo, da je v njej zaposlilo določeno delovno silo, saj so v podjetju zaposlene predvsem ženske. Ob velikem številu zaposlenih pa je razumljivo, da je treba računati na invalidnost oz. posledice raznih bolezni, zaradi katerih je treba prizadete zaposliti pri lažjih opravilih. In ker bi bilo zanje npr. pretežavno ves delavnik stati pri strojih, prenašati surovine, prevažati izdelke ali podobno, so v tovarni ustanovili šivalnico za robljenje posteljnega perila, rjuh, prevlek, rut, robcev itd. In prav je bilo tako, saj ima človek, ki ni več tako sposoben delati kot prej, vso pravico, da dela po svojih močeh.

Tako so v »MTT« osnovali šivalnico. Čas je mineval. Najprej so šivali predpasnike, kajti spričo ogromne proizvodnje so lahko uporabili tudi vse nekomercialno blago.

REZULTATI RAZISKAV – KORAK NAPREJ

Vsekakor pa je bilo potrebno raziskati potrebe na tržišču, potrebe porabe. Od tega je bilo namreč odvisno, kaj bo v prihodnje izdelovala na novo ustanovljena šivalnica. Služba za raziskavo tržišča je ugotovila, da primanjkuje predvsem otroške in ženske konfekcije, in sicer za sprejemljivo, nizko ceno. Razumljivo je, da se je tovarna odločila ustanoviti konfekcijski obrat, saj je že imela osnovo, to je šivalnico, po drugi strani pa na voljo razne vrste blaga, tako volnenega, bombažnega, blaga iz sintetičnih vlaken itd.

V začetku smo omenili, kako se je rodila ideja o šivalnici, ki je sedaj konfekcijski oddelek. Naj dodamo še drugi vzrok za zamisel, ki so jo uresničili v »MTT« v Mariboru. Delovni kolektiv je tudi želel, da bi izdelke čimbolj obdelal. To so tudi storili, saj odslej celi kilometri blaga ne bodo iz tovarne odhajali kot blago, temveč jim bo konfekcijski oddelek dal dokončno obliko, tako, ki jo kupec potrebuje: določen izdelek, npr. predpasnik, haljo, kostim, obleko itd. Konfekcijski oddelek torej ne namerava izdelovati srajc ali kakršnega koli perila, celo ne ženskih bluz, kolikor seveda ne bodo sodile h »kompletom«.

OBRAT KONFEKCIJE USPEŠEN

Novi obrat konfekcije v »MTT« obratuje že kakega pol leta. Zato je prav, da ga predstavimo tudi z nekaj številkami. Zaposluje 140 ljudi, zaradi povpraševanja po izdelkih pa bo treba še precej povečati število zaposlenih, in sicer do 600. Kaže namreč, da so si že prvi izdelki krepko utrli pot na tržišče, do kupcev. To dokazuje število kupcev, ki redno kupujejo konfekcijske izdelke »MTT«. Zdaj jih je že 180, iz vse Jugoslavije! Zanimivo pa je, da sodijo med najboljše kupci iz Bosne in Hercegovine, takoj za njimi pa so kupci iz naše republike.

Mariborska tekstilna tovarna sodeluje domala z vsemi večjimi podjetji pri nas, ki prodajajo tekstilno blago in tekstilne izdelke. Izdelki MTT so zbudili veliko zanimanje tudi na tujem. Zanje se zanimajo velike modne hiše v Zahodni Nemčiji, na Švedskem in drugod.

»Franca« obleka je praktična po kroju, po kvaliteti blaga in lepem karo desenu. Primerna je za zgodnje pomladanske in pozne jesenske dni.
Velikost 42—52; kvaliteta 67 % diolen, 33 % česan bombaž

Gladko krojena karo obleka ima gladek ovraten izrez. Posebnost je trikotna ruta, katero se lahko natakne na obleko in daje vtis modnega vala ob vratu. Ruta z resicami služi tudi kot pokrivalo.
Velikost 44—48; kvaliteta 100 % stanično vlakno volnenega tipa.

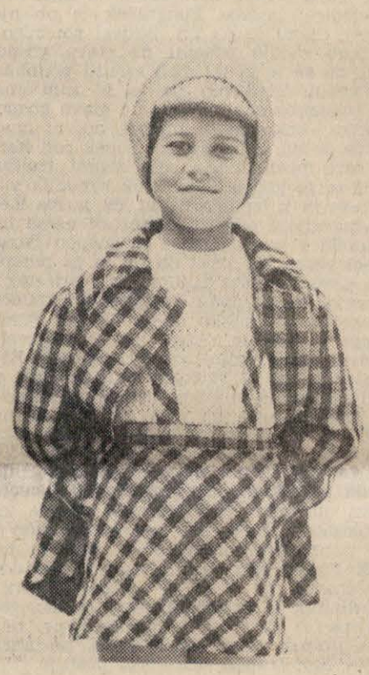

Komplet je sestavljen iz prikupnega krilca in plaščka v karo desenu, ki je zelo zanimivo krojen; v tem desenu je izredno prikupen, predvsem za temnolase deklice. Izdelovali ga bomo za deklice v starosti od 8—14 let.
Kvaliteta 100 % mikana volna.

In to ni nič čudnega, saj so konfekcijski izdelki Mariborske tekstilne tovarne narejeni pa zadnji modi tako v krojih kakor po izbranih desenih, so nadvse kvalitetni, hkrati pa okusno zasnovani. To je namreč delo modne kreatorke Marjetke Rojko, ki z veliko zavzetostjo ustvarja privlačne modele.

V STILU MODNE REVIJE

Obrat za izdelavo konfekcije v Mariborski tekstilni tovarni izdeluje obleke iz blaga lastne tovarne. Izbira blaga je velika: bombaž, mikana in česana volna, stanično vlakno, sintetično vlakno leacril, diolen, jersey, umetna svila, vse to so imena, s katerimi se srečujemo ob prikazu najnovejših modelov.

Tovarna je namreč pripravila 120 različnih modelov. Na prikazovanje je povabila predstavnike podjetij iz vse države. Čeprav je imel prikaz modelov vse značilnosti modnih revij, je vendar odigral pomembnejšo vlogo. To je bila v bistvu anketa, to je bilo komisijsko ocenjevanje ljudi, ki so zadolženi, da s temi izdelki oskrbujejo našo trgovsko mrežo, torej ljudi, ki imajo neposreden stik s kupci konfekcijskih izdelkov, z njihovim okusom, z njihovimi zahtevami. Zaradi tega lahko napišemo, da je tovarna ubrala najuspešnejšo pot za prikaz svojih privlačnih izdelkov — z namenom: da bi na osnovi takšnega »javnega« mnenja delala v prihodnje.

Naj pri tem omenimo, da se je začetnim zamislim, ki so bile temelj poznejšega konfekcijskega obrata, že tedaj pridružila želja, da bi tovarna — ki svoje blago že izvaža — v prihodnje izvozila čimveč končnih izdelkov (ne le surovin oz. polizdelke). In tovarna res že izvaža kar izgotovljene konfekcijske izdelke. S tem pa si bo MTT še bolj zagotovila uvoz potrebnih surovin.

Priznati moramo, da si konfekcija na splošno vse bolj utira pot. Obrtniške storitve — šivanje oblek — so zdaj namreč za vsakega velik strošek. Le-ta pa se zelo zniža, če pomislimo, da je obrtniška storitev tako draga, da dobi potrošnik za tak denar že narejeno obleko v konfekciji.

Anketa na prikazu modelov je znova potrdila zaupanje trgovske mreže v kakovost izdelkov, dala pa je tudi vse priznanje okusu in sodobnosti teh modelov. Med drugim je tudi ugotovila, da kupci zdaj že dobro poznajo odlične lastnosti sintetičnih vlaken in zaradi tega tudi kupujejo izdelke iz teh vlaken. To se je pokazalo tudi v tem, da so trgovski posredniki v anketno rubriko »koliko želite naročiti« sproti vpisovali potrebe in si zagotavljali prihodnjo proizvodnjo. Na splošno pa lahko samo še opozorimo bralce na zaščitni znak tovarne, ki ga tudi objavljamo, saj so ti izdelki vrhunec sodobnega oblačenja. Tovarna MTT meni, da bo tudi v prihodnje imela take pozitivne stike s posredniki mnenj kupcev.

Predstavljamo vam najuspešnejše modele, ki bodo prav gotovo zadovoljili tudi okus in zahteve naših bralcev.

Razen zelo modnega in lepega op-art desena je zelo lep kroj z ozkim krilom, ohlapnim zgornjim delom, lepim ovratnikom, zelo elegantnimi dolgimi manšetami. Celotni model poudarjajo drobni gosto našiti gumbi. Tudi material jersey je za nošenje zelo prijeten.
Velikost 42—48, kvaliteta: jersey material 100 % stanično vlakno volnenega tipa.

»Masima« je ljubka poletna obleka, katero krasi mornarski ovratnik. Nosi se lahko oprijeta s pasom ali kot »vreča« brez pasu.
Velikost 45—52; kvaliteta 100 % bombaž.

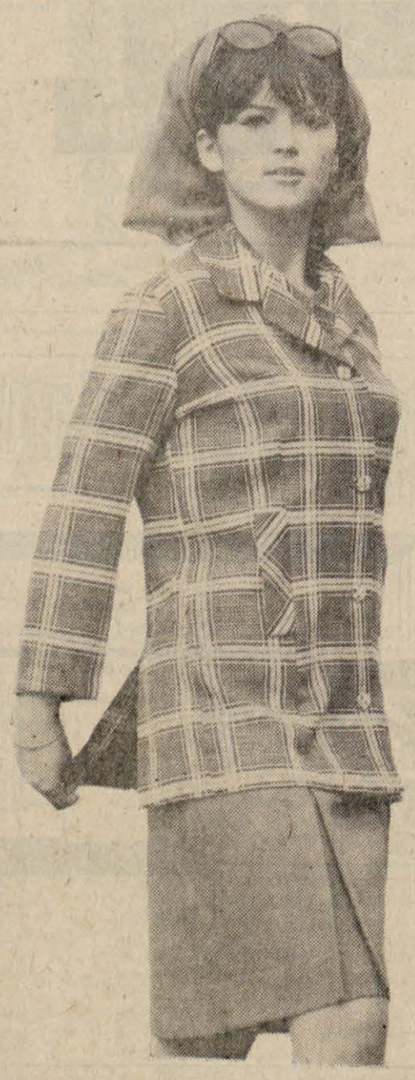

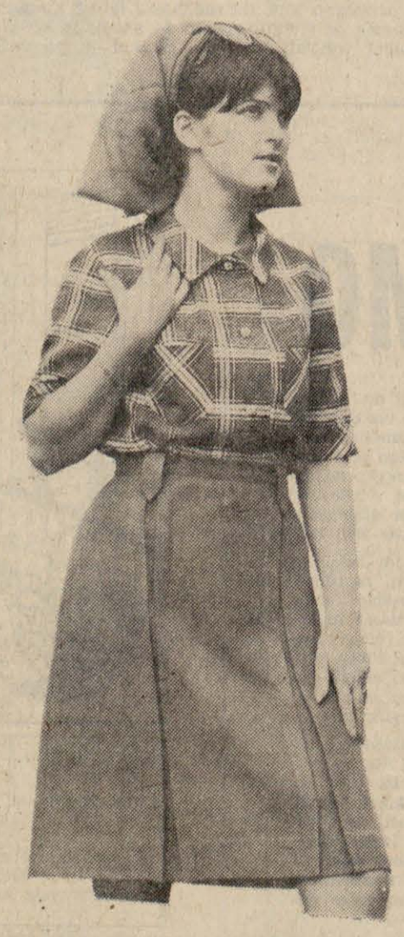

Glavna značilnost modela je živa barvna kombinacija črt, ki so letos zelo moderne. Model je izdelan iz mikane volne in umetnih vlaken.
Velikost 42—48; kvaliteta 100 % mikana volnena preja + sintetično vlakno leacril.

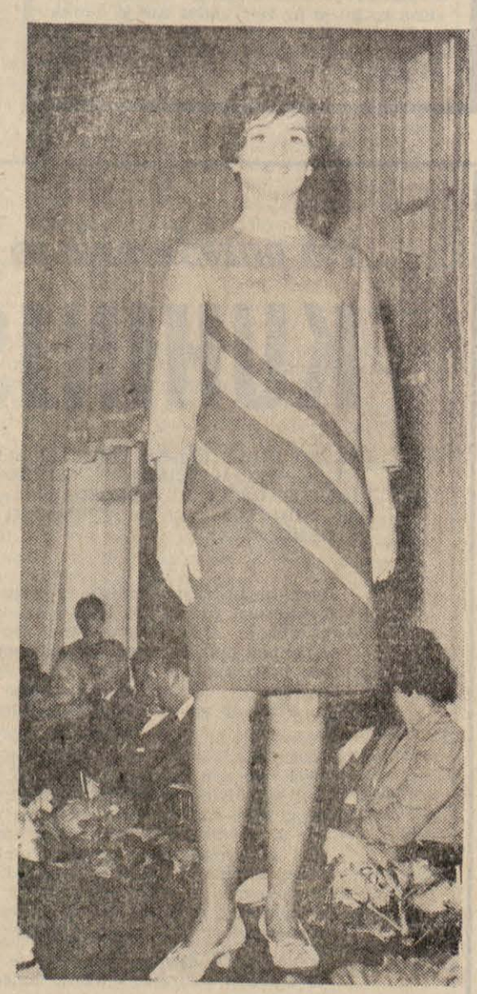

Ženska courage obleka — zadnji krik mode. Prepričani smo, da bomo s to obleko ugodili najzahtevnejšim ženam.
Kvaliteta 100 % volnena preja.

(O-1532)

— Sramu pa tudi nimate nobenega. Kar pred otrokom!

— Poskusite hrano malo bolj zgristi.

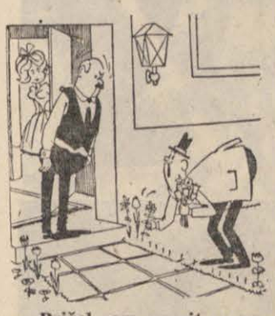

— Prišel sem prosit za roko vaše hčere, pa sem pozabil na rože.

— Šef, tu je nekdo, ki ima daljši nož, kot je dovoljeno. Ali naj ga aretiram?

Brez besed

TEDNIK TT

Izdaja in tiska CP »Delo« v Ljubljani — Glavni in odgovorni urednik Zoran Jerin — Uredništvo: Ljubljana: Tomšičeva 3/II, o. p. 150-III, tel.: 23-522 do 23-526 — Prodajni oddelek: Ljubljana, Titova 1, tel. 20-463 Naročnina: celoletna N. din 36 — ali din 3.600, polletna N. din 18.— ali din 1.800, četrtletna N. din 9.— ali din 900, mesečna N. din 3.— ali din 300. Za inozemstvo plačana v Jugoslaviji letna N. din 60.— ali din 6.000, mesečna N. din 5.— ali din 500; plačana v tujini — celoletna: v USA dolarjih 6,4 dolarja, v britanskih funtih 2 funta 3 šilinge, v zahodnonemških markah 26 mark v švedskih kronah 33,5 krone, v italijanskih lirah 4.000 lir — Oglasni oddelek: Ljubljana, Titova 1, tel.: 21-896. Štev. žiro računa SDK 501-1-167 — Rokopisov ne vračamo.

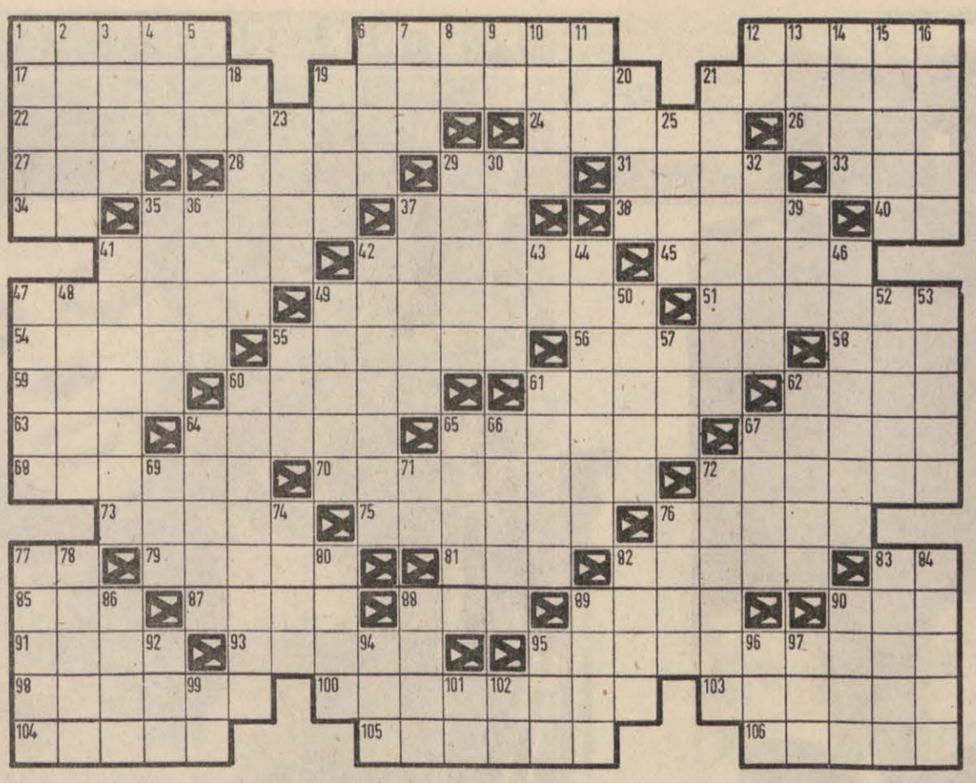

VODORAVNO:

1. svetovljansko letovišče na Floridi, 6. polinezijski čolnič iz enega debla, 12. belgijska filmska igralka, ki se vse bolj uveljavlja (Catherine), 17. zdravilna travniška rastlina, ki uspeva v višjih predelih, 19. značilnost, kakovost, 21. orodje za določeno delo, 22. veliko jezero v vzhodni Afriki, 24. pristanišče in reka istega imena v Estonski SSR, 26. rokodelstvo, 27. pesem hvalnica, 28. elegantno oblečena ženska, 29. kratica cepiva proti tuberkulozi, 31. eno od imen ameriškega izumitelja Edisona, 33. grška črka, 34. avtomobilska oznaka Šabca, 35. tržišče za vrednostne papirje in blago, 37. bog sonca pri starih Egipčanih (daljša oblika), 38. največje afriško mesto, 40. sto kvadratnih metrov, 41. sadni grm, ki obrodi rdeče, bele ali črne jagode, 42. vrsta javnega natečaja, 45. svojat, drhal, 47. vrsta glasovne spremembe v slovnici, 49. naslov romana Prežihovega Voranca, 51. mehiški državnik iz prejšnjega stoletja, nasprotnik cesarja Maksimilijana (Benito Pablo), 54. človek iz istega kraja, 55. Verdijeva opera po Hugojevi drami, 56. glavno mesto Nigerije, 58. mostiček, 59. ljubkovalno ime za očeta, 60. sloj, 61. sodobni ameriški pisatelj in kritik (Conrad Potter), 62. močno vzorčasta bombažna tkanina, 63. naravna sila, instinkt, 64. mokrota, 65. ustroj, sestav, ureditev, 67. sodobni hrvatski pesnik in prevajalec (Grigor), 68. obokano stebrišče, 70. zbor godbenikov, 72. cerkvica, 73. industrijsko mesto v belgijski pokrajini Flandriji, imenovano tudi Aalst, 75. akademski naslov, 76. nastopač, domišljavec, 77. začetnici slovenske književne založbe, 79. ustvaritelj kakega dela, 81. barva kože, polt, 82. vrsta goloba, 83. nekdanja kratica za konjsko moč, 85. časovna enota, 87. ladja Argonavtov, 88. departma in reka istega imena v jugovzhodni Franciji, 89. kratica Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 90. kubanski zunanji minister (Raul), 91. italijanski baročni slikar (Guido), 93. zrast kristalov jajčaste oblike, 95. množični nastop letalcev za propagando letalstva, 98. alkaloid iz listov južnoameriške koke, zelo razširjeno mamilo, 100. vzpenjalka, 103. vinogradniška posoda, 104. starodaven sarmatski narod med Kavkazom, Donom in Volgo, 105. zunanjost, videz, pogled, 106. telesni ud z določeno funkcijo.

NAVPIČNO:

1. plodovit hrvatski pisatelj in pesnik, najpomembnejši predstavnik hrvatske moderne (Anton Gustav), 2. sultanov ukaz v stari Turčiji, 3. ime francoske filmske igralke Karine, 4. tip sovjetskih reaktivcev, 5. letoviško mestece pri Opatiji, 6. pritok Savinje, 7. ime italijanske filmske igralke Mirande, 8. ozek konec polotoka, 9. osebni zaimek, 10. orkestralno tolkalo, 11. starožidovski kralj, 12. kemični znak za stroncij, 13. ime španskega pisatelja Baroje, 14. francoski naslov za duhovnika, 15. glavna telesna žila utripalnica, 16. lovec živali, ki žive pod zemljo, 18. ime sovjetskega zunanjega ministra Gromika, 19. glavno mesto Peruja, 20. ozek konec blaga, 21. razstavna lopa, 23. sodobna glasba, ki je nastala pod vplivom črnske, 25. kompozicija vagonov, 29. betonirano kopališče, 30. čudovit otok v Neapeljskem zalivu, 32. aleksandrinski verski reformator iz 4. stoletja, začetnik arianizma, 35. zasilno bivališče na prostem, 36. element stropa, 37. popust pri prodajni ceni, 39. skoraj 1500 kilometrov dolg pritok Volge, 41. deklica v reji, 42. največji francoski renesančni pesnik (Pierre de), 43. okrajšava za latinski »idem«, 44. sol dušikove kisline, odlično gnojilo, 46. razsodnik, 47. glavno mesto ČSSR, 48. del elektromotorja, 49. drugi priimek italijanske filmske igralke Eleonore Rossi, 50. kovina, ki jo je človek spoznal takoj za zlatom, 52. madžarski skladatelj in dirigent, tvorec prve madžarske opere (Ferencz, 1810—1893), 53. liga, 55. ime mladinske pisateljice Peroci, 57. del teniške igre, 60. varovalni oklep pri sabljanju, naprsnik, 61. angleški fizik, ki je dobil leta 1922 za svoje delo pri odkrivanju izotopov Nobelovo nagrado za kemijo (Francis William, 1877—1945), 62. nožič, 64. žena, ki ji je umrl mož, 65. verska ločina, 66. antično ime za reko Donavo, 67. cvetlične posode, 69. oddelek rimske legije, 71. podredni veznik, 72. znameniti Genovežan, ki je odkril Ameriko (Krištof), 74. afriška država, soseda Gane, 76. argentinska denarna enota (fonetično), 77. planinska cvetlica, 78. potomec romanskih naseljencev v Ameriki, 80. okenska navojnica, 82. židovsko žensko ime, 83. manjša zaprta in okrogla krnica v gorah, rupasta kotanja, 84. sodobna francoska pisateljica, ki je zaslovela z romanom »Dober dan, žalost« (Françoise), 86. popularni kanadski popevkar (Paul), 88. dojem, 89. peneče se francosko vino, 90. borišče boksarjev, 92. ime rodezijskega rasističnega premiera Smitha, 94. vrsta vrbe, 95. ptica severnih morij, 96. kratica mednarodne organizacije za begunce, 97. katran, 99. rimska dvojka, 101. začetnici slovenskega narodnega heroja s partizanskim imenom Vojko, 102. začetnici po škandalih zelo popularne švedske filmske igralke.

(Maki)

BERITE PO KOSILU

Jamesu McIntoshu so sporočili, da mu je umrl star prijatelj. Novica ga je močno prizadela. Ko se je zbral, so slišali Škota mrmrati:

»Ne razumem, kaj je imel stari John od tega, da je umrl!«

*

V porodnišnici nekje na Srednjem vzhodu si ogledujejo očetje skozi šipo svoje novorojence, ki leže v veliki sobi. Evropski priseljenec zagleda poleg sebe arabskega šejka in ga vpraša:

»Kateri pa je vaš?«

Šejk na široko pokaže z roko in pojasni:

»Prvi dve vrsti.«

*

Direktor pravi novemu trgovskemu potniku:

»Saj vam je gotovo jasno, da je pri tem poklicu najvažnejša lastnost, da znate ljudi prepričati. Kako je kaj z vami?«

»Brez skrbi, to lastnost imam zelo dobro razvito. Pet let sem že poročen in moja žena je še zdaj prepričana, da se vsako soboto sestajam s starim šolskim tovarišem.«

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. embargo, 8. Mašek, 13. vojska, 19. Rayleigh, 21. Avala, 22. virtuoz, 23. birič, 24. rovka, 26. zrcalo, 28. NB, 29. Ind, 30. Samos, 31. dediči, 32. kudu, 34. je, 35. predel, 37. vivace, 38. porok, 39. krokar, 40. Porin, 41. komora, 42. purist, 44. redar, 45. imenik, 47. aroma, 48. skokec, 50. prepis, 51. b. p., 53. raja, 54. baobab, 55. Tatra, 56. era, 57. NR, 58. poštar, 59. Ervin, 60. Arles, 62. interna, 65. vnema, 67. šintoist, 69. kaliko, 70. samum, 71. kravata.

Navpično: 15. J(anez) T(rdina).

PUSTOLOVŠČINE CISCA KIDA

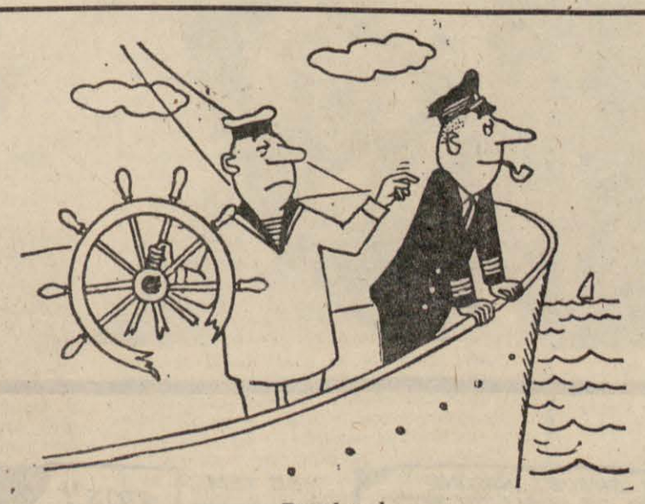

Brez besed

— Ne bi mu smeli povedati, da ga na ladji čaka žena!

— Če vas pa kure res motijo, jih bomo pač za ta čas dali kam drugam.

— Imejte no razumevanje! To je avto in žena mojega najboljšega prijatelja!

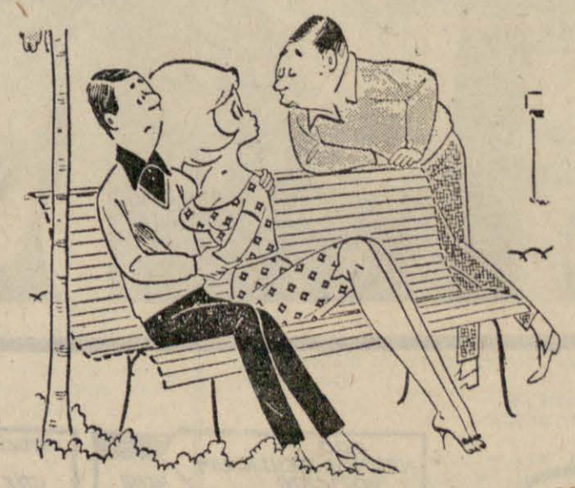

— Saj bi te rada objela, Bine, toda ali nisva midva zmenjena za jutri?

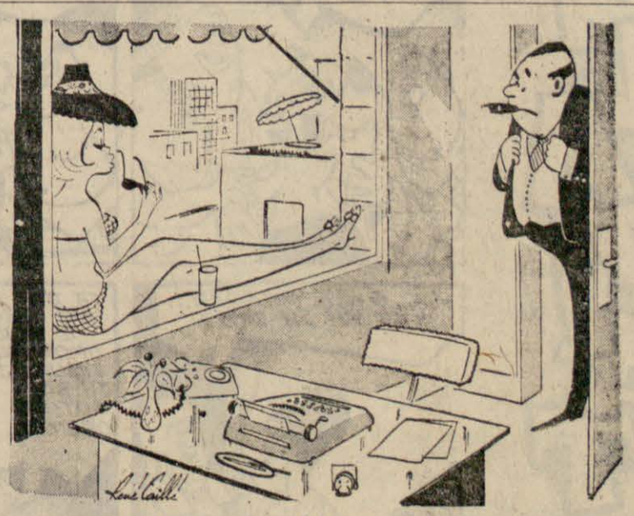

— Svoj odmor menda lahko izkoristim kakor hočem, ali ne?

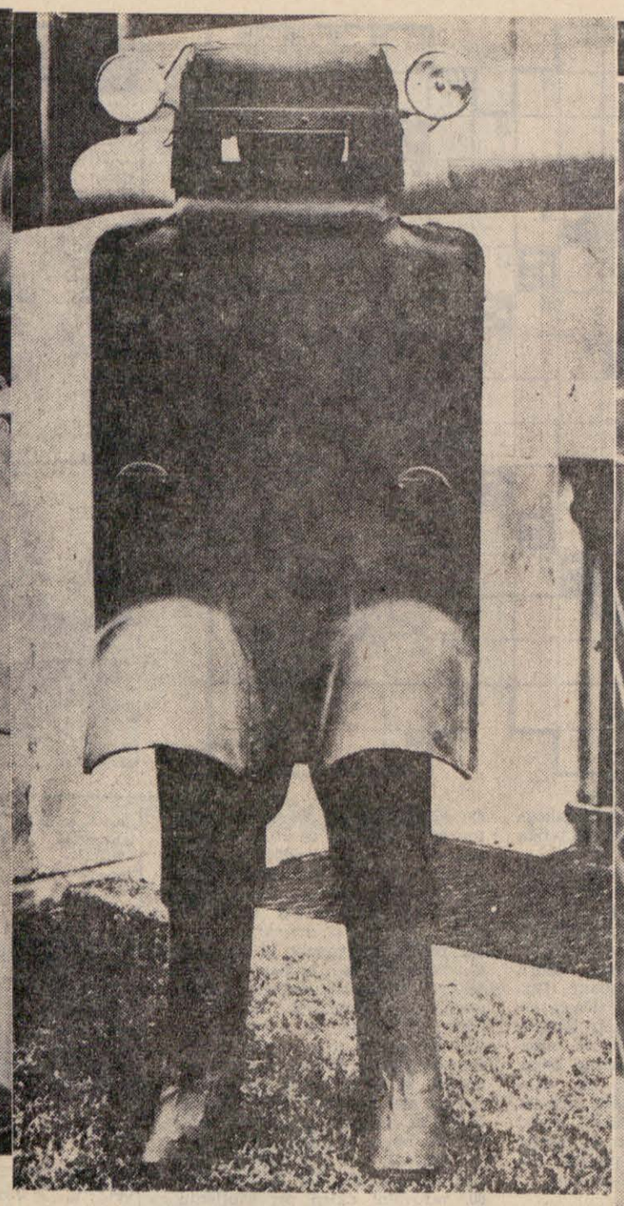

MAŠČEVANJE pri podelitvi diplom: dvojčici predsednika britanske trgovinske zbornice Jaya sta sicer prišli po diplomo v predpisani togi, toda dovolj razpeti, da je bilo videti kar precej kratko krilo. Gre pravzaprav za protest: predstojnica oxfordskega ženskega collegea je namreč med izpiti prepovedala kratka krila, češ da bi motila študente.

NE GRE ZA ROBOT, pač pa za posebno »uniformo« policista. Take oklepe je dobila detroitska policija za »izjemne« okoliščine; v oklepu sta izvrtani odprtini za oči in pa dve odprtini za samokresa. Žarometa na čeladi naj bi pomagala pri nočnih akcijah.

PO IZRAZU bi lahko sklepali, da se po glavi tega mroža iz kalifornijskega živalskega vrta za morske živali pletejo precej tehtne misli. Toda ne bomo se preveč zmotili, če rečemo, da gre fantu samo za ribo, ki naj bi mu jo vrgel kak obiskovalec.

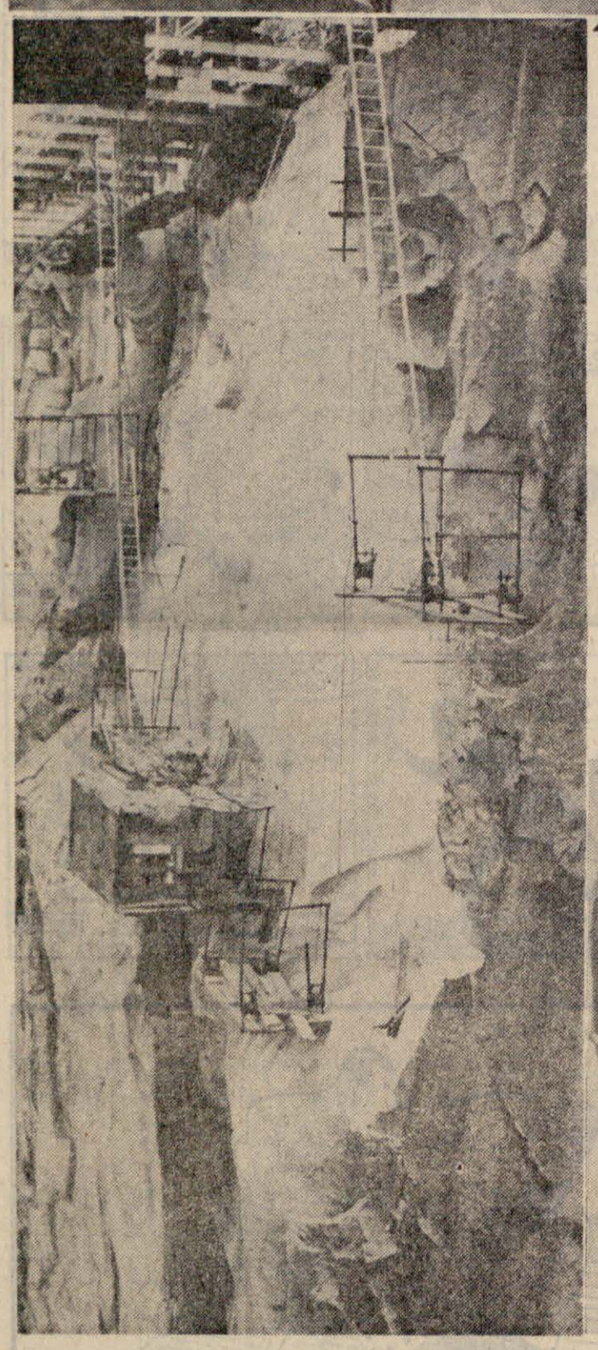

TAKO NASTAJA največja skulptura sveta — seveda v Ameriki. »Memorial«, vklesan v Stone Mountain, kakih dvajset kilometrov od Atalante, naj bi počastil spomin na poraženo armado južnjakov v ameriški secesijski vojni. Samo ročaj Jacksonove sablje je, na primer, velik dva metra.

PRIČESKA v obliki nekakšne čelade s trikotnim izrezom na čelu in pa še taki pričeski ustrezni naočniki naj bi dali ženskemu obrazu »poduhovljen izraz prihodnosti«. Vsaj tako trdi najbolj slovit ženski pričeskar na svetu Vidal Sassoon.

GLADIATOR

